

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Ústav pedagogiky a sociálních studií



Diplomová práce

Bc. Nikola Vřeská

Rozvod a jeho vliv na zletilé děti v Olomouckém kraji

Olomouc 2016

Vedoucí práce: doc. Mgr. Štefan Chudý, Ph.D.

PROHLÁŠENÍ

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně a použila jen uvedených zdrojů a literatury.

V Olomouci dne

Bc. Nikola Vřeská

PODĚKOVÁNÍ

Děkuji doc. Mgr. Štefanovi Chudému, Ph.D. za odborné vedení diplomové práce, za ochotu, čas a poskytování cenných rad a také všem respondentům, kteří se podíleli na výzkumném šetření.

ANOTACE

| | |
|-------------------------|---|
| Jméno a příjmení | Bc. Nikola Vřeská |
| Katedra | Ústav pedagogiky a sociálních studií PdF UP Olomouc |
| Vedoucí práce | doc. Mgr. Štefan Chudý, Ph.D. |
| Rok obhajoby | 2016 |

| | |
|------------------------------------|--|
| Název práce: | Rozvod a jeho vliv na zletilé děti v Olomouckém kraji |
| Název v angličtině: | Divorce and its impact on children in the Olomouc region |
| Anotace práce: | <p>Diplomová práce se zaměřuje na problematiku rozvodu a jeho vlivu na zletilé děti. Teoretická část se zabývá významem manželství a rodiny, manželskými a partnerskými problémy, rozvodem a jeho dopadem pro rodiče i děti.</p> <p>Cílem praktické části je pomocí kombinace dotazníkového šetření a rozhovorů zjistit, jak rozvod ovlivnil zletilé děti v Olomouckém kraji, především ve vztahu s druhým rodičem a v názoru na manželství a partnerské vztahy.</p> |
| Klíčová slova: | Rodina, rozvod, zletilé dítě, vliv rozvodu na dítě, druhý rodič, manželství, reakce dětí na rozvod |
| Anotace v angličtině: | <p>This thesis deals with divorce and its impact on adult children. The theoretical part deals with the importance of marriage and family, marital and partner problems, divorce and its implications for parents and children.</p> <p>The practical part is through a combination of questionnaires and interviews to determine how divorce affected adult children in the Olomouc region, especially in relation with the other parent and in the opinion of marriage and relationships.</p> |
| Klíčová slova v angličtině: | Divorce, family, adult child, the impact of divorce on the child, the other parent, marriage, children's reactions to divorce |
| Přílohy vázané v práci: | <p>Příloha č. 1: Dotazník</p> <p>Příloha č. 2: Přepisy rozhovorů se zletilými dětmi</p> |
| Rozsah práce: | 120 stran |
| Jazyk práce: | Český |



Fotografie č.1 Dilema (Zdroj: vlastní)

*„Víte, když spolu dva lidé žijí téměř dvacet let, nemůže jeden od druhého jen tak... no prostě si přenést pyžamo. A když jsou tu děti, něco je spojuje navždycky.“
(My všichni školou povinní, 1984)*

OBSAH

| | |
|--|-----------|
| ÚVOD | 8 |
| 1 ÚVOD DO PROBLEMATIKY MANŽELSTVÍ | 11 |
| 1.1 Pojem manželství..... | 11 |
| 1.2 Uzavření sňatku..... | 13 |
| 1.3 Sňatečnost..... | 14 |
| 1.4 Práva a povinnosti mezi manžely..... | 17 |
| 2 RODINA | 20 |
| 2.1 Funkce rodiny..... | 21 |
| 2.1.1 Biologicko – reprodukční funkce..... | 21 |
| 2.1.2 Sociálně – ekonomická funkce..... | 22 |
| 2.1.3 Socializačně – výchovná funkce..... | 23 |
| 2.1.4 Emocionální funkce..... | 23 |
| 2.2 Typy rodin..... | 24 |
| 2.3 Charakteristika současné rodiny..... | 26 |
| 2.4 Rodina a její význam pro děti..... | 27 |
| 2.5 Vliv rodinného prostředí na partnerské vztahy..... | 28 |
| 3 MANŽELSKÉ A RODINNÉ PROBLÉMY | 30 |
| 3.1 Hádky..... | 30 |
| 3.2 Problémy v komunikaci..... | 31 |
| 3.3 Agresivita a násilí..... | 31 |
| 3.4 Neshody v intimním soužití..... | 33 |
| 3.5 Neshody při výchově dětí..... | 33 |
| 3.6 Neshody při nakládání s financemi a v rozdělení domácích povinností..... | 34 |
| 3.7 Trávení volného času..... | 35 |
| 3.8 Alkoholismus a jiné závislosti..... | 36 |
| 3.9 Nevěra..... | 36 |

| | |
|---|------------|
| 4 ROZVOD MANŽELSTVÍ..... | 38 |
| 4.1 Rozvod v definicích..... | 38 |
| 4.2 Rozvodovost..... | 39 |
| 4.2.1 Rozvodovost v Olomouckém kraji..... | 40 |
| 4.3 Fáze rozpadu manželství a jeho vliv na rodiče..... | 41 |
| 4.4 Příčiny rozvratu manželství..... | 43 |
| | |
| 5 ROZVOD A DĚTI..... | 45 |
| 5.1 Jak a kdy to sdělit dětem..... | 46 |
| 5.2 Fáze rozpadu manželství a jeho vliv na děti..... | 47 |
| 5.3 Reakce dětí na rozvod..... | 48 |
| 5.4 Ovlivňování dětí..... | 52 |
| 5.4.1 Syndrom zavrženého rodiče..... | 53 |
| 5.5 Styk dítěte s rodiči po rozvodu..... | 54 |
| 5.5.1 Vyživovací povinnost rodičů k dětem..... | 56 |
| 5.5.2 Dítě a nevlastní rodič..... | 57 |
| | |
| 6 VÝZKUMNÁ ČÁST..... | 60 |
| 6.1 Cíle výzkumu..... | 60 |
| 6.2 Metody a organizace výzkumného šetření, cílová skupina..... | 60 |
| 6.3 Vlastní výzkumné šetření..... | 63 |
| 6.4 Interpretace výzkumného šetření..... | 103 |
| 6.5 Výzkumné závěry..... | 108 |
| ZÁVĚR..... | 109 |
| SEZNAM ZKRATEK | 111 |
| SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ..... | 112 |
| SEZNAM TABULEK A GRAFŮ..... | 118 |
| PŘÍLOHY | |

ÚVOD

Dnes už se téměř nikdo nepozastaví nad informací, že se pár rozvádí. Od té doby, co je u nás míra tolerance k rozvodu ze strany veřejnosti vysoká, mám pocit, že spousta manželů řeší hned první větší krizi rozvodem a manželství na mě začíná působit jako spotřební zboží. Vztahy v rodině jsou záležitosti, které se dotýkají každého z nás a vysoká rozvodovost je stále aktuálním problémem, který se u nás táhne několik let. Podle statistik se každé druhé manželství rozvádí a z nich zůstane mnoho dětí, které se stávají členy neúplných rodin.

Někdy vznikne otázka, zda má cenu nefunkční vztah alespoň kvůli dětem udržovat. Prostředí, v němž vyrůstáme, ovlivňuje náš pohled na svět, a pokud je rodinné prostředí dlouhodobě disharmonické a plné neustálého napětí a hádek, může být rozvod dobrým řešením, které i samo dítě v určitých případech uvítá. Pro děti je zátěž, když vidí rodiče mezi sebou válčit. Tyto zkušenosti pro ně nejsou dobrým vzorem. Mohou se promítnout do jejich chování, prožívání i do dalšího života. Co se totiž v rodině naučíme, si přenášíme i do partnerských vztahů a předáváme svým dětem, i když si to nemusíme uvědomovat.

V rodinách často chybí mužské vzory, protože v převážné většině případů je právě muž tím, kdo z rodiny odchází. Děti ale potřebují vzor táty i mámy. Mállokterí rodiče spolu však po rozvodu umí fungovat stále jako rodiče. Děti jsou v tomto ohledu velmi vnímavé a citlivé. A tím nemyslím jen malé děti. Z vlastní zkušenosti i ze zkušeností jiných vím, že situace, které nastanou v rodině během rozvodu nebo dávno po něm, mohou mnohdy rozhodit i dospělého člověka.

Hlavním cílem diplomové práce je zjistit, jak **rozvod rodičů ovlivnil zletilé děti v Olomouckém kraji**, a to **ve vztahu s rodičem, u kterého dítě není nebo nebylo naposledy v péči a v názoru na manželství a partnerské vztahy**.

K dosažení hlavního cíle dojdeme pomocí naplnění dílčích cílů, které jsou následující:

- Charakterizovat podobu současné rodiny a její význam pro děti.
- Objasnit vliv rodinného prostředí na utváření osobnosti jedince a na partnerské vztahy.
- Popsat problematiku rozvodu a jeho příčiny.

- Identifikovat krátkodobé i dlouhodobé reakce dětí na rozvod.
- Definovat možnosti styku dítěte s rodiči po rozvodu.
- Pomocí výzkumného šetření zjistit, jak rozvod ovlivňuje zletilé děti v názorech na manželství a partnerské vztahy a jaký měly tyto děti vztah s druhým rodičem po rozvodu a v současnosti.

Teoretickou část práce tvoří pět kapitol. První kapitola se zabývá důvody, které přispěly k vývoji sňatečnosti a právy a povinnostmi, které manželství přináší. Druhá kapitola se věnuje významu rodiny pro dítě i ostatní její členy. Vysvětluje důležitost zabezpečování jednotlivých funkcí rodiny, uvádí její základní typy z hlediska složení a funkčnosti a znaky, které charakterizují současnou podobu rodin. Také se věnuje vlivu rodinného prostředí na partnerské vztahy. Ve třetí kapitole se dostáváme k manželským a rodinným problémům, které při nezvládnání mohou vést k rozvodu. Je zde popsána závažnost situací a nástin možností jejich řešení. Čtvrtá kapitola se zaměřuje na problematiku rozvodovosti a na to, jak jednotlivé fáze rozvodového období působí na osobnost rodičů a uvádí příčiny rozvratu manželství. Poslední kapitola se věnuje rozvodu a jeho vlivu na děti. Popisuje krátkodobé a dlouhodobé reakce dětí na rozvod a jeho možný dopad. Objasňuje, jakým stylem by měla být dětem informace o rozvodu sdělena a jak je může manipulativní chování rodičů zatěžovat. Uvádí možnosti uspořádání péče o děti po rozvodu a složitost pozice nevlastního rodiče, který je do rozvrácené rodiny přiveden.

Praktická část se zaměřuje na zjišťování názorů zletilých dětí na manželství a partnerské vztahy, na prožívání rozvodového období a jejich vztah s druhým rodičem. Výzkum je realizován prostřednictvím kombinace dotazníkového šetření a rozhovorů.

Problematikou rodinných vztahů, rozvodu a jeho dopadem na děti se zabývá řada odborníků. Z našich autorů bychom mohli jmenovat například Zdeňka Matějčka, Zdeňka Dytrycha, Tomáše Nováka a Ilonu Špaňhelovou, ze zahraničních autorů je známý Edward Teyber, Richard A. Warshak nebo Heather Smith.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 ÚVOD DO PROBLEMATIKY MANŽELSTVÍ

„Manželství je dohoda mezi dvěma lidmi, kteří se pak už často nikdy nedohodnou“
(Oldřich Fišer).

Než se dostaneme k samotné problematice rozvodu, uvedeme si několik informací, týkající se pojmu, který s rozvodem neodmyslitelně souvisí. Dnes to již nebývá pravidlem, ale za běžné se považuje, že ještě před založením rodiny uzavírají partneři sňatek. A jak řekl Albert Einstein, hlavní příčinou rozvodů je právě manželství (Citáty slavných osobností, ©2010).

Vztahy začínají různě. Někteří se do sebe zamilují na první pohled, jiní se stanou přáteli a později se sblíží intimně. Faktory, které se podílí na přitažlivosti mezi lidmi, jsou tělesný vzhled, podobné postoje, zájmy a sociální zázemí (Willerton, 2012, s. 67).

Vágnerová (2007, s. 65-67) definuje partnerství jako nejdůležitější variantu intimního vztahu, ve kterém se člověk dokáže vzdát části své samostatné identity. Na počátku vztahu převažuje nad intimitou milostná touha po partnerovi a potřeba sexuálního naplnění. Počáteční zamilovanost však nevydrží dlouho. Musí být nahrazena stabilnější vazbou, která zahrnuje i vzájemnou lásku. V průběhu času se vytváří vazba na partnera, která je otázkou sdílení různých problémů, společných hodnot, zvyku a také stereotypu. Je signálem stability vztahu a jeho spolehlivým základem, pokud je spojena s intimitou a citovým vztahem. Intimita má v partnerském vztahu několik znaků jako je potřeba častého kontaktu, sdílení přítomnosti, vzájemné tělesné i duševní blízkosti, potřeba otevřenosti a poznání, vzájemná důvěra a respekt, sdílení budoucnosti, potřeba společných cílů a možnosti je naplňovat. Takový vztah může být základem dalšího párového i osobního rozvoje.

1.1 Pojem manželství

Manželství je zákonem nebo zvykovým právem definované soužití muže a ženy. V evropské kulturní tradici existuje od starověku jako jediná právní forma manželství monogamní. Jedná se o svazek pouze jednoho muže a jedné ženy (Hartl, Hartlová, 2010, s. 294).

Obecně lze říci, že je to sociálně sankciovaný institucionalizovaný sexuální vztah mezi dvěma či více lidmi, kteří mají zpravidla opačné pohlaví. Jejich úmyslem je založit rodinu, aniž by ztratili své místo ve společnosti. Manželství má ale kromě této

biologické funkce i spoustu funkcí psychických a sociálních. Moderní sociologie se na manželství dívá více z hlediska rodiny. V rozdílných kulturách a dějinných obdobích hraje různou roli a je realizováno několika formami, které spolu s významem manželství souvisí s hodnotovým systémem příslušného sociálního útvaru (Geist, 1992, s. 211-212).

Vágnerová (2007, s. 88-89) popisuje manželství jako jednu z nejstarších sociálních institucí v dějinách lidstva. Postupem času prošlo mnoha proměnami a jeho pojetí se změnilo. Ztratilo svůj původní společenský význam i některé funkce, které byly kdysi důležité. Dnes je jednou ze dvou existujících forem institucionalizace párového vztahu. Druhou je registrované partnerství homosexuálně orientovaných lidí. Manželství můžeme vymezit sociálně, fyzicky nebo psychicky. Je to tedy malá sociální skupina, která spojuje dvě cizí rodiny. Manželé spolu sdílí nějaký prostor a zatím nevymezený časový úsek života, volí si svůj životní styl, styl komunikace, uznávání hodnot a norem i strategii řešení konfliktů. Vstupem do manželství člověk přijímá společensky vymezený životní styl dospělosti. Získává tak novou roli, která je sociálně žádoucí a má prestiž více než role svobodného člověka.

V České republice je rodinné právo zakotveno v zákoně č. 89/2012 Sb., ve druhé části NOZ.¹ Manželství je dle tohoto zákona trvalým svazkem mezi mužem a ženou, jehož hlavním účelem je založení rodiny, s ním spojená řádná výchova dětí, vzájemná podpora a pomoc. Vzniká svobodným a úplným souhlasným projevem vůle snoubenců, že spolu vstupují do manželství (Nový občanský zákoník, 2012, s. 71).

Uzavřením manželství se mění sociální vztahy obou manželů. Mění se vztahy s původní rodinou, kdy je třeba vymezit vzájemný kontakt, pravidla a hranice soukromí mladých manželů. Zahrnuje i zvládání vztahu s rodiči a ostatními příbuznými, které v české rodině většinou zprostředkovávají ženy. Manželský pár snižuje četnost vzájemných kontaktů s generačními skupinami, protože se stále více věnuje potřebám nové rodiny. Většina mladých lidí si ale důvěrné přátelské vztahy udržuje. Zároveň ale vznikají nová přátelství, která bývají povrchnější (Vágnerová, 2007, s. 89).

¹ NOZ – Nový občanský zákoník. Novým občanským zákoníkem byl zrušen zákon č. 94/1963, o rodině.

1.2 Uzavření sňatku

Uzavření manželství přináší nové povinnosti i výhody. Některé z nich jsou zakotveny v právních předpisech, ale zároveň je manželství relativně volnou institucí, která nemá společensky jednoznačně přesně vymezené role, ani určené normy chování. Uzavření je spojeno s rituálem, který přesně vymezuje počátek této fáze (Vágnerová, 2007, s. 88).

Muž a žena vykonají veřejný rituál, což znamená, že je jejich vztah společensky uznán. Jsou spojeni sexuálně a spolupracují v ekonomických záležitostech. Předpokládá se, že tento svazek bude více či méně trvalý (Strong, 1989, s. 5).

V první řadě je potřeba vybrat termín a místo k uzavření manželství. Jde-li o občanský sňatek, je třeba se obrátit na matriční úřad, do jehož správního obvodu vybrané místo spadá. Při zvolení církevní formy se obracíme na osobu pověřenou oprávněnou církví nebo náboženskou společností. Snoubenci vyplní nejprve Dotazník k uzavření manželství a předloží jej matričnímu úřadu. Obdrží jej na kterémkoli matričním úřadu. Jeho první část vyplňují snoubenci ve spolupráci s matrikářem a druhou část vyplňuje matrikář sám. Snoubenci jsou povinni prokázat svou totožnost a přiložit další doklady v případě, že si matriční úřad skutečnosti v nich uvedené nemůže ověřit sám z jiných zdrojů. Jestliže snoubenci nemají trvalý pobyt na území České republiky, je uzavření manželství zpoplatněno částkou 3000 Kč. Pokud má pouze jeden z nich trvalý pobyt na území České republiky, platí se 2000 Kč. Vydání povolení k uzavření manželství mimo úředně určenou místnost nebo mimo stanovenou dobu je zpoplatněno částkou 1000 Kč. Vydání vysvědčení o právní způsobilosti k uzavření manželství stojí 500 Kč. V ostatních případech není poplatek stanoven (MVČR, ©2015).

Sňatečný obřad probíhá za přítomnosti dvou svědků. Manželství se uzavírá kladnou odpovědí obou snoubenců, že spolu vstupují do manželství. Nemůže být uzavřeno nezletilým, který není plně svéprávný. Výjimka se dělá pouze v případě, kdy soud stanoví, že pro to existují důležité důvody a nezletilý dovršil věku šestnácti let. Dále nemůže uzavřít manželství osoba s omezenou svéprávností a osoba, která již manželství uzavřela nebo vstoupila do registrovaného partnerství. Manželství nemůže být uzavřeno ani mezi předky, potomky, sourozenci i osobami, jejíž příbuzenství vzniklo osvojením (Nový občanský zákoník, 2012, s. 71-73).

Dříve, než snoubenci učiní sňatečný projev vůle, uvedou, že jim nejsou známy překážky, které by bránily v uzavření manželství. Také, že zvážili uspořádání budoucích majetkových poměrů, svého bydlení a hmotné zajištění po uzavření manželství a že znají navzájem svůj zdravotní stav. Je-li život snoubence přímo ohrožen, může obřad provést každý orgán, popřípadě úřad, který stanovuje zákon a na kterémkoli místě. Mimo území České republiky může sňatečný obřad provést velitel letadla zapsaného v leteckém rejstříku v České republice, velitel vojenské jednotky České republiky v zahraničí a také velitel námořního plavidla, které pluje pod státní vlajkou České republiky. Pokud existují důležité důvody, může krajský úřad správního obvodu, ve kterém má být manželství uzavřeno, na žádost snoubenců povolit, aby projev vůle jednoho ze snoubenců za něj učinil jeho zmocněnec (Svejskovský a kol., 2012, s. 163-164).

1.3 Sňatečnost

Sňatečnost je jev, který zakládá existenci a funkci rodiny. Při analýze sňatečnosti se setkáváme s vymezením souboru osob formálně způsobilých uzavřít sňatek. Počítají se sem všechny svobodné, rozvedené nebo ovdovělé osoby, které dosáhli sňatkového věku 18 let. Základním ukazatelem je tzv. míra sňatečnosti. Vyjadřuje počet uzavřených manželství na 1000 obyvatel v ročním průměru. Celková sňatečnost je určena věkovou strukturou obyvatelstva, a tím souhrnem osob formálně způsobilých vstoupit do manželství, skladbou podle pohlaví, předchozím rodinným stavem, počtem opakovaných sňatků a počtem živě narozených (Veselá, 1997, s. 89-90).

Intenzita sňatečnosti v rozvinutých zemích Evropy v současné době klesá a zákonné sňatky jsou nahrazovány svazky, které se označují jako nesezdaná soužití či faktická manželství (Kalibová, Pavlík, Vodáková, 2009, s. 123).

Sňatečnost je demografickým procesem, který studuje zakládání manželství na základě zákonem stanovených podmínek. Sňatek je demografická událost, která má opakovatelný charakter, ale nemusí však nastat u každého. Ve sňatečnosti lze vypořádat sezónní trendy. V České republice je například nižší sňatečnost v květnu, což může mít souvislost s rčením „svatba v máji, manželství do roka na máry“. Sňatky jsou evidovány pomocí dokumentu Hlášení o uzavření manželství. Tyto dokumenty shromažďuje Český statistický úřad České republiky a každoročně vydává publikaci Pohyb obyvatel. Dokladem o uzavření manželství je oddací list, který obsahuje jméno,

datum narození, rodné číslo, osobní stav, datum a místo sňatku, jména a příjmení rodičů novomanželů, dohodu o budoucím příjmení, název matričního úřadu, stranu, kde je v matrice sňatek zapsán, jméno a podpis matrikáře (Demografie, ©2004-2014).

První záznamy o sňatcích, narozených a zemřelých byly součástí církevních výkazů již od roku 1762. V důsledku ztrát se však dochovaly pouze ve zlomkové podobě, a tak začátek statistického zjišťování o narozených, zemřelých a sňatcích klademe až k roku 1785. Od začátku této statistiky se hrubá míra sňatečnosti pohybovala kolem 8-9 sňatků na 1000 obyvatel ročně. Až před první světovou válkou klesal ukazatel pod hranici 8 sňatků. Po válce se vlna sňatečnosti zvyšovala a v období první republiky se ukazatel snížil. Podobný vývoj byl zaznamenán po druhé světové válce, kdy nastal nejprve prudký kompenzační vzestup a po něm kolísání. V 80. a 90. letech 20. století sňatečnost klesá pod hranici 7 sňatků na 1000 obyvatel. Je to ukazatel, který působí na ekonomické podmínky nejrychleji. Po roce 1989 se připojily i psychologické vlivy a přijímání západního vzoru spolužití v nesezdaných vztazích. Patrně nejdůležitější charakteristikou na vývoji sňatečnosti je věk snoubenců, který se sleduje od roku 1950, kdy doznívala kompenzační poválečná vlna vysoké sňatečnosti. Byla spojována se změnou společenských poměrů, se snížením věku zletilosti z 21 na 18 let, se zvýšením ženské nezávislosti, s faktickým zrušením ženina věna a s rozvolněním vazby mezi rodiči a dospělými dětmi. Druhou charakteristikou je rodinný stav snoubenců. Od 50. do 60. let byly převážně sňatky uzavřeny oboustranně svobodnými snoubenci. Bylo jich 80 % z ročně uzavíraných manželství. S růstem rozvodovosti se zvyšoval podíl sňatků mezi rozvedenými a svobodnými. Podíl prvosňatků se snížil na necelých 70 % a koncem 90. let se snížil už na necelých 66 % (Srb, 2004, s. 19,177-178).

Od počátku 90. let 20. století se po změně politického a ekonomického uspořádání státu vnější rámec uzavírání sňatků změnil. Jen druhořadou roli hrálo opětovné umožnění církevních sňatků nebo definitivní zrušení povinné vojenské služby ke konci roku 2005. V roce 2006 byla povolena registrovaná partnerství osob stejného pohlaví, která stanoví zákon č. 115/2006 Sb., o registrovaném partnerství. Pro sledování populačního vývoje nemají větší význam, jelikož se z těchto svazků nemohou rodit děti. Významněji se však změnila ostatní okolnosti jako změna řízeného hospodářství v systém volného trhu, změna politického systému na liberální z totalitního, otevření se světu umožnilo poznat i jiné životní styly a s tím související rodinný život. Otevřely se hranice a možnosti práce či studia v zahraničí. Stále více mladých lidí studuje

na středních a vysokých školách nebo si rozšiřuje studium vyššími odbornými školami. V roce 1991 studovala ve věku 20-24 let pouze desetina chlapců a o něco méně dívek. O 17 let později to byla již téměř třetina chlapců a 42 % dívek. Tyto faktory přispívaly ke snížení úrovně sňatečnosti a k posunu vstupu do manželství ve vyšším věku (Fialová, Kalibová in Bartoňová, 2010, s. 133-134).

Možný (1999, s. 107) poukazuje na to, že přibývá profesně zdatných žen, pro které hodnota manželství klesá s mírou jejich profesionálního úspěchu. Nepotřebují již manželství jako ekonomický zdroj, ani jako statusotvorný prvek, protože si své společenské zařazení určují samy. Manželství pro ně kleslo na hodnotě i ve zdroji pravidelného sexuálního uspokojení, protože v liberální společnosti mohou totéž dostat i bez manželství.

Od roku 1995 do roku 2008 se ročně počet sňatků pohyboval v rozmezí okolo 50-55 tisíc, kromě let 1997 a 2007, kdy byl počet vyšší (57 tisíc). V roce 2003 byl naopak nižší (49 tisíc). Od roku 2009 má počet uzavřených manželství stále klesající tendenci. V roce 2013 bylo uzavřeno 43 499 sňatků, což je nejméně od roku 1918. V roce 2014 bylo uzavřeno 45,6 tisíce manželství. Nejvíce sňatků bývá uzavřeno mezi dvěma svobodnými snoubenci (66 % v roce 2013), druhou dlouhodobě nejčetnější skupinu tvoří páry dvou dosud rozvedených osob (14 %). Následují novomanželé, kdy jeden z páru byl dosud svobodný a druhý rozvedený. V roce 2014 uzavřelo první manželství 34 691 mužů a 35 155 žen. Co se týče vzdělání, mělo v roce 2013 mezi novomanželi 62 % párů shodnou úroveň vzdělání. Pouze u pěti dvojic ze sta byl rozdíl v úrovni vzdělání dvojstupňový. Od roku 2007 je však vzdělání v dotazníku dobrovolným údajem. Podle data uzavření jsou sňatky v průběhu roku nerovnoměrně rozloženy. V posledních letech bývá nejvíce sňatků uzavíráno v letních měsících. V roce 2013 bylo nejvíce svateb v červnu s počtem 8 320 sňatků a v srpnu, kdy se konalo 7 797 sňatků. Nejméně oblíbeným měsícem pro vstup do manželství byl do roku 2001 květen. Od roku 2002 jej vystřídal leden, který je dodnes společně s prosincem a únorem nejméně oblíbeným pro konání svatebních obřadů. Sedm z deseti sňatků probíhá v sobotu. Druhým nejčastějším dnem pro oddávky je pátek. V roce 2014 bylo nejvíce sňatků uzavřeno v měsíci srpnu, který díky pěti sobotám s počtem 8 766 sňatků překonal červen s 8 504 sňatky. Třetím nejčetnějším měsícem bylo září (6 686) a čtvrtým červenec (5 861). Od roku 2004 je prvosňatečnost nejvyšší u žen ve věku 27 nebo 28 let a u mužů ve věku 29 let, v roce 2013 u mužů 30 let (ČSÚ, ©2015).

1.4 Práva a povinnosti mezi manžely

Uzavřením manželství nastává mezi ženou a mužem změna v právním postavení. Vznikají zákonné povinnosti a práva, které jsou spojeny s osobním statutem ženatého muže a vdané ženy. Jejich výkon umožňuje plnění biologické a společenské funkce manželství. Katalog tohoto souboru povinností a práv předurčuje, zda jsou manželé schopni společného soužití (Šínová, Šmíd, 2014, s. 131).

Povinnosti a práva mají manželé rovné. Jsou povinni spolu žít, projevovat si navzájem úctu, být si věrni, podporovat se, respektovat svoji důstojnost, udržovat rodinné společenství, společně pečovat o děti a vytvářet zdravé rodinné prostředí. Mají právo navzájem vědět o svých příjmech a stavu svého jmění i o stávajících a uvažovaných pracovních, studijních a podobných činnostech. Při volbě těchto studijních, pracovních a jiných činností je manžel povinen brát ohledy na zájem rodiny, nezletilého dítěte, které nenabýlo svéprávnosti a žije s manžely v rodinné domácnosti, na druhého manžela a popřípadě na jiné členy rodiny. Na potřeby života rodiny a rodinné domácnosti přispívá každý z manželů podle svých osobních a majetkových poměrů, schopností a možností tak, aby životní úroveň všech členů rodiny byla srovnatelná. Nemají-li manželé rodinnou domácnost, nezbavuje je to povinnosti si navzájem pomáhat a podporovat se. Každý z nich nese náklady své domácnosti. Pokud s jedním z manželů žije společné dítě, vůči kterému mají oba vyživovací povinnost, popřípadě nezletilé dítě, které bylo svěřeno do péče jednoho z rodičů, a druhý manžel opustí domácnost, aniž k tomu má zvláštní důvod a odmítá se vrátit, je tento manžel povinen přispívat i na náklady rodinné domácnosti (Svejkovský a kol., 2012, s. 168-169).

O záležitostech a způsobu života rodiny se musí manželé dohodnout. Pokud tomu tak není a jde-li o podstatnou záležitost rodiny, může soud na návrh jednoho z nich nahradit souhlas druhého manžela. Především se však snaží vést manžele k dohodě. Záležitosti rodiny obstarávají manželé společně, nebo jen jeden z nich. Manželé mají právo se v běžných záležitostech navzájem zastupovat. V ostatních záležitostech může manžel jednat sám. Bez souhlasu druhého manžela se ale může později dovolat neplatnosti takového jednání (Bezouška, Piechowiczová, 2013, s. 109-111).

Šínová a Šmíd (2014, s. 133-138) upřesňují obsah povinností mezi manžely:

- **Povinnost projevovat si úctu** - Tato povinnost byla do zákona zařazena nově. Úctu je možno vyložit jako trvalý vztah ocenění druhého, který se projevuje dobrovolným sebeomezením vůči druhému, zejména zdvořilostí, ohleduplností a podporou. Vztah úcty vyzvedá kvality druhého člověka, kterého si vážíme. Protikladem úcty je drzost, hrubost, pohrdání, ponižování a bezohlednost. Na vyjádření této zákonné povinnosti nahlížíme tak, že manželé mohou mít mezi sebou spory, ale je nutné, aby ve společném soužití respektovali osobnost druhého, snažili se ho pochopit a jednali tak, aby nebyl ponižen.
- **Povinnost žít spolu** - Neznamená, že spolu musí manželé bydlet v jednom bytě, ale musí vytvářet osobní společenství. Soužití je pak chápáno, že spolu manželé sdílejí volný čas, že jsou partneři a jejich vztahy jsou předmětem jejich zájmu, a to především vztahy osobní (intimní, emocionální) i materiální. Tuto zákonnou povinnost naplňují i manželé, kteří spolu komunikují, hospodaří společně, ale například ze zdravotních, pracovních, bytových nebo studijních důvodů spolu nemohou bydlet. Vytvoření rodinné domácnosti je však pravidlem.
- **Povinnost věrnosti** - Tato povinnost má velmi hluboké historické kořeny. Původně vážala pouze ženu, až v 19. století také muže. Feudálně právní přístup k cizoložství se vyskytoval v tereziánském zákoníku z roku 1768, který jej sankcioval trestem smrti. Obecný občanský zákoník vykládal povinnost věrnosti ve větší šíři, než jen pohlavní věrnost. Takovým porušením věrnosti bylo i obelhávání druhého a jednání na úkor manžela ve věcech jeho osobních nebo majetkových zájmů. Porušení této povinnosti je jednou z nejčastějších příčin rozvratu manželských soužití. Může mít své důsledky v řízení o rozvod manželství, popřípadě v řízení o určení výživného rozvedeného manžela.
- **Vzájemně respektovat svoji důstojnost a podporovat se** - Důstojnost a svoboda člověka jsou chráněny soukromým právem. Důstojnost člověka je považována za měřítko lidského soužití a za hlavní zásadu jednání v rodině. Vyjadřuje základní pravidlo soužití mezi manžely. Platí mezi nimi i zásada solidarity, vzájemné podpory a pomoci. Povinnost podporovat se je v občanském zákoníku vyjádřena v institutu vyživovací povinnosti mezi manžely. Podporu plní každý v rámci svých možností a schopností. Podílí se i na uspokojování potřeb života rodiny a rodinné domácnosti.

- **Udržovat rodinné společenství a vytvářet zdravé rodinné prostředí** - Udržování společenství mezi sebou je základem společenství rodinného. Týká se dalšího okruhu vztahů mezi členy rodiny. Vnímání pojmu zdravé a vhodné rodinné prostředí je velmi subjektivní. Měřítka pro bezproblémové soužití, které vyhovuje oběma manželům i dětem, neexistuje. Jeho vnímání je závislé na kulturním, sociálním a etnickém prostředí. Požadavek na vytvoření zdravého rodinného prostředí je podmíněn zabezpečením kulturní a hmotné úrovně rodiny. Je nutné k němu připsat i další faktory jako náležité varianty lidského chování, kulturnost projevů, taktnost a vzájemné vystupování, jimiž prostřednictvím se uskutečňuje soužití, výchova, výživa a zábava. Vhodné výchovné prostředí pro dítě je takové, které dokáže zajistit řádnou péči s ohledem na jeho fyzický a psychický stav, ale také na rozumovou vyspělost. Velmi důsledně je rodinné prostředí zkoumáno u ohrožených rodin (drogově závislých, rodičů alkoholiků, gamblerů). Povinnost vytvářet zdravé rodinné prostředí je potřeba vnímat i v souvislosti s domácím násilím.

- **Povinnost společně pečovat o děti** - Vzájemný poměr péče o dítě by měl vycházet z dohody manželů a měl by se týkat intenzity péče o dítě, nikoli výhradní péče jednoho z rodičů. V zákoně je pojem péče o dítě užit ve smyslu osobní každodenní péče. Zahrnuje péči o zdraví a jeho citový, rozumový, mravní a tělesný vývoj. Každodenní péče o dítě zakládá osobní vztah mezi ním a rodičem. Umožňuje, aby se mezi nimi vytvořil rodinný vztah. Může tak být zajištěn přirozený prostor pro rozvoj a seberealizaci dítěte. Soužití a osobní péče je základním prvkem rodinného života. Rodič je povinen být dítěti příkladem a je oprávněn používat jen přiměřené výchovné prostředky. Povinnost společné péče se vztahuje na všechny děti v rodinné domácnosti, nikoli jen na společné děti.

Shrnutí

Institut manželství v současné době nese pro lidi jiný význam než v dřívějších letech. Lidé čím dál častěji žijí v nesezdaných soužitích a sňatečnost v evropských zemích klesá. Manželství má ale i přesto dnes významnou hodnotu. V naší společnosti se uzavírá mezi mužem a ženou, kteří do vztahu vstupují většinou s velkým očekáváním a nadějemi. Vztahují se na ně určitá práva a povinnosti, u kterých se při jejich dobrovolném plnění předpokládá, že bude pár schopen sdílet spokojené manželství. Spojuje dvě původně cizí rodiny a zároveň vytváří rodinu novou, která je obvykle tvořena rodiči a dětmi.

2 RODINA

Z hlediska socializace je rodina nejdůležitější společenskou skupinou. Definovat ji přesně je ale obtížné, ne-li nemožné. Existuje mnoho jejích podob, variant a způsobů soužití v čase, prostoru i formě. Proto je možné hledat jen ty nejdůležitější znaky. *„Z tohoto hlediska možno chápat rodinu jako malou primární společenskou skupinu, založenou na svazku muže a ženy, na pokrevním vztahu rodičů a dětí či vztahu jej substituujícím, na společné domácnosti, jejíž členové plní společensky určené funkce a uznávané role vyplývající ze soužití, a na souhrnu funkcí, jež podmiňují existenci tohoto společenství a dávají mu vlastní význam ve vztahu k jedincům i k celé společnosti.“* Zabezpečuje potřeby svých členů a společnosti jako celku. Jejím hlavním posláním je poskytování členům rodiny péči a ochranu, a to zvláště v obdobích, kdy není člen schopen se o sebe postarat. Umožňuje mu jeho tělesnou, duševní, duchovní existenci a rozvoj, dává mu pocit jistoty a bezpečí a pocit domova v kruhu svých nejbližších (Dunovský, 1999, s. 91-92).

Rodina je nejstarší lidskou společenskou institucí, která vznikla kdysi v pradávných dobách. Vznikla z přirozeného pohlavního pudu, který vede k plození a reprodukci, ale i z potřeb své potomstvo ochraňovat, učit a připravovat pro život. Na otázku, co je to rodina, jinak odpoví demograf, jinak právník nebo ekonom (Matějček, 1994, s. 15).

Hartl a Hartlová (2010, s. 504) definují rodinu jako společenskou skupinu, která je spojená manželstvím nebo pokrevními vztahy, odpovědností a vzájemnou pomocí.

Možný (1999, s. 17) tvrdí, že se rodina z lidského páru stává až narozením prvního dítěte. Může být definována jako institucionální zajištění lidské reprodukce, která je v dané společnosti legitimní. Rodina musí jako sociální instituce obsahovat i jistý prvek trvalosti.

Podle Matouška (2003, s. 9-10) je rodina základní jednotkou lidské společnosti a je biologicky významná pro udržení lidstva. Vytváří domov a je prvním modelem společnosti, se kterým se dítě setkává a předurčuje jeho osobní vývoj a vztahy k jiným skupinám lidí.

Matějček (1992, s. 34) přirovnává rodinu k systému. Prvkem takového systému jsou lidé ve vzájemných interakcích a vztazích. Chování každého jednotlivce v rodině ovlivňuje všechny ostatní. Rodina má i své subsystémy jako například děti

nebo babičku s dědečkem, matku s dcerou či otce se synem. Pokud je porucha v jednom prvku, v jednom subsystému, projeví se ve funkci celku. Rodina je jako systém přitom zapojena do společenského systému mezosystému, ke kterému patří příbuzní, přátelé, sousedé a všichni, kdo rodinu obklopují, jsou s ní ve styku a nutně ji ovlivňují. Je však zapojena i do ekosystému, který ji obklopuje víceméně zvnějšku. Jedná se o instituce jako škola, jesle, zaměstnavatel, poradny, služby, soudy apod.

2.1 Funkce rodiny

Rodina zajišťuje mnoho činností. Vytváří specifické výchovné a socializační prostředí pro děti, předává jim kulturní dědictví, vštěpuje jim morální postoje, usměrňuje je, ovlivňuje, podporuje a chrání. Plní určité role i ve vztahu ke společnosti (Kraus, Poláčková, 2001, s. 79).

Goldenberg (1998, s. 10) uvádí jako typické úkoly rodiny získávání a přípravu jídla, spravování rodinného majetku, péče o děti, o nemocné a starší rodinné příslušníky, dávání směru rodinnému rozvoji, soudržnost, sdílení volného času, udržování rodinných rituálů a tradic, sdílení příběhů, tajemství, dodržování pravidel každodenního života, zvládání krizí a nastavení očekávaného chování jednotlivých členů.

Následně si uvedeme hlavní funkce, které by rodina měla umět zabezpečovat.

2.1.1 Biologicko – reprodukční funkce

Funkce biologicko-reprodukční má význam pro společnost jako celek, ale i pro jedince, kteří tvoří rodinu. Zajišťuje plození potomstva a uspokojování biologických a sexuálních potřeb. Význam této funkce je také spatřován v uspokojování potřeby pokračování rodu každého jedince. V zájmu společnosti je, aby se rodil takový počet dětí, který naplní perspektivy jejího rozvoje. Z tohoto důvodu zasahuje řadou sociálních opatření do oblasti péče o rodinu stát (Kraus, Poláčková, 2001, s. 79).

Rodina reprodukuje člověka nejen jako živočicha. Zprostředkuje mu vrůstání do jeho kultury a celé společnosti, propojuje generace, vytváří mezi nimi návaznost a pouta solidarity (Matoušek, 2003, s. 9).

Dunovský (1999, s. 92) poukazuje na to, že se tato funkce může uplatnit i mimo rodinu. V rodině ale nabývá svůj plný význam. Nejde jen o to, aby člověk přivedl na svět dítě, ale aby mu také zabezpečil potřebné podmínky života a další jeho vývoj.

Tradiční rodina přispívala ke stabilitě společnosti tím, že výběr manželského partnera byl na rodičích těch, kdo zakládali rodiny v novém pokolení. Vybírali s ohledem na to, nakolik je potencionální partner vhodný z hlediska kontinuity rodinného statusu, majetku i kulturních zvyků. Křesťanství koncipovalo manželství jako nezrušitelnou instituci. Jednou založená rodina se považovala za doživotní. Toto pojetí bylo úspěšně atakováno pojetím manželství jako občanské smlouvy, která je vypověditelná kteroukoli ze stran. Transcendentní garance svazku slábne. Na její místo nastoupilo zakládání manželství na sexuální přitažlivosti a lásce. Párovou rodinu si naše instituce vytvořila jako způsob ochrany reprodukčního procesu. Hlavním smyslem byla výchova dětí, kterých se rodilo hodně. Od poloviny šedesátých let začala klesat porodnost s nástupem účinné antikoncepce. Rodina ztratila monopol na plození dětí a dnes je v mnoha zemích rodina s jedním dítětem nejčastějším typem rodiny (Možný, 2002, s. 19).

2.1.2 Sociálně – ekonomická funkce

Ekonomická funkce vymezuje v minulosti rodinu jako výrobní jednotku. Dnes je považována spíše za prostor uplatňování různých strategií jejich členů v rámci společného hospodaření (Buriánek, 1996, s. 102).

Rodina je chápána jako významný prvek v rozvoji ekonomického systému společnosti. Členové rodiny se zapojují do výrobní i nevýrobní sféry v rámci výkonu určitého povolání. Rodina jako celek se stává spotřebitelem, na kterém je současný trh závislý. V rodině se realizuje i řada rozhodnutí, které se týkají využití materiálních a finančních prostředků, investic a výdajů. Přerozdělování v rámci rodiny má významný sociální charakter. Rodina se zde chová jako autonomní systém s výraznými prvky solidarity (Kraus, Poláčková, 2001, s. 80).

Dunovský (1999, s. 92) nazývá tuto funkci ekonomicko-zabezpečovací. Nevztahuje se však pouze na dítě, ale na všechny členy rodiny. I dnešní rodina si udržuje určité prvky výroby, za které lze pokládat vnitřní činnosti rodiny, vytvářející její hmotné zabezpečení. Může se jednat o úklid, přípravu stravy a nejrůznější domácí činnosti, které jsou nutností. Zabezpečovací funkce se netýká jen materiální oblasti. Postupně přechází do oblasti sociální i duševní. Má tedy také svým členům poskytovat životní jistoty.

2.1.3 Socializačně – výchovná funkce

Socializace je dlouhodobý proces vrůstání do určitého kulturního prostředí, tak aby v něm jedinec, jako osoba veřejná i soukromá, společensky obstál. Zahrnuje relativně bezkonfliktní fungování jedince jako občana a jako člověka. Znamená schopnost jeho přiměřené komunikace se sociálním okolím a přiměřené plnění rolí, které vyžaduje společnost i sám život (Nakonečný, 2011, s. 214).

Buriánek (1996, s. 102) stručně definuje úkoly této funkce, kterými je zajištění výchovy dětí, předávání kulturních hodnot, formování životního stylu a vzdělávání.

Proces socializace se realizuje jako činnost osobního působení členů rodiny navzájem, včetně kladných a záporných vlivů a vzorů. Rodina je první sociální skupinou, která učí dítě přizpůsobovat se sociálnímu životu, osvojovat si základní návyky a způsoby chování, které jsou ve společnosti běžné. Ústřední úlohou socializačního procesu v rodině je příprava dětí a mladistvých na vstup do praktického života. Dítě od narození v rodině přijímá široké spektrum informací a aktivně je zpracovává v souladu se svými vlohami, biologickými a psychickými potřebami, s hodnotovými orientacemi, se zkušenostmi a vzory, jimiž jsou především rodiče a starší sourozenci. Dítě uplatňuje také svou vůli, své zájmy a přání. Socializace dětí je důležitá pro osobnostní a sociální rozvoj, integraci do rodiny a formování primární skupinové identity. Vytváří aktuální účast na sociálních činnostech a vztazích a klade základy této schopnosti vstupovat do sociálních vztahů a vytvářet nové, které jsou podmínkou produktivní sociální aktivity člověka (Kraus, Poláčková, 2001, s. 80).

2.1.4 Emocionální funkce

V procesu rodinného styku se v rodině vytváří určitá hodnotová a psychická atmosféra, která ovlivňuje mladé, dospělé i starší příslušníky rodiny. Příslušnost k určité sociální skupině, pocit sounáležitosti s určitými lidmi, se kterými má jedinec příležitost se identifikovat, hraje velmi podstatnou roli. Rodinná komunita vytváří specifické sociální klima, v němž má významnou úlohu citová složka, utváření a dodržování vědomí, že je člověk akceptován, uznáván a hodnocen. „*Stálé a vřelé citové klima má svůj nesporný význam nejen pro děti vyrůstající v rodině, ale prakticky pro všechny příslušníky rodiny.*“ Budování a udržování pozitivního rodinného klimatu je jedním z důležitých úkolů rodiny. Stabilita v sociálně-psychologické oblasti je základní jistotou, kterou může rodina dětem poskytnout. Citovou funkci rodiny,

tedy uspokojování citových potřeb, vědomí jistoty, uznání a vzájemné podpory, není schopna žádná jiná sociální instituce v uspokojivé míře naplnit (Kraus, Poláčková, 2001, s. 82-83).

Porucha emocionální funkce zasahuje všechny ostatní sféry života uvnitř rodiny i v jejím vztahu ke společnosti. Tyto poruchy jsou zdrojem většiny rodinných poruch. Z hlediska dítěte ohrožuje porucha citové funkce rodiny především klidnou a vyrovnanou atmosféru v rodině. Dítě je o ni připraveno rozchodem rodičů, rozvratem rodiny nebo nedostačujícím zájmem rodičů. Celý socializačně-výchovný proces v rodině a ve společnosti je u dítěte poznamenán ztrátou citového zázemí a pocitu jistoty a bezpečí. Porucha emocionality narušuje i funkci biologicko-reprodukční. Neodpovědnost v sexuálním životě dává možnost narození neplánovaných, nechtěných a geneticky zatížených dětí, nebo dětí, pro které není připravena vhodná péče ani prostředí (Dunovský, 1986, s. 15).

Kraus (2014, s. 82-83) mimo tyto základní funkce uvádí ještě **funkci ochrannou**, která spočívá v zajišťování životních biologických, hygienických a zdravotních potřeb.² Rodina by měla pamatovat i na **relaxaci, rekreaci a zábavu**. Tyto aktivity mají největší význam pro děti. Jak rodina plní tuto funkci se projeví v tom, jaké aktivity společně rodina podniká, jakým způsobem tráví dovolené a do jaké míry tráví společně volný čas.

2.2 Typy rodin

Rodiny můžeme členit do několika kategorií podle různých hledisek. Někteří autoři se zaměřují na rozdělení rodin podle složení a velikosti, jiní se řídí například kritériem problémovosti a funkčnosti, kdy záleží, do jaké míry se rodině daří vypořádat s plněním funkcí, které jsme si uvedli v předchozí kapitole.

Rodina, ve které jako děti vyrůstáme, se nazývá rodina **orientační**. Rodinný svazek, který později sami zakládáme, označujeme jako rodinu **prokreační** (Kraus, 2014, s. 80).

Dunovský (1999, s. 94 – 95) popisuje rozdíly mezi patriarchální a nukleární rodinou. **Rodina patriarchální** byla typickou rodinnou formací 18. a 19. století. Jedná se o rodinu rozšířenou, vícegenerační. Byla monogamní s výraznou dominancí otce.

² Před rokem 1990 přejímal tuto funkci stát. Dnes je rodina více zainteresována a očekává se od ní spoluúčast na jejím plnění. Lidé jsou např. propouštěni do domácího ošetřování a léčebny zanikají.

Měla velmi výraznou ekonomickou aktivitu, především ve výrobní oblasti, do které byli zapojeni všichni členové. Usměrnování její reprodukce se opíralo především o posloupnost majetku, který rodina vlastnila. Emocionální složka jejího života byla však chudá. V sociálně ochranné oblasti ale pro své nemohoucí členy zajistila potřebnou péči. **Rodina nukleární** je opakem dříve přísné patriarchálních vztahů, které se mění na vztahy partnerské. Nejprve mezi manžely, potom stále více mezi rodiči a dětmi. K této změně přispěla změna ekonomické aktivity rodiny z výrobní na spotřební a emancipace žen a jejich ekonomická nezávislost na mužích. Změnila se velikost rodiny ve smyslu domácnosti co do počtu generací, tak i do počtu jejích členů. Proto také nukleární, jadernou rodinu tvoří prakticky jen rodiče a děti, někdy dokonce jen rodič s dítětem. Bydlení ve městě v malých bytech, odchody rodičů za prací a větších dětí do mateřských škol či škol, znemožňuje rodině pečovat o své členy z dřívější generace. Zrovna tak nestačí sama v plném rozsahu na péči o své děti a jejich výchovu. Pro stabilitu současné rodiny nejsou již charakteristické vnější faktory, především materiálního rázu, ale emocionální vazby, které vycházejí z ideálů romantické lásky. Takové rodiny se vyznačují značnou citlivostí a labilitou. Dochází u nich k vyšší rozvodovosti a přechází do rodiny neúplné.

Helus (2015, s. 222-223) třídí rodiny z hlediska její funkčnosti. **Stabilizované funkční** rodina zajišťuje spolehlivě svým dětem kvalitní socializační podmínky. **Ve funkční rodině s přechodnými problémy** rodiče dokážou problémy rychle vyřešit a díky nim se pozitivně upevňují a rozvíjejí. Problémy způsobují různé vlastnosti jejich členů, vnější okolnosti, osobní selhání i události, které přináší život. Ohrožení funkcí si uvědomují a jednají se zvýšeným úsilím dát věci do pořádku. Příkladem mohou být konflikty a strádání v důsledku špatných bytových poměrů, finanční nouze, potíže s dítětem a problémy související s povoláním. Těchto rodin je většina. **V problémových rodinách** je zproblematizováno plnění rodinných funkcí. Členové rodiny čelí krizi a hrozbě rozpadu. Častou alternativou bývá rozchod a hledání způsobu jak uspořádat záležitosti, aby jím děti trpěly co nejméně. U **dysfunkčních rodin** jsou některé z funkcí dlouhodobě a vážně narušeny. Děti jsou ohroženy. Vystává nutnost zásahu vnějších institucí. Příkladem jsou rodiny zatížené alkoholismem, postižené vleknoucími se krizemi, rodiny s podprůměrným příjmem, zatížené psychickými či jinými poruchami. **Afunkční rodina** neplní vůči dítěti svůj účel a dítě vysloveně ohrožuje. V rodině se hromadí nejružnější patologické projevy. Nezájem o dítě přerůstá v nenávistný postoj vůči němu. Hledat nápravu už nemá naději na úspěch.

Je tedy naléhavé hledat pomoc mimo tuto rodinu. Takových rodin je u nás evidováno méně než 1%.

2.3 Charakteristika současné rodiny

Podobu současné rodiny poznamenala celá řada důležitých momentů a skutečností. Spoustu funkcí rodiny převzaly jiné sociální instituce. V plné kompetenci rodiny zůstaly pouze některé. Zakládání rodiny ztrácí svou ritualizovanou podobu. Uzavírání manželství je provázáno volností a legalizace partnerství není již nutnou podmínkou rodinného života. V posledních desetiletích se snižuje stabilita rodiny a dochází k nárůstu rozvodovosti. Mění se i celková struktura rodiny. Klesá počet dětí a omezuje se vícegenerační soužití. Ubývá nechtěných těhotenství a postoje k umělému přerušení těhotenství jsou liberální. Dále se prodlužuje délka života a tím i trvání rodiny po odchodu dětí. Delší je i doba, po kterou rodiče žijí se svými dětmi v domácnosti. Rodiči se stávají osoby ve vyšším věku a děti se začínají rodit teprve po určité době trvání manželství či partnerského soužití. Také se zvyšují nároky na čas rodičů, který stráví v pracovním procesu a v důsledku toho se zkracuje čas strávený s dětmi a ostatními členy rodiny (Kraus, Poláčková, 2001, s. 83-84).

Současná rodina je rodinou nukleární neboli jadernou. Skládá se tedy z několika málo lidí, kteří sdílejí intimní soužití, které je něčím jako jejich nitrem. Jádro tvoří partnerská dvojice, ať už oficiálně sezdaná či nikoli. Taková rodina se podle toho nazývá **partnerská** nebo **manželská**. Pokud jsou v rodině i děti, označujeme rodinu jako **dvougenerační**. Skládá se z generace otce a matky a generace jejich dětí (Helus, 2015, s. 202).

Kraus (2014, s. 83-86) vymezuje charakteristické znaky současné rodiny.

- **Demokratizace uvnitř rodiny** způsobila, že muž ztratil výsadní postavení v rodině. Ženy získaly práva, ale i povinnosti, které dříve náležely jen mužům. Děti se více podílejí na organizaci rodinného života a vztah mezi rodiči a dětmi je více partnerský.
- Rodina se dostává do jisté **izolovanosti**. Žije v určitém uzavření před vnější společností. Příčinnou je sílící tendence odděleného života jednotlivých generací a pokles významnosti sousedských vztahů.
- Rodina se **zmenšuje**. Zvyšuje se počet osob žijících v jednočlenných domácnostech a počet osamělých matek s dětmi. Spolu s izolovaností to vede k menší stabilitě rodin, které se stávají více citlivými na různé vnitřní otřesy.

- Další charakteristikou je **dezintegrace**. Ubývá chvil, kdy se rodina schází pohromadě, aby si její členové sdělili zážitky, radosti i starosti a hledali cesty vzájemné spolupráce a pomoci. Přibývá rodin, kde se všichni jen potkávají, přestávají komunikovat a vytváří si vedle rodinného života další život vázaný na vlastní koníčky nebo intimní život.
- Rodiče jsou zatíženi pracovními aktivitami, což přináší značné **časové zaneprázdnění**. Důsledkem je vyčerpání a málo času na relaxaci nebo čas strávený s dětmi. Rodiče se snaží vše kompenzovat nadměrným přísunem materiálních prostředků a vysokým kapesným.
- **Model** současné rodiny bývá stále více **dvoukariérový**. Je to důsledkem emancipace a vede bohužel často k rozpadu rodin.
- Česká republika patří k zemi s **nejvyšším výskytem rozvodů**. Rozpadá se prakticky každé druhé manželství. Do nich nejsou zahrnuty rozchody nesezdaných párů. Ročně tak ztrácí trvalý a bezprostřední kontakt s jedním rodičem přes třicet tisíc dětí.
- Sílí **diferencovanost** rodin **podle socioekonomické úrovně**. Mnoho rodin řeší finanční problémy půjčkami, často se neúměrně zadluží a hrozí jim tak sociální vyloučení. Tato skutečnost se negativně projevuje v celém socializačním procesu. Děti ze slabých rodin se například mohou stát terčem šikany a v rodinách tohoto typu se častěji objevuje deviantní chování.



Schéma č. 1 Znaký současné rodiny dle Krause (Zdroj: vlastní)

2.4 Rodina a její význam pro děti

Význam rodiny pro děti je nezastupitelný. Rodí se do ní a dostávají od rodičů genetickou výbavu. Má rozhodující vliv na celkový rozvoj osobnosti dítěte, zvláště v nejranějším období jeho dětství a to jak v oblasti tělesné, sociální, tak i duševní. Rodinou se uskutečňuje společenská adaptace dítěte a jeho začleňování do společnosti. Dítě si vytváří vnitřní obraz světa, který do jisté míry odpovídá tomu, jak je mu okolní realita jeho rodiči předkládána. Rodina určuje sociální status dítěte. Je rozhodující, pokud jde o jeho sociální prestiž a sociální uvědomění. Prostřednictvím rodiny si dítě

uvědomuje svou roli ve společnosti. Pro dítě je rodina vzorová společnost, ve které si osvojuje základní vzorce chování, dovednosti, návyky a strategie, které jsou důležité pro jeho orientaci ve společnosti, především v mezilidských vztazích. Dítě v rodině poznává základní sociální a kulturní hodnoty a normy. Vytváří si jejich hierarchii a pod jejím vlivem se vyvíjí morální a sociální cítění (Dunovský, 1999, s. 99).

Rodina je životním prostředím, které má být stálé, citově příznivé, vřelé a přijímající. Má možnost ovlivňovat vývoj dítěte v jeho nejcitlivějších fázích. Je nejpřirozenějším způsobem a může uspokojovat základní psychické potřeby dítěte. Je také modelem mezilidských vztahů, který si dítě ponese dál do života a bude ovlivňovat všechny další vztahy, do kterých vstoupí. Je podstatné, aby se dítě cítilo v bezpečí a uspokojovalo potřebu životní jistoty, která je pro něj nejdůležitější. Podle úrovně jistoty, si vytváří jistotu svou – sebevědomí (Matějček, 1994, s. 16).

Poskytuje dítěti podporu a předává mu sociální dovednosti, bez kterých se v dospělosti neobejde. Dítě se v rodině učí také sexuální roli. Rozhodujícím obdobím pro toto učení je předškolní věk (Matoušek, 2003, s. 10).

Helus (2015, s. 219-222) vymezuje další významné funkce rodiny vzhledem k dítěti. Rodina má uspokojovat primární potřeby dítěte v raných stádiích jeho života, potřebu organické přináležitosti dítěte a potřebu domova. Od nejtělejšího věku skýtá dítěti prostor pro jeho aktivní projev, činnou seberealizaci a součinnost s druhými. Pozvolna uvádí dítě do vztahu k věcem rodinného vybavení. Vede děti k tomu, aby tyto předměty chápaly jako hodnoty, které pro členy něco znamenají. Zakládá, upevňuje a rozvíjí v dětech vědomí povinnosti, zodpovědnosti, ohleduplnosti a úcty. Otevírá dítěti příležitost vejít do mezigeneračních vztahů a tak hlouběji proniknout do chápání lidí různého věku a postavení. Rodina je prostředím, kde se dítě může svěřit, očekávat vyslechnutí, radu a pomoc. Je útočištěm v životní bezradnosti.

2.5 Vliv rodinného prostředí na partnerské vztahy

Osobnost každého z nás je ovlivňována geny, stavem a činností nervové soustavy, stylem vedení našich rodičů, péčí o zdravé sebevědomí, rozvojem schopností řešit problematické situace a schopností vyjít s lidmi. Stane se, že v momentu krize dítě sklouzne do způsobu reakcí svých rodičů, které mnohokrát odsoudilo. Člověk však není jen kombinací vlivů dědičných faktorů a vlivů rodiny nebo školy. Má schopnost samostatného rozvoje a rozhodování (Venglářová, 2008, s. 9).

Šmolka a Mach (1999, s. 36) uvádí, že pro odhad perspektivy vztahu hraje prostředí, v němž člověk vyrůstal, mnohem významnější roli než jiné faktory. Podobnost našeho prostředí s partnerovým je nespornou výhodou a podobnost orientačních rodin soužití usnadňuje. Ovlivňují nás silněji, než si jsme často ochotni připustit.

Venglářová (2008, s. 17, 30) sdílí názor: „*Rodina, ve které vyrůstáme, nás velmi silně ovlivní. Většina lidí podvědomě přejímá model partnerského soužití, jaký zažívá ve své první rodině. I když se zuby nehty bráníme, je to v nás.*“ Dnes je celkem běžné, že děti vyrůstají v neúplných rodinách. Soužití takových rodin bývá poznamenáno různými obtížemi. Hlavní je absence vzoru jednoho z rodičů. Otec nebo matka často přebírají roli druhého rodiče. Dítěti pak chybí vzor druhého pohlaví.

Vymětal (2004, s. 68, 108-109) upozorňuje, že jsou jednorázové zkušenosti, obvykle negativní jako například těžký konflikt rodičů v přítomnosti dítěte, který může dítě dlouhodobě nebo trvale ovlivnit. I příliš malé dítě nemusí sice situaci chápat rozumově, ale její závažnost vycítí. Spíše než tyto jednorázové traumatické zkušenosti je však vývoj osobnosti dítěte určován dlouhodobě působícími zkušenostmi z jeho nejbližšího okruhu, kterým je rodina, její atmosféra a zkušenosti všedního dne. Chování každého člena rodiny je určováno jednáním ostatních členů. Schopnost každého z nás žít s druhými je dána především ranou dětskou zkušeností. Řídíme se tím, co jsme viděli u rodičů a co jsme sami na sobě zakoušeli. Postoje rodičů k sobě, k nám i k ostatním, ovlivní naše jednání v podobných situacích. Částečně je pak přenášíme na své životní partnery i na děti. Nejen minulost a současné vlivy určují vztah mezi partnery. Přítomnost jej dotváří, mění a bývá výsledkem všeho, co v sobě nosíme a čím jsme.

Shrnutí

Rodina je pro člověka nejvýznamnější a nejdůležitější společenskou skupinou. Měla by uspokojovat potřeby svých příslušníků, udržovat harmonické prostředí pro dobrý psychický i fyzický stav všech jejích členů a zdravý vývoj dětí. Prostor rodiny nás od samého začátku ovlivňuje, vychovává a utváří k obrazu svému, ať už chceme nebo ne. Kolem sebe však vidíme spoustu rodin, které jsou nějakým způsobem narušeny.

3 MANŽELSKÉ A RODINNÉ PROBLÉMY

„Rodinný život s sebou vždy přinášel konflikty a napětí o různé intenzitě, rozličných podobách a projevech. Představa rodiny z předchozích staletí coby bezpečného přístavu je romantická idealizace. Konflikty a napětí se však zintenzivnily novým vývojem, který změnil strukturu společnosti a současný rodinný život“ (Teyber, 2007, s. 8).

Feltham a Horton (2007, s. 534) uvádějí širokou škálu problémů ve vztazích, se kterými se páry setkávají. Jde o komunikační obtíže, odlišné potřeby a zájmy, odcizení, podvádění, sexuální problémy, řešení rodičovských problémů, násilí, zneužívání návykových látek, sobectví a žárlivost.

Manželství bez žádných konfliktů je fikce. Konflikty probíhají v každé rodině. Někde jednou za čas, jinde jsou téměř na denním pořádku. Některé problémy jsou banální, jiné naopak závažné. Záleží na tom, jak se s nimi manželé dokážou vypořádat a jakým stylem jsou schopni dané problémy řešit. Uvedeme si nejčastější problémy, které v rodinách probíhají a následně několik rad, jak je možné danou situaci řešit.

3.1 Hádky

Hádky čas od času probíhají i v těch nejlepších rodinách. Mohou sloužit k vyčištění atmosféry nebo k vyřešení problému. Jsou odrazem odlišných názorů, hodnot či postojů. Manželé se automaticky shodují jen v něčem. Každý je trochu jiný a má jiné zkušenosti. Destruktivnost hádek je dána nedostatkem dovedností pro párové soužití. Někdy nám chybí tolerance vůči odlišným názorům, jindy zase nejsme ochotni spokojit se alespoň s kompromisem. Řešení sporů je někdy lepší ponechat náhodě (hod mincí), případně spravedlnosti (jednou vyhovíme my druhému, příště on nám). Aby byla výměna názorů konstruktivní, je třeba dodržovat určitá pravidla. Prvním je volba času a místa. Rodinné oslavy, odchod do práce nebo hluboká noc nebudou tou nejlepší volbou. Neměli bychom napadat partnerovy hodnoty nebo hodnoty jeho příbuzných. Měli bychom být co nejkonkrétnější a držet se daného tématu. Je dobré uznat i svůj podíl viny a pokusit se nalézt na partnerovi něco k pochvalě. Alternativou hádky může být psaný rozhovor. Snižuje emoční napětí a umožňuje se ke sporu znovu vrátit a rekonstruovat jej. Pokud ale problémy přetrvávají, frekvence hádek

stoupá a jsou stále destruktivnější, je třeba vyhledat odbornou pomoc. Ta spočívá především v nácviku komunikace a asertivního jednání (Šmolka, Mach 2008, s. 51-54).

V mnoha ohledech je dobré, když se hádky a nedorozumění stávají. Dítě tak vidí, že rodiče nejsou stejní a že se jejich názory mohou rozcházet. Mělo by mít zkušenost s tím, jak se rodiče při hádce zachovávají. Taková hádka by měla být konstruktivní. Rodiče by tak měli dojít k nějakému kompromisu. Dítě by mělo vidět, že se umí dohodnout, usmířit, dále spolu komunikovat a že život jde dál. Pokud je dítě do hádek nepříjemně zataženo, může to u něj vyvolat nejistotu, obavy, strach, úzkost, pocit samoty, vztek, nerozhodnost, pláč a různé otázky (Špaňhelová, 2010, s. 30-31).

3.2 Problémy v komunikaci

Největší problémy v komunikaci se objevují v době mateřské dovolené. Žena, která je celý den sama doma s dítětem potřebuje, aby se jí muž po příchodu z práce více věnoval, sdílel s ní její radosti a starosti. Mnoho mužů mívá v této době však pocit, že když celý den vydělávají na rodinu, měli by být po příchodu domů hájeni jak vyhynutím ohrožené živočišné druhy. Roli hraje i úbytek přirozených konverzačních témat, jelikož jsou omezeny společné zážitky a změna životního stylu po narození dítěte vede k určité stereotypizaci. Vytváří se tak umělá témata, která vedou buď ke shodě, a tak konverzaci neudrží nebo k hádce. Je dobré, když si žena na mateřské dovolené udrží sociální kontakty a manžel jí je umožní tak, že občas převezme péči o dítě. Předchází se tak nepříjemným situacím a pocitům. Také je dobré si dopřát nějakých společných zážitků (kultura, výlet, návštěva přátel). Podobným kritickým obdobím je doba, kdy děti opouštějí domov a manželé si musí opět navykat na soužití v páru. Výraznější zásah pak pro mnohé představuje odchod do důchodu. Pomocí může být přiměřená otevřenost soužití, kontakty s přáteli a aktivní zájmy (Šmolka, Mach, 2008, s. 54-56).

3.3 Agresivita a násilí

S agresí v rodině se setkáváme častěji, než by bylo zdrávo. Není však agrese jako agrese. Pokud ji chceme porozumět, je třeba dešifrovat její zdroje. Zdroj agresivity může spočívat v trvalém osobnostním založení, kdy může být zdrojem dědičnost, výchova i vlivy okolí. Tento typ agresivity se projevuje i jinde než doma. Agresivní jednání se objevuje často, chybí náhled vlastní viny, lítost či omluva.

Oběť by měla vyhledat lékařské ošetření, nepředstírat, přivolat na pomoc policii, nechat partnera vykázat ze společné domácnosti nebo se alespoň dočasně uchýlit do bezpečného azylu. Dalším zdrojem agresivního jednání jsou drobná mozková poškození, určité epileptické změny. Mohou být vyvolány předporodními nebo poporodními traumaty, úrazy hlavy, stavy bezvědomí, intoxikacemi nebo závažnými horečnatými onemocněními. Taková agrese má krátký výbuch a poměrně rychlé zklidnění. Člověk si svoji reakci ani nemusí pamatovat, a pokud ano, mívá výčitky. V posledním případě jsou zdrojem agrese jak agresor, tak i oběť. Jeden může druhého provokovat útoky na partnerovu sebeúctu a hodnoty nebo naopak agresi vyvolávají vlastní pasivitou. V pozadí některých agresivních projevů může být dlouhodobé potlačování přirozeně vznikajících tenzí. Ve všech případech je namístě především párová terapie (Šmolka, Mach, 2008, s. 57-59).

Pokud má rodič zkušenost s násilím na sobě nebo dítěti, ať už se jedná o násilí psychické nebo fyzické, je důležité, aby reagoval ihned. I když má rodič obavu, co bude následovat, není dobré čekat, protože není na co čekat. Pomoc může přijít od Policie ČR, od krizového centra nebo od OSPOD³ (Špaňhelová, 2010, s. 38).

Důvody, proč oběť domácího násilí nemůže často od násilníka uprchnout, mohou být, že násilník ovládá všechny finanční prostředky, neumožní oběti, aby si našla práci a stala se nezávislá. Oběť zůstává kvůli dětem a snaží se udržet dojem normální rodiny, nemá kam jít, na koho se obrátit, nemá k útěku prostředky. Není vědomá možností, které má, agresor oběti vyhrožuje, ta je psychicky nestabilní nebo okolí odchod od agresora neschvaluje, protože se na veřejnosti jeví jinak než v soukromí. Oběť neví, které instituty pomoci může využít, kde jsou útulky pro oběti násilí nebo nemá prostředky k tomu, aby se o nich dozvěděla (Štefánicová, 2013, s. 4).

³ OSPOD = orgán sociálně-právní ochrany dětí. Sociálně-právní ochrana dítěte zajišťuje právo dítěti na život, jeho příznivý vývoj, na rodičovskou péči, život v rodině, na identitu dítěte, svobodu myšlení, na vzdělání a zaměstnání, ochranu před tělesným či duševním násilím, zanedbáváním, zneužíváním nebo vykořisťováním. Je vymezena v zákoně č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů. (MPSV, ©2013)

3.4 Neshody v intimním soužití

Neshody v intimním soužití představují specifickou formu manželských trápení. V rozvodových statistikách se s nimi setkáváme zřídka, zato v manželských poradnách patří mezi jedny z nejčastějších problémů. Pouze některé problémy mají organický podklad, výrazně převažují poruchy funkční. Nejčastěji se však setkáváme se sexuálním nesouladem (v praktikách a technikách styku, ve frekvenci, ve scénářích dobývání). Většina z nich mívá zdroj v narušení vztahu nebo komunikace. Náročnější partner je nejprve konfrontován s občasným odmítnutím, a pokud naléhá, mění se postupně nesoulad v nechuť až odpor. Ve všech případech může být první pomocí otevřená komunikace. Představa, že partner musí přece vycítit sám, co nám vyhovuje, je značně naivní. Aktivnější partner by měl občas poskytnout druhému prostor k jeho iniciativě. Je lepší chvíli vyčkat než permanentně naléhat. U neshod i v intimním soužití platí nejméně dvojnásob, že jen včasná pomoc bývá účinná. Někdy jde o pomoc při úpravě vzájemné komunikace, jindy je zapotřebí nejdřív vyřešit neshody v jiných oblastech soužití (Šmolka, Mach, 2008, s. 60-62).

3.5 Neshody při výchově dětí

Děti se snažíme vychovávat podle našich představ a schopností. Někdy kopírujeme výchovu našich rodičů, jindy se naopak jejich výchovným chybám snažíme vyhnout. Naše a partnerovy zkušenosti mohou být tedy odlišné. Pro výchovu není podstatná ani tak shoda výchovných přístupů, jako spíše respekt k rozhodnutím druhého partnera. Pokud dítě pozná, že je jeden z rodičů důslednější a druhý ochotnější spíše povolit, nepředstavuje to pro něj žádnou traumatizaci. Naopak pokud se rodiče vzájemně podporují a respektují, mohou poskytnout dítěti více zkušeností s různými formami výchovy a zároveň je vést k různým typům aktivit. Zlobením nebo nemocí si některé děti říkají o chybějící rodičovskou pozornost. Případně se tak snaží nevědomě vybalancovat narušenou rodinnou rovnováhu. Zlepšení vztahů mezi ostatními členy rodiny tak může vést k odstranění takových poruch. Rodičovské neshody se točí také kolem školních výsledků. Požadavky na ně by ale měly být přiměřené jejich skutečným možnostem a schopnostem. Pokud má rodič pocit, že je jeho dítě obtížněji vychovatelné nebo se na tom podepisuje nevhodná výchova ze strany partnera, je třeba kontaktovat odborníka. Odborník může sehrát mezi rodiči roli mediátora dohody. Zároveň může posoudit schopnosti a předpoklady dítěte pro různé typy studijního nebo pracovního

uplatnění. Namísto je návštěva dětského psychologa nebo psychiatra a pedagogicko-psychologické poradny (Šmolka, Mach, 2008, s. 63-64).

Spory o výchovu a později hodnocení dítěte a jeho vlastností jsou téměř každodenním atributem rodinného života. Z těchto sporů vyrůstají konflikty, které nemají s dítětem co dělat. Dítě je pouze objekt, na kterém se demonstrují špatné vlivy jednoho či druhého rodiče. Rodiče často v období, kdy jsou mezi nimi konflikty, používají děti jako hromosvod. Svalují na ně viny, které jim nepatří (Matějček, Dytrych, 2002, s. 13).

3.6 Neshody při nakládání s financemi a v rozdělení domácích povinností

Pro nakládání s financemi neexistuje žádný univerzálně platný recept. Více nás ovlivňují zkušenosti z původních rodin. Zavedený systém hospodaření je v průběhu manželství nutno modifikovat na základě změn potřeb rodiny, její celkové finanční situace a nákladů. S tzv. provozním kapitálem by měl hospodařit ten, kdo převážně zajišťuje běžný rodinný provoz. Pokud však jeden z partnerů trpí chorobnou potřebou utrácet, měl by mít slovo v nakládání s financemi ten druhý. Každý má však právo na přiměřené kapesné. Zároveň je užitečné stanovit částku, nad niž není možné bez souhlasu druhého partnera čerpat. Ještě před několika generacemi se žena starala o běžný provoz a muž spíše o tzv. mužské práce, které se redukovaly na materiální zajištění rodiny. Tento model se postupně rozpadá. V rodinách se zvýšila angažovanost mužů v domácích pracích stejně jako požadavky žen na partnerovu pomoc. Neshody ohledně domácích prací bývají zbytečné, někdy jsou spíše výrazem narušení soužití v jiných oblastech, s výjimkou situací, kdy jeden z partnerů na druhém parazituje. Setkáváme se s mýtem, že by si oba partneři měli povinnosti dělit rovným dílem. Jednotlivé práce nejsou snadno souměřitelné. To, co jeden zvládne s lehkostí, může pro druhého představovat nadlidské úsilí. V dobře fungujících rodinách s kvalitními partnerskými vztahy podobný problém většinou nevzniká. Výjimku tvoří rodiny, kde jsou výrazně pracovní či společensky angažovaní rodiče a na běžný provoz jim nezbývá čas, ani síly. U výrazně přetížených rodin může pomoci spolupráce s poradnou i pouhé přijetí vnější pomoci, kterou ženy nebudou vnímat jako devalvací vlastní hodnoty (Šmolka, Mach, 2008, s. 65-69).

Konflikty nastávají tam, kde partner obviňuje druhého, že si nechává pro své potřeby velké částky peněz a nepřispívá rodině tak, jak by mohl. Částky, které partner vyžaduje, vedou k tomu, že se je ten druhý snaží různými způsoby zatajovat. Nedostatek financí a otřesená ekonomika rodiny vede k pocitům úzkosti a ohrožení potřeb jistoty a bezpečí. Solidarita mezi partnery začne selhávat a jeden či druhý začne hledat východisko z takové situace bez ohledu na celou rodinu (Matějček, Dytrych, 2002, s. 9).

3.7 Trávení volného času

Hodně manželů si stěžuje na postupující všednost, na to, že nezažívají nic nového a že jde o jakousi šedivou rutinu, kdy se vše točí jen kolem práce, domácích prací a ekonomiky. Ztrácí najednou schopnost tvořit si aktivně představu o budoucnosti, chybí jim radost z dříve vytčených cílů, nic pro ně není zajímavé. Vše je denní rutina, která často vyústí v citový chlad (Matějček, Dytrych, 2002, s. 14).

Šmolka a Mach (2008, s. 70-72) rozeznávají tři typy trávení volného času: společně trávený čas se vzájemnou součinností, společně trávený volný čas bez součinnosti a volný čas trávený odděleně. Vzájemné proporce těchto forem se v průběhu vývoje vztahu dost mění. V době známosti a po sňatku převažuje trávení volného času ve vzájemné součinnosti. Partneři spolu komunikují, chodí do společnosti, věnují se jeden druhému. Při trávení volného času společně, ale bez nutné vzájemné součinnosti jsou partneři ve stejném teritoriu, ale každý se věnuje tomu, co jej baví a zajímá. Pak by měla ale následovat nějaká společná činnost. Pokud taková zralá dvojice vyrazí mezi lidi, dokážou se dobře bavit, aniž by jim ten druhý musel nutně věnovat pozornost. Páry, které jsou toho schopny, patří k partnersky úspěšnějším. Samozřejmě za podmínky, že to není jediný způsob, jak volný čas trávit. Část tráví skutečně spolu, část odděleně. Problémy nastávají tehdy, když jeden z páru výrazně závislejší nese nelibě pokus o větší otevřenost soužití. Pokud se nenaučí prožít alespoň část volného času bez partnera, pak bude svým naléháním druhého spíše odrazovat. Jiným typem problému je parazitování, kdy jeden vyžaduje volnost pro své koníčky a někdy i finance, které není ochoten dopřát svému partnerovi. Poradenská pomoc bývá zaměřena na hledání forem volného času, které jsou přijatelné pro oba dva.

3.8 Alkoholismus a jiné závislosti

Závislosti jsou odrazem nespokojenosti v manželství, rodině, ve vztazích nebo v zaměstnání. Jsou snahou uniknout, získat nové prožitky nebo přátele. Roli zde sehrává i dědičnost, zvláště ta sociální, a příležitost. Některé závislosti lze odstranit změnou prostředí, rodinného či pracovního klimatu. Moderní formy léčby bývají zaměřeny nejen na léčbu závislého, ale i na ovlivnění celého rodinného systému. Pokud pokusy o řešení nejdou po dobrém, musí nastoupit důslednost. Účinné bývá použití ultimát s perspektivou, kdy partnerovi sdělíme, že pokud nepřestane do té a té doby, opustíme ho. Je však potřeba hrozby splnit. Problém závislosti není ani tak v četnosti kontaktu s návykovou látkou (jak často pije), ani v míře konzumace (kolik pije), ale v tom, že ji nedokáže mít pod kontrolou. Nedokáže se jí vzdát ani tehdy, když se kvůli ní rozpadá některá z významných složek života jako je rodina, zdraví nebo zaměstnání. Závislí rodinu zruinují nejen vztahově a společensky, ale i existenčně. Proto by neměli mít volný přístup k rodinným financím. Léčbou závislostí se zabývají psychiatři, AT ordinace (alkohol a jiné toxikomanie) a protialkoholní oddělení psychiatrických léčen. Pomoci mohou i skupinové terapie (Šmolka, Mach, 2008, s. 73-74).

3.9 Nevěra

Říká se, že během manželského života se nevěra u jednoho či obou partnerů děje až v 80%. Toto číslo je pouze orientační. Průzkumy zachycují nevěru v mnohem menší míře na malém městě nebo vesnici. Naopak velký počet nevěr se vyskytuje především v anonymním prostředí velkoměsta (Matějček, Dytrych, 2002, s. 25).

Výzkumy dokázaly, že ženám více vadí nevěra založená na emocích a mužům naopak nevěra sexuální. Muži bývají ženám nevěrní, ale nerozvádí se kvůli tomu, protože jim nevádí žít s manželkou i milenkou. Ženy se při nevěře často zamilují a z toho důvodu podávají často návrh na rozvod. Pokud se ale žena nezamiluje, muž se o její nevěře většinou nikdy nedozví. Naopak na manželovu nevěru žena obvykle přijde a neunes, že je ochoten být s oběma (Kožušník, 2016, s. 56-58).

Nevěr je podstatně více než rozvodů. Lze ji překonat. Některá manželství touto epizodou prošla. Soužití některých z nich se dokonce zlepšilo. Pátrat po důkazech partnerovy nevěry má smysl pouze v případě, chceme-li je použít k rozvodu. Čím více toho budeme vědět, tím hůře se nám bude s partnerovou nevěrou vyrovnávat.

Soužití by se mělo více otevřít. I v takové situaci je třeba zabezpečovat rodinný provoz a péči o děti. Do intimního soužití bychom neměli partnera nutit. Je dobré si dopřát nějaké drobné radosti jako například výlet, nákup něčeho, co nás potěší nebo návštěva kadeřnice. Nepomohou prosby, hrozby ani nákladné dary. Zvláště tam, kde je nevěrná žena, hraje rozhodující roli čas a trpělivost. Pokud však mimomanželský vztah trvá dlouho, můžeme použít ultimáta. Pomoc poskytuje psycholog, který nám pomůže situaci zvládat a dát návod, jak se v ní chovat (Šmolka, Mach, 2008, s. 75-78).

Díky nevěře se poruší vztah rodičů a tím je i narušen i vztah k dítěti. Rodiče mezi sebou poruší stav důvěry a odpovědnost toho, kdo je nevěrný, se sníží. Druhému rodiči to přináší vnitřní bolest, rozčarování, smutek, stesk nebo vztek na partnera. Vše dává dítěti pocit nejistoty, neklidu a vnitřního napětí (Špaňhelová, 2010, s. 45).

Shrnutí

Narušení vztahů různými problémy může podle závažnosti a intenzity omezit plnění důležitých funkcí v rodině. Časté výskyty problémů a konfliktů mají negativní dopad na všechny členy v rodině. Je tak ohrožen zdravý vývoj dítěte i samotné manželství. Při neschopnosti řešit problémy samostatně, se doporučuje vyhledat odbornou pomoc. Vztah je oslaben a rodiče se postupem času rozhodují vztah ukončit.

4 ROZVOD MANŽELSTVÍ

Během manželství napadne myšlenka na rozvod asi každého. Od první myšlenky k reálnému úmyslu a realizaci vede však dlouhá cesta. Rozvod by neměl znamenat rozchod dvou nepřátel, ale spíše by měl být cestou k trvalému odloučení dvou lidí, kteří došli k poznání, že další prodlužování soužití by bylo jen zbytečnou traumatizací. Rozvodem ale problémy nekončí, většinou spíše začínají (Šmolka, Mach, 2008, s. 95).

Tento názor sdílí i Teyber (2007, s. 8). Tvrdí, že rozvod bývá chápán jako konečná událost, která se uzavírá úderem soudcovského kladívka. Rodiče ale brzy zjistí, že právní rozvod a rozchod je pouze první etapou celé řady složitých rodinných změn. Doprovází ho zápas s pocity viny a hněvu, selhání a strachu, prohry a smutku, kterému jsou každá matka, otec i dítě vystaveni.

4.1 Rozvod v definicích

Přirozeně manželství zaniká smrtí nebo prohlášením jednoho z manželů za mrtvého. Tyto způsoby zániku manželství u nás však současná úprava NOZ již nestanovuje. Upravuje pouze zánik manželství rozvodem (Nový občanský zákoník, ©2013-2015).

Rozvod je právním ukončením manželství, uskutečňuje se na základě žádosti a dojde k němu rozhodnutím soudu (Demografie, ©2004-2014).

Hartl a Hartlová (2010, s. 508) definují rozvod jako zrušení manželského svazku za života manželů, o kterém rozhoduje soud. Zpravidla má tři stádia. Prvním je manželský nesoulad s neschopností řešit rozpory vzájemnými kompromisy, druhým dlouhodobý rozvrat manželství a třetím stádiem je právní ukončení manželského vztahu rozvodem.

Rozvodu předchází reálný rozpad manželství. Pokud dojde k reálnému rozpadu manželství úmrtím jednoho z partnerů, jedná se o ovdovění (Geist, 1992, s. 955).

Podle zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník může manželství zaniknout jen z důvodů, které jsou tímto zákonem stanoveny. Může být rozvedeno, pokud je tak hluboce, nenapravitelně a trvale rozvráceno, že nelze očekávat jeho obnovení. To ale pouze za podmínky, že není v rozporu se zájmy nezletilých dětí manželů, které nejsou plně svéprávné. Také nesmí být v rozporu se zájmy manžela, kterému by byla rozvodem způsobena závažná újma s tím, že mimořádné okolnosti

svědčí ve prospěch zachování manželství, ledaže manželé už spolu nežijí alespoň tři roky (Nový občanský zákoník, 2012, s. 81).

Kratochvíl (2009, s. 17) vnímá rozvod jako proces. Nejedná se pouze o událost. Začíná v době, kdy manželé o rozvodu začnou uvažovat, a končí, když se ustálí jejich samostatný životní styl.

Matějček a Dytrych (2002, s. 39) rozlišují rozdíly mezi manželským nesouladem, rozvratem a rozvodem. Nesoulad vzniká z rozporů, ve kterých se prokazuje snížená schopnost partnerů najít vhodné kompromisy a rozpory řešit. Je poměrně běžný a nebývá nikým diagnostikován. Manželský rozvrat je podstatnější postižení některé ze základních funkcí rodiny. Rozvrat může být akutní nebo dlouhodobý. V některých fázích může přejít v rozvod, který je krajním řešením v procesu rozvratu manželství.

„Rozvod patří k jedné z nejbolestnějších a nejkomplikovanějších životních událostí, jaké kdy lidi prožijí. Zpřetrhává vztahy, ruší vědomí návaznosti života, dotýká se samé podstaty lidské identity“ (Everett, 2000, s. 11).

4.2 Rozvodovost

Evidenci rozvodů provádějí okresní soudy. Vyplňuje se formulář Hlášení o rozvodu a tato hlášení se odesílají dvakrát měsíčně příslušnému krajskému soudu. Všechna potom zpracovává Český statistický úřad, který publikuje absolutní i relativní údaje o rozvodech (Demografie, ©2004-2014).

Sama o sobě je rozvodovost významným sociálním jevem, který udává stabilitu rodiny, ale také přeměny morálních kritérií, tradičních vzorců chování apod. S růstem rozvodovosti narůstají ve společnosti sociální problémy spojené s výchovou dětí a zaměstnaností žen, které se stávají samopečovatelkami (Geist, 1992).

Úroveň rozvodovosti je tedy ovlivněna celou řadou sociálních a společenských faktorů, jako jsou tradice a kultura, hodnotová orientace, stupeň zachování religiozity, emancipace žen, růst individualismu, intenzita sňatečnosti a změny v oblasti rodinného práva. V České republice je vysoká intenzita rozvodovosti spojována s poměrně snadnou dostupností rozvodu. V poválečném období docházelo k liberalizaci rozvodové legislativy. Zákony umožňovaly rozvést již nefungující svazky. Výjimku v trendu zjednodušování rozvodové legislativy představuje až zákon o rodině z roku 1998. Zpřísnil vyřizování žádostí o rozvod, pokud se jednalo o manželství s nezletilými dětmi

a znemožnil rozvody manželství, které trvaly méně jak jeden rok. Podmínkou rozvodu bylo smluvní vypořádání vzájemných majetkoprávních vztahů a společného bydlení, dohoda o úpravě poměrů nezletilých dětí a případná vyživovací povinnost (Bezouška, Piechowiczová, 2013, s. 142).

V roce 2014 bylo evidováno 26,8 tisíce rozvodů manželství. V roce 2013 bylo rozvedeno 27 895 párů. Je to o 1,5 tisíce více než v roce 2012, ve srovnání s lety 2001-2008 však o 3-5 tisíc méně. Absolutní počet rozvodů tak odráží zejména dlouhodobý vývoj snižujícího se počtu sňatků. Intenzita rozvodovosti se ale příliš nemění, zůstává vysoká. Od roku 2001 se pohybuje na úrovni 45-50 % manželství, které končí rozvodem. Ve dvou třetinách případů Návrh na rozvod podává žena. Z celkového počtu rozvedených manželství v roce 2013 bylo 57,1 % s nezletilými dětmi. Před deseti lety byl podíl rozvodů s nezletilými dětmi 63,4 %, ještě o desetiletí dříve 72,0 %. Roli zde hraje nízká plodnost posledních desetiletí a vyšší zastoupení rozvodů déletrvajících manželství, kdy již děti manželů dosáhly dospělosti. Na jeden rozvádějící se pár s nezletilými dětmi stabilně připadá průměrně 1,5 dítěte. Manželé se nejčastěji rozvádí po 3-5 letech od uzavření sňatku. Díky zvýšení rozvodovosti u manželství, které jsou dlouhodobé (zejména 25 let a více), se prodlužuje průměrná délka trvání manželství při rozvodu. V období let 2003 a 2013 vzrostla z 11,8 na 13,0 let. Rekordní rozvodovost byla prozatím v roce 2010 (ČSÚ, ©2015).

4.2.1 Rozvodovost v Olomouckém kraji

V roce **1991** byl v Olomouckém kraji index rozvodovosti 36,07. Jedná se o ukazatel, který udává počet rozvodů na 100 sňatků v daném roce. V roce **2007** byla hodnota indexu 55,73 a předčila tak celorepublikový průměr. V tomto roce bylo rozvedeno 1853 párů. V roce **2012** se celkově v Olomouckém kraji rozvedlo 1526 párů. Pro okres Jeseník bylo evidováno 100 párů, pro okres Olomouc 616, pro okres Prostějov 220, pro okres Přerov 293 a pro okres Šumperk 297 párů. Z celkového počtu rozvedených párů bylo 920 s nezletilými dětmi. V roce **2013** bylo rozvedeno více manželství než v roce 2012. Celkově byl počet 1713 manželství. Z toho nejvíce v okrese Olomouc s počtem 611 manželství, následuje okres Přerov s počtem 350 manželství. V okrese Šumperk bylo rozvedeno 333 párů, v okrese Prostějov 307 párů a v okrese Jeseník 112 párů. Počet nezletilých dětí z těchto

rozvedených manželství byl 997. V roce **2014** bylo nejvíce manželství rozvedeno opět v okrese Olomouc. Jejich počet byl 593. Následuje okres Přerov s počtem 299, okres Šumperk s počtem 263 a těsně za ním Prostějov s počtem 262 rozvedených manželství. V okrese Jeseník bylo v tomto roce rozvedeno 104 párů. Počet nezletilých dětí z těchto manželství je celkem 873. V prvním pololetí roku **2015** bylo rozvedeno 780 manželství. V okrese Jeseník 41 párů, v okrese Olomouc 286 párů, v okrese Prostějov 147 párů, v okrese Přerov 136 párů a v okrese Šumperk 170 párů. Celkový počet nezletilých dětí z těchto manželství je 464 (ČSÚ, ©2015).

4.3 Fáze rozpadu manželství a jeho vliv na rodiče

Stává se, že jeden z dvojice usiluje o rozpad manželství a druhý se ho naopak snaží udržet. V právní terminologii je ten, kdo podává soudu návrh na rozvod navrhovatel a druhý z manželů se automaticky stává odpůrcem. Když opomeneme právní termíny, je iniciátor ten, kdo nese rozvodové rozhodování a rozhodnutí. Začne rozvod konkrétně promýšlet a začíná v tomto směru i jednat. Prožívá rozvodové dilema. Přemýšlí, co mu rozvod přinese, jaké jsou klady a jaké zápory. Odpůrce je potom ten, kdo si rozvod v podstatě nepřeje. Od iniciátora se liší hloubkou trápení, které mu rozpad vztahu přináší, a také životní situací (Novák, 2012, s. 49).

Někdy je třeba si umět připustit, že ani sebevětší snaha nemusí manželství zachránit. Vyrovnat se s realitou rozvodu je těžké. V první fázi máme tendenci tuto **realitu popřít**. Namlouváme si, že to ten druhý nemyslí tak vážně a vše se napraví. Po ní přichází **fáze smutku, deprese** či **zoufalství**. Bývá někdy spojována s neúčinnou snahou vyvolat v partnerovi lítost. Vztahy založené na lítosti jsou ale labilní a pro litovaného pokořující. Další fází bývá **zvýšená aktivita**. Jde o snahu vše na poslední chvíli zachránit. Je spojena s agresí a zlobou proti partnerovi a se snahou zastrašit jej. Není však nic horšího, než být s někým jen ze strachu. Pokud nám už nic nepomůže, nastává **fáze zoufalství**. Někdy může ještě následovat fáze „druhá adolescence“. Jde o jakousi euforii z nově nabyté volnosti. Spojuje se s konzumací nejrůznějších prožitků, s navazováním nových známostí a návratem k ranějším formám jednání, které jsou typické pro dospívání. Vše může trvat několik měsíců, ale i řadu let. Teprve potom nastává fáze vyrovnání (Šmolka, Mach, 2008, s. 97-98).

Teyber (2007, s. 18) uvádí, že se v první fázi rozpadajícího se manželství dostávají změny nálad, rodiče doprovází snížená pracovní výkonnost, zdravotní potíže, neschopnost soustředit se, podrážděnost, úzkost, poruchy spánku, nejistota v milostném vztahu, mnohdy častější kouření, pití alkoholu a užívání drog.

Novák (2012, s. 50-52) popisuje tyto následující fáze rozpadu:

1) **Stádium protestu** – Odpůrce chce iniciátora odvrátit od jeho úmyslu. Střídá výčitky a hrozby s prosbami, doprošováním a nadávkami. Poté je chvíle pro odprošování. Může se stát, že svůj protějšek napadne, ale pak před něj hned klekne a začne mu líbat ruce s tím, že je vše jeho vina. Pokud ale partner nezareaguje podle představ odpůrce, dozví se za chvíli řadu vulgárních slov. Kdo se tímto způsobem bouří a protestuje, jedná proti svým zájmům. Chtěl by vše udržet, ale neudrží emoce na uzdě.

2) **Stádium zoufalství** – Odpůrce si přestává dělat iluze a nutkavě hledá viníky. Často obviňuje sám sebe nebo hledá obětího beránka jinde. Všechno podle něj zavinili ženiny rodiče nebo třeba kamarádky. Dokonce se stává, že bývají obviňovány děti, kdy například matka dítěti tvrdí, že kdyby se lépe učilo, tatínek by s nimi zůstal. Objevují se deprese a sebevražedné sklony. Odpůrci se zdá, že není pro co žít a o co usilovat.

3) **Stádium popření** – Zoufalství přechází v rezignaci nebo v nenávist. Odpůrce přesvědčuje sám sebe, že mu na druhém nezáleží. Původní citová závislost se mění v averzi. To bývá signál budoucího zlepšení nálady, ale také nejkritičtějšího rozvodového období. Oběť nabývá sil a mezi protějšky může nastat válka. Jsou však dvojice, které se tomuto stádiu dokážou vyhnout. Nejlepším ze všech špatných řešení faktického rozpadu rodiny je dosažení určité vyrovnanosti s tím, co se stalo.

4) **Stádium zpracování** – Nástup vyrovnávání se s rozvodovým traumatem naznačuje směs zlosti a rezignace. Vztekáme se proto, že si to děláme těžší, než musíme. Se zlostí souvisí smutek, který je možná vyvolaný pocitem, že oba manželství nezvládli. Rozvod přestává být akutně bolestivým místem. Neznemožňuje již klidné a rozumné jednání a přestávají se objevovat katastrofické představy na obou stranách. Vztah k iniciátorovi se stává korektní, někdy i přátelsky nostalgický. Není to snaha být aspoň přátelé, ale spíš jakási divná vzpomínka na něco společného a třeba i pěkného. Je čas v klidu se porozhlédnout po tom, co se vlastně stalo, změnilo a jak to mění naše životní možnosti. Pro stav vyrovnání se s faktem ukončení manželství se užívá pojem konstruktivní rozvod. Je spojený s vyřešením postoje k protějšku jako k matce nebo otci

společných dětí. S ním je nutno se domlouvat, ne bojovat. Je to stav, kdy je zřejmé, že rodičovství ani život rozvodem nekončí.

Výzkumníci z Binghamton University a University College London se zabývali vnímáním fyzické a emocionální bolesti, kterou lidé po rozchodu zažívají. Studie se zúčastnilo 5705 lidí v 96 zemích, kteří měli bolest ohodnotit na stupnici od 1 (žádná) do 10 (nesnesitelná). V případě emocionální bolesti zahrnující depresi, smutek, úzkost, strach nebo ztrátu soustředění byly výsledky u mužů i žen téměř vyrovnané. Ženy dosáhly skóre 6,84 a muži 6,58. Do fyzické bolesti spadala nespavost, poruchy příjmu potravy či záchvaty paniky. Tuto bolest vnímají ženy mnohem intenzivněji. Hlásí pocit fyzické i emocionální bolesti akutněji. Na druhou stranu jim trvá kratší dobu, než se přes to přenesou. Muž cítí ztrátu po velice dlouhou dobu, než se odrazí, aby znovu začal (Škopek, 2016, s. 14).

4.4 Příčiny rozvratu manželství

Pokud podají manželé návrh na rozvod, musí prokázat příčiny rozvratu jejich vztahu. Těmito příčinami je zpravidla porušování manželských povinností, které definuje občanský zákoník. V praxi bývají příčiny rozvratů zdůvodňovány nevěrou, finančními neshodami, rozdílnými zájmy, rozdílnými povahovými vlastnostmi, odlišnými výchovnými metodami dětí až po fyzické násilí. Mezilidské vztahy a zvláště ty manželské, jsou velmi složité. To, co zničí soužití jednoho páru, nemusí druhému vůbec vadit. Na soudu potom je, aby na základě provedených důkazů příčiny označil, určil a potvrdil trvalý, hluboký a nenapravitelný rozvrat manželství. Soud je však ještě před zahájením řízení povinen se pokusit o smír účastníků tím, že je vyzve, aby situaci zvážili. Pokusí se je přivést ke kompromisu nebo ke konzultaci s odborníky, psychology, mediátorem apod. Pokud nemá ani jeden z manželů zájem, aby manželství bylo zachováno, je důkazní situace jednodušší. V případě, že si alespoň jeden z účastníků rozvod nepřejí, je situace mnohem složitější (Francová, Dvořáková Závodská, 2010, s. 3-4).

Tabulky uvádějí v posledních desetiletích tyto důvody manželského rozvratu: rozdílné názory na trávení volného času, nedostatek společných zájmů, rozdílné názory na práva a povinnosti v domácnosti, mimomanželský vztah partnera, rozpory ve finančním hospodaření, nespokojenost v intimním soužití, mimomanželský vztah vlastní, nedostatek tolerance ze strany partnera, hrubé jednání partnera, rozdílné názory

na výchovu, charakterové vady partnera, žárlivost partnera, závislost na alkoholu a to, že partner nemůže mít děti (Novák, 2012, s. 14-15).

V hlášení o rozvodu v položce „příčina rozvratu manželství na straně muže/ženy“ je v současné době ve většině případů uvedena příčina, která je obecného charakteru: rozdílnost povah, názorů a zájmů či ostatní příčina. Konkrétně formulované příčiny jako neuvážený sňatek, odsouzení za trestný čin, alkoholismus, nezáměr o rodinu, nevěra, zlé nakládání, zdravotní důvody a sexuální neshody, se ve statistice objevují zřídka. Nejčastěji identifikována jako příčina rozvratu manželství byla v roce 2013 nevěra, kdy bylo 903 případů na straně muže a 672 na straně ženy (ČSÚ, ©2015).

Shrnutí

Rozvod je druhou nejtraumatičtější životní událostí po smrti dítěte nebo rodiče. Přináší sebou ztráty a zmaňuje představy o budoucnosti. Adaptace na nové podmínky po rozvodu vyžaduje hodně času. Je žádoucí, aby člověk truchlil, protože prožití zármutku pomůže člověku se lépe znovu přizpůsobit. Dovolí-li člověk průchod slzám a pocitům žalu, snáze se smíří s minulostí, přenesení se přes ni a začne zase myslet na budoucnost (Everett, 2000, s. 27-28).

V České republice je míra tolerance k rozvodům vysoká. Počet rozvodů tedy narůstá a také klesá počet uzavřených sňatků. Je důležité, jakým způsobem bude rozvod probíhat, zvláště v rodině, kde jsou děti. Na jednu stranu není rozvod katastrofa, která by měla poznamenat zbytek našeho života, je ale důležité si uvědomit, jaké může mít následky.

5 ROZVOD A DĚTI

Nikdo zatím vážně nevyslovil, že by rozvody rodičů dětem prospívaly, ale jeho dopad na život mladých jedinců není zcela prozkoumán. Je to také jeden z důvodů, proč si do něj lidé promítají nejrůznější hypotézy a obavy. Děti v rozvádějících se manželstvích přitom nemusejí žít hůře, než děti ze stabilních rodin, ale jsou v nich nešťastné. I nedostatečné záznamy poukazují na to, že se řada dětí dokáže s rozvodem rodičů rychle vyrovnat. Tento rozpad může být kolikrát lepším řešením, než trvalý život v domě plném konfliktů, napětí a stresových situací. Zůstat s jedním z rodičů může snižovat traumatizující důsledky nepříjemných událostí (Jedlička, 2004, s. 42-43).

Pokud rodiče uvažují, zda spolu mají zůstat kvůli dětem, záleží na okolnostech. Každý rodič by se měl rozhodnout sám. Co funguje v jedné rodině, nemusí fungovat ve druhé. Jsou-li však děti vystaveny důsledkům vleklého manželského konfliktu, není v jejich zájmu, aby nešťastní manželé zůstali spolu. Bylo zjištěno, že se děti lépe adaptují v dobře fungující rodině, která je rozdělená, než v konfliktním manželství (Teyber, 2007, s. 21).

Podle Matějčka a Dytrycha (2002, s. 40) je zcela jisté, že rodinným rozvratem a rozvodem je výrazně ohrožen zdravý vývoj osobnosti dítěte, které rozvrat v manželství svých rodičů prožívá. Neexistuje věk, ve kterém by dítě rodinným rozvratem netrpělo. Jde pouze o to, že reakce na rozvod je v určitých obdobích vývoje jeho osobnosti různá podle pohlaví a také podle věku. Je nutné si uvědomit, že vedle rozvedených rodin existují i rodiny, které žijí v trvalém rodinném rozvratu s výrazným narušením rodinných funkcí, ale o rozvod z nejrůznějších důvodů nepožádají.

Novák (2012, s. 97) uvádí, že nejvíce trpí rozvodem děti, které jsou ovlivňované proti jednomu z rodičů, ty, které nemají žádnou oporu v okolí nebo po rozvodu žijí s oběma rodiči, kteří se vzájemně nenávidí, a také děti, které jsou svědky násilí mezi rodiči. Negativně působí i nevyrovnaný vztah rodičů k dítěti, který se může projevat nadměrnou péčí, lhostejností nebo přílišnými tresty.

At' rodiče chtějí nebo nechtějí a at' si to uvědomují či neuvědomují, je dítě vystavováno zvláštnímu druhu psychické zátěže, jejíž důsledky nejsou velmi často rodiči ani blízkými osobami včas rozpoznány. *„Nejde totiž jen o důsledky, které by se projevovaly bezprostředně a okamžitě, ale o takové mechanismy, které se začnou*

projevovat ve vzorcích chování dítěte třeba až v období puberty, či dokonce až na začátku jeho dospělosti“ (Matějček, Dytrych, 1994, s. 134).

5.1 Jak a kdy to sdělit dětem

O probíhajícím rozvodu je děti třeba informovat, protože se jich bezprostředně nehezky týká. Podle možností by s nimi měli rodiče promluvit společně s důrazem na to, že sice končí jejich manželství, nikoli však rodičovství. Děti mají právo na pravdivé informace, ale ne vždy je však nezbytné, aby byly úplné. Některé podrobnosti neshod mezi rodiči jim nemusí být vůbec sdělovány. Zároveň by neshody ale neměly být vystaveny zjevným nepravdám. Ztratit důvěru dětí je snadné, ale získat ji zpět, je někdy téměř nemožné (Šmolka, Mach, s. 95-96).

Matějček a Dytrych (1994, s. 151-152) varují: *„Nevědomost chrání člověka jen zdánlivě a nedokonale - jen do té chvíle, než se pravda prosadí buď sama, nebo než k ní sami dospějeme. Pak ovšem přichází otřes, který bývá zpravidla daleko horší než ono nepříjemné poznání, k němuž bylo dítě přivedeno včas a vhodnou formou.“*

Obvykle ti, co s rozvodem nesouhlasí, požadují, aby o rozvodu dítě informoval druhý rodič. Nositelem špatných zpráv by měl být ten, kdo je dokáže nejlépe sdělit. Většinou je to jeden z rodičů nebo pověřená osoba jako psycholog nebo prarodiče. V zahraničních publikacích se doporučuje, aby si rodiče s dětmi v klidu sedli a sdělili jim danou skutečnost. Vyvolává to dojem, že není nic jednoduššího, než domluva, jak dál po rozvodu. Jedná se samozřejmě o omyl. Společné oznámení se nedoporučuje tehdy, pokud nelze vyloučit následnou hádku a k těm v předrozvodových a rozvodových obdobích dochází kdykoliv. Dítě by se mělo podstatné okolnosti o své rodině a o sobě dozvídat od svých nejbližších a ne od náhodných osob z okolí. Má být informováno, kdy jsou všechny věci již jasně dány nebo je jasné, že k rozvodu dojde. Čekat, až z toho dítě bude mít rozum, je nesmysl. Již v poslední čtvrtině prvního roku svého života je schopno rozeznat rodiče od jiných lidí a odchod některého z nich na něj má vliv. I tříletému batoleti by měla být informace alespoň rámcově poskytnuta. Na základě dlouhého sledování se dospělo k závěru, že malé děti trpí následky rozvodu méně než děti větší. Informace by se měly sdělovat v klidném prostředí, klidně a způsobem, který v dítěti nevyvolá úzkost a nejistotu. Nemusí se hned poskytnout všechny informace, které se k tématu váží. Pokud je zřejmé, že do situace zasáhl nějaký jiný muž nebo žena, doporučuje se i to dětem říct. Podstatné je zdůraznit, že dítě za nic

nemůže, nenese na rozvodu žádnou zodpovědnost a cit rodičů se k němu nemění (Novák, 2012, s. 117-119).

Everett (2000, s. 75-78) doporučuje při sdělování o úmyslu rozvést se, aby se všichni společně sešli a pokusili se vyjadřovat s klidem, jasně a srozumitelně. Rodiče by měli zmínit, že udělali všechno, co mohli, aby manželství zachránili. To se však nepodařilo a proto se rozhodli rozvést. Dítě by mělo být podrobně informováno o tom, jak bude celý proces probíhat. Může mít obavy, kdo se o něj bude starat, jak bude moci být s oběma rodiči, jestli budou mít vše, jak jsou zvyklé a zda se rodiče budou mít dobře. S přibývajícím věkem jsou děti schopné lépe a hlouběji pochopit dosah rozvodu. Mívají však starosti, jestli se jejich maminka znovu vdá nebo tatínek ožení a budou muset bydlet s někým cizím. Mladší děti rodičům mnohdy hledají někoho samy. V tomto období je důležité dětem dávat lásku, nechat je, ať se projevují, chápat jejich bolest i vztek, nabízet jim možnost svěřit se, ujišťovat je, že jsou tu rodiče pro ně, že za nimi mohou kdykoliv přijít, o nikoho neprijdou a vše se zase zlepší.

5.2 Fáze rozpadu manželství a jeho vliv na děti

Nyní si popíšeme typické reakce dětí v jednotlivých fázích rozpadu manželství podle Teybera (2007, s. 18-19). **V prvním období**, kdy se jeden z rodičů rozhodne vztah ukončit, je spousta chaosu, zraňujících interakcí a konfliktů. Trvá několik měsíců, v některých případech rok či dva. Rodiče mohou dělat špatná rozhodnutí, kterých později litují. Ovlivňují tak kvalitu rodičovství a spolupráci při výchově dětí. Nejhorší je ztráta manželské solidarity. Rodiče se dokážou shazovat před známými, příbuznými a také před dětmi. Mívají strach z toho, co bude dál. Pro děti je tohle období velmi náročné. Jsou svědky hádek, výhrůžek, křiku nebo fyzického napadení. Vystavení dětí těmto konfliktům na ně má destruktivní dopad. Rodiče by je proto měli před hádkami chránit a plánovat rozvod s maximální ohleduplností. **Druhá fáze** trvá opět několik měsíců až dva roky. Rodiče zkouší nový životní styl, mohou měnit zaměstnání nebo bydliště a vstupují do nových vztahů. Děti se stěhují s nimi, některé mění školu, opouští staré kamarády a začnou se pohybovat mezi dvěma domácnostmi s odlišnými pravidly. Je pro ně náročné vyrovnávat se s celou řadou změn. Lépe se adaptují v prostředí, kde změny nejsou příliš velké a kde rodiče mohou zajistit pobyt ve známém a bezpečném prostředí. Je tedy ideální, pokud zůstane v jejich životě co nejvíce věcí

beze změn v oblasti školy, učitelů, bydlení, kamarádů, domácích pravidel a disciplíny. Na přizpůsobení má pozitivní vliv i důsledná výchova, předvídatelný denní režim a pravidelný kontakt s oběma rodiči.

Novák (2012, s. 59) se přiklání k názoru ohledně změn. Podle něj by mělo být zdůrazněno to, co pro dítě zůstává stejné. Patří sem i zdůraznění stálosti citových vztahů. To, že se rodiče rozcházejí, neznamená, že by děti měli ukončit kontakt například s prarodiči. Doporučuje se dbát na zachování běžných rodinných stereotypů, ať už souvisí s ukládáním na lůžko, se stolováním, volným časem nebo péčí o domácí zvířata.

Třetí fázi je obnovený pocit stability. Čím více stability jsou rodiče schopni dětem zajistit, tím větší pocit jistoty mají. Začíná se upevňovat harmonogram návštěv a stabilizují se vztahy s novými partnery. Vyrovnání se s dalekosáhlými změnami trvá dva až tři roky. Efektivnější rodičovství a adaptaci podporuje vybudování vztahové sítě s rodinou a přáteli. Pomáhají obtížné změny lépe překonat. Je také důležité, aby se rodiče vypořádali s nerealistickým pocitem viny a obviňováním, které podřívá jejich schopnost zastávat rodičovskou roli (Teyber, 2007, s. 20-21).

5.3 Reakce dětí na rozvod

Počátek rozpadu manželství vyvede z rovnováhy téměř všechny děti. Nerozumí tomu, co se děje, i přesto, že znají jiné děti, které touto situací také prošly. Vnímají odchod rodičů tíživě. Děti si rozvod nepřejí, i když se doma odehrávalo hodně hádek a přetrvávalo napětí a nespokojenost. Výjimkou jsou však děti, které se staly svědky fyzického násilí. Bylo zjištěno, že je potřeba rozlišovat prvotní krátkodobé reakce dětí na rozpad manželství a dlouhodobou adaptaci, která trvá více než dva roky. Dlouhodobé reakce se liší v závislosti na tom, jakým způsobem rodiče reagují na chování dítěte v průběhu rozpadu manželství a po něm. Nejdůležitějšími faktory, které dlouhodobou adaptaci ovlivňují, jsou množství konfliktů mezi rodiči před dítětem, kvalita rodičovství a schopnost udržet kázeň, udržení kontaktu s rodičem po rozvodu, to, že nejsou nuceni se postavit na stranu jednoho rodiče a neočekává se od nich, že se postaví do role dospělého (Teyber, 2007, s. 12).

Reakce dětí na spory mezi rodiči může být různá. Převážně se odvíjí od vlastností dítěte, jeho věku, temperamentu, charakteru a od toho, jak bylo v minulosti zvyklé bojovat s překážkami. Ve spoustě situací jsou reakce jakýmsi obranným

mechanismem dítěte, kterou chce upozornit na to, že něco není v pořádku. Takovými reakcemi může být lhaní, drobné krádeže, noční děsy, lhostejnost, útky z domova, pocity viny, zamlklost, koktání, pomočování, zhoršení školního prospěchu, zhoršení vztahů s kamarády a spolužáky, ztráta hranic díky zvýšené rozmazlenosti, zvýšené neposlouchání, používání nadávek a sprostých slov, útek k partě, k lásce, zvýšená ukázněnost, vzornost, nechutenství, popření situace, koalice dítěte s rodičem proti druhému rodiči, zvýšená agresivita vůči sobě i vůči druhým (Špaňhelová, 2010, s. 46).

Smith (2004, s. 47) zmiňuje jako reakce dětí v emoční oblasti rozporuplné pocity, popření a neochotu uvěřit, smutek, ztrátu a osamělost, depresi, vztek, pocity viny, úzkost, strach a zmatek, strach o každého z rodičů, strach z nového vztahu rodičů, strach o sebe, strach z budoucnosti, závist vůči úplným rodinám, úleva a naděje.

Děti v **předškolním věku** od tří do šesti let reagují na rozvod smutkem a hněvem. Často pláčou a vyžadují pozornost druhých. Chlapci mají sklony k podrážděnosti, hlučnosti a vztekání. Méně si hrají s kamarády a narušují skupinové aktivity. Dívky reagují podobně. Někdy se setkáváme i s náhlou změnou a snahou zastat dospělou roli. Takové holčičky se nadměrně upravují a napomínají ostatní děti. Naopak může dojít i k regresi, kdy se děti chovají jako by byly mladší. Chtějí pomoci s jídlem, cucají si palce nebo ubližují sourozencům. Jsou v tomto období nejisté. Objevují se u nich noční můry, masturbace, noční pomočování a strach z odloučení od rodiče. V **mladším školním věku** od šesti do osmi let snáší hůře rozvod chlapci než dívky. Primární reakcí je smutek a plačtivost. Děti v tomto věku věří, že je odcházející rodič odmítl. Tento pocit má za následek sníženou sebeúctu, depresi nebo zhoršení školního prospěchu. Děti mají problémy s pozorností, trápí se kvůli rodičům a snaží se rozvodu zabránit. U devíti až dvanáctiletých dětí ve **starším školním věku** bývá primární reakcí hněv a vztek. Děti jsou na rodiče rozzlobené. Především na toho, kdo k rozvodu podal podnět. Obvykle se přikloní na stranu jednoho rodiče a druhého obviňují. Odmítají i snahy rodiče, který odešel. Kromě hněvu prožívají smutek, obavy o rodiče a strach, co se s nimi stane. Cítí se osamělé, rozvod si nepřejí a cítí bezmoc, že nedokážou tyto obrovské změny ovlivnit. Může se jim zhoršit školní prospěch, mívají konflikty s vrstevníky a mohou si začít stěžovat na fyzické obtíže jako bolest hlavy a břicha. Některé děti se snaží vyřešit samotu a depresi rodičů a uspokojovat jejich citové potřeby na úkor vlastního dětství. Reakce **dospívajících** na rozvod se velmi liší. Na jedné straně se adolescenti s rozvodem vyrovnávají lépe než malé děti. Vymaňují se z rodinných vztahů a pracují na osamostatnění. Nepotřebují

tolik vedení a péče. Někteří se s rozvodem úspěšně vyrovnají tak, že se od napětí mezi rodiči distancují a věnují se více sobě. U těchto dospívajících představuje největší obavu vlastní budoucnost. Mají strach, že selhání rodičů ovlivní jejich schopnost mít dobré manželství nebo zvládnout studium na vysoké škole. Pokud jsou tlačeni k tomu, aby se postavili na stranu jednoho z rodičů, mívají problémy. Dospívající zpočátku pociťují rozvod jako zradu. Někteří se snaží z rodiny vymanit. Tráví doma co nejméně času a s tím je spojené riziko, že se zapletou s vrstevníky, pro něž je příznačné společensky nežádoucí chování spojené s trestnou činností, požíváním alkoholu, užíváním drog, neúspěchem ve škole nebo předčasně zahájeným sexuální životem. Jiní mohou upadnout do deprese, stranit se vrstevníků, přestat fungovat v rámci rodiny nebo ztratit plány a ambice do budoucna. U krátkodobých reakcí je vyzorována i rozdílnost reakcí vzhledem k pohlaví. Většina dětí z rozvedených rodin žije s matkou. Problémy způsobené manželskými konflikty, rozvodem a životem v péči matky bez otce může mít u chlapců závažnější dopad než u dívek. Chlapci mají více problémů s adaptací a v pozdějším věku jsou agresivnější a neposlušnější. Mají větší problémy s chováním ve škole, i doma. Může však dojít i ke konfliktu mezi matkou a dcerou. U dospívajících dívek se objevují problémy v milostných vztazích. Zvláště, pokud se v jejich životě aktivně neangažuje otec. Mají sklon k brzkému sexuálnímu kontaktu a častějšímu střídání partnerů než dívky z rodin úplných. Projevuje se u nich i tendence k časnějšímu uzavírání sňatku, který často vede opět k rozvodu (Teyber, 2007, s. 13-16).

J. S. Wallerstein (in Novák, 2012, s. 98-99) shrnuje možné reakce dětí na rozvod dle věkových stádií. Nejde o žádné předurčení. Každé dítě nereaguje obdobně, jistá potence tu ovšem je.

0-2 roky – předčasný porod, nízká porodní hmotnost, vývojové opoždění, problémy s pohlavní identitou

3-5 let – regrese a poruchy v chování – zhoršení udržování čistoty, zhoršení spánkového režimu, strach z odloučení od pečující osoby, změny nálad.

6-11 let – deprese, pocit ztráty, psychosomatické poruchy, projevy hněvu a agresivity, pocit studu a viny, zhoršení prospěchu ve škole

12-18 let – deprese, nejistota, pocit zklamání, osamělosti, viny, selhání, drogy, delikvence, promiskuita, strach z budoucnosti

Mezi dlouhodobé reakce patří zlost na rodiče, odmítání rodiče, který odešel, neschopnost se zbavit smutku, stesk po rodiči a držení se zidealizovaných vzpomínek na úplnou rodinu. Někteří mají pocit, že přišli o dětství, jiní jsou naopak odolnější. Mnozí řeší ve vztazích otázku důvěr, věrnosti a pocitu bezpečí (Teyber, 2007, s. 17).

Dospělí se s rozvodovým traumatem vyrovnávají přibližně dva roky. U dětí podobný odhad učinit nelze. Často má situace charakter opouzdřené miny, o níž nevíme, kdy a jakou formou vybuchne nebo se bude na výbuchu podílet. Omylem je přesvědčení adolescentů, kteří centrují své úvahy do myšlenky, že nemohou být v manželství šťastni, když se jejich rodiče rozvedli. Nejde o žádné osudové předurčení. Také se tvrdí, že je dobré se rozvést, pokud jsou děti ještě malé a nemají z toho rozum, nebo budou naopak brzy dospělé a rozvod je tak nijak nepoznamená. A do třetice – rozvod se přece nemůže dotknout dospělých dětí, když už mají svůj život. Rozvod je vždy záporný zážitek. Batole nebo kojeneček ho nepochopí, ale neznamená to, že na něj situace a psychický stav dospělých rodičů v blízkosti špatně nepůsobí. I na dospělého nepůsobí dobře to, co nechápe. Děti jsou citlivější, než si připouštíme. Nejlepší věk dětí pro rozvod nenajdeme. Víme však, že nejsložitější období pro smíření s rozvodem je ve věku 9-12 let a že chlapci se s druhým manželstvím matky vyrovnávají hůře než dívky. Pocit ztráty kořenů ve výchozí rodině dokáže však značně rozkolísat i člověka dávno zletilého. Výzkumná zjištění konstatují, že zhruba po pěti letech od rozvodu udržuje kontakt se svými dětmi jen asi polovina otců (Novák, 2012, s. 93-95).

Teyber (2007, s. 6) tvrdí, že rozšířený mýtus o tom, jak rozvod navždy zkazí dětem život, je nepravdivý. Rodiče mohou nad touto krizí získat kontrolu a svým dětem pomoci.



Schéma č. 2 Dlouhodobé reakce dětí na rozvod dle Teybera (Zdroj: vlastní)

5.4 Ovlivňování dětí

Děti se s rozvodem relativně dobře vyrovnají, pokud nejsou popuzeny, nikým ovlivňovány a mají pocit bezpečí s citovou vazbou alespoň na jednoho rodiče. Pomáhá jim, pokud nejsou přítomny hádkám a sporům a pokud se mají o koho opřít, i v případě, že jde o pokrevně cizího člověka (Novák, 2012, s. 97).

„Rozvod nemusí děti nutně negativně zasáhnout. Ovšem dostanou-li se do křížové palby vzájemného nepřátelství obou rodičů, obvykle se to stane. Ublíží jim už jen to, že musejí přihlížet, jak proti sobě rodiče bojují. Ještě horší je situace, kdy si rodiče své děti přiberou do bitvy jako spojence. A nejhůře se jim vede tehdy, když jeden z rodičů zahájí systematickou kampaň, aby dítě proti druhému popudil.“ Pokud jeden rodič vykresluje svého bývalého partnera před dětmi jen v tom nejhorším světle nebo se dokonce snaží děti proti němu popudit, může se stát, že pomlouvaný rodič ztratí respekt, náklonnost a v nejhorším případě i kontakt s dítětem (Warshak, 2003, s. 16).

V čase rozvodových bojů mají rodiče tendenci dítě získávat na vlastní stranu, ovlivňovat je nebo alespoň seznámit s jejich verzí konfliktu. Drábková (in Novák, 2012, s. 20-21) určuje šest stupňů ovlivňování dětí po rozvodu. Setkáváme se však stále častěji s tím, že rodiče začnou děti ovlivňovat ještě před rozvodem. Postupuje od nejdrastičtějšího a snáze rozpoznatelného po těžce identifikovatelné. Prvním typem je **primitivní vyhrožování a navozování strachu**, kdy dítěti například tvrdíme, že když půjde s tatínkem, zbije ho. Druhým je **vnucování nepravdivých prožitků**. Jeden z rodičů vypráví, jak byl život s druhým rodičem strašný. Otec například vypráví, že maminka vůbec nevařila a byla pořád opilá. Vymyšlený příběh bývá vnímán jako pravdivá historie. Na třetím místě je **přesvědčování dítěte**. Pokud budeme dítěti opakovaně tvrdit, že nás tatínek opustil, bil a nedával nám peníze, bude se dítě k otci takto chovat. Následuje **nenápadné působení na dítě**, které doprovází povzdech, pláč nebo bezradné pokrčení ramen s upozorněním, ať se dítě na maminku raději neptá. Pátou v pořadí je **formální slušnost**. Dítě je například chladným tónem vyzváno, aby se obléklo a šlo za druhým rodičem. Slově nelze nic vytknout, ale tón hlasu ukazuje, co si dotyčný myslí. Otec může například tvrdit dítěti, že už ho dítě nepotřebuje, protože se teď o něj bude výborně starat maminka a najde mu lepšího tatínka. Posledním stupněm je **působení na dítě**, kdy nejde o vědomé ovlivňování. Dítě vycítí i zastíraný záporný postoj proti druhému rodiči a nejde s ním třeba jen proto, aby druhému nezpůsobilo bolest.

Děti se často stávají společníkem jednoho z rodičů. Dostávají se do situace, kdy cítí, že mají rodiče více utěšovat, vyslechnout ho a být mu oporou. Může u toho vnímat rozpolcenost a někdy i nesouhlas s celou situací, se kterou si neví rady. Jednoho rodiče nechtějí ztratit nebo zradit, ale v mnoha případech mají rádi i rodiče druhého. Na zatěžování takovými problémy nejsou zralé (Špaňhelová, 2010, s. 66).

5.4.1 Syndrom zavrženého rodiče

Pojem PAS⁴ poprvé použil v 80. letech 20. století americký psychiatr Richard A. Gardner. U nás je známý až od roku 1996 jako syndrom zavrženého, odcizeného či odmítaného rodiče. Jedná se o vztahové onemocnění, kdy závažný partnerský konflikt, rozvod či rozchod rodičů vede k narušení nebo úplné ztrátě vztahu mezi dítětem a jedním rodičem. Svými důsledky postihuje všechny členy rozpadlé rodiny. Nejvíce ale ohrožuje psychosociální vývoj dítěte. Podle jiných autorů jde o aktivní popouzení dítěte rodičem, se kterým žije, proti rodiči druhému, bránění v kontaktu a neodůvodněné obviňování ze zneužívání dítěte chybějícím rodičem (Hartl, Hartlová, 2010, s. 394).

Výsledkem je, že dítě vnímá jednoho rodiče zcela kladně a druhého naopak zcela záporně. PAS nepatří mezi diagnostickou metodu. Je použitelný jen tehdy, pokud rodič dítěti nedal důvod k tomu, co by u něj vyvolalo oprávněnou nenávist. Naopak pokud existuje zneužívání, potom je nenávist dítěte oprávněná a koncept PAS není platný. Na odmítavém postoji dítěte se podílí mnoho faktorů. Je vhodné prošetřit individuálně každý případ a přihlížet i k osobním zážitkům dítěte s rodičem. Jelikož jsou většinou při rozhodování o svěřeni do péče v nevýhodě muži, bývá PAS více spojován s nimi (Gardner in Dobrušová, 2012, s. 42).

Novák (2012, s. 32-36) upozorňuje, že se můžeme setkat se zavržením otce i matky. Bývá to častěji ten, kdo z rodiny odešel bez dítěte. Tato skutečnost mění rovnováhu rodičovského působení a vychyluje ho ve prospěch toho, kdo zůstal. Nejde o prosté ovlivnění, ale o specifickou formu mytí mozku. Dítěti jsou opakovány upravené nebo zcela smyšlené situace a je na ně vzpomínáno s jistotou, jako by je dítě samo prožilo. Dítě může mít vzpomínku, že jej otec plácl, ale matka dítěti tvrdí, jak jej otec bil a měl všude modřiny.

⁴ PAS – parentel alienation syndrom

Děti rodičům věří a navíc se cítí polichoceni, protože jsou středem zájmu. Když chce jeden z rodičů ovlivnit své dítě proti druhému rodiči, nepřipouští to sám sobě ani druhým. Selektivně se zaměřuje jen na chyby protějšku a vlastní chyby pomíjí. Takto podaná informace zjednodušuje svět a orientaci v něm. Zmíněné je pak přijímáno bez výhrad.

Gardner (in Bakalář, 2006, s. 47) popsal 8 společných příznaků pro SZR:

- Nenávistná kampaň za degradaci rodiče – dítě projevuje nenávist, na cílený dotaz spustí výčet zlých činů, špatného chování a záporných charakteristik.
- Neodůvodněné či absurdní zdůvodňování nenávisti
- Nepřítomnost ambivalence – Hodnotí rodiče pouze záporně.
- Fenomén nezávislého názoru – Děti uvádějí, že nechutí k rodiči je jejich vlastní a vsugerované lži samostatně rozvíjejí.
- Reflexivní podpora programujícího rodiče v rodičovském konfliktu – Dítě bez váhání, automaticky souhlasí se vším, co programující rodič tvrdí.
- Nepřítomnost pocitu viny – Dítě ignoruje pocity rodiče, nejsou vděčné za jeho dary, výdaje pocítují jako spravedlivý trest.
- Vypůjčené scénáře (papouškování)
- Rozšíření nepřátelství na členy původní rodiny zavrženého rodiče

5.5 Styk dítěte s rodiči po rozvodu

„Rodiče by se měli seznámit s existujícími či v jejich případě dostupnými způsoby uspořádání a zvolit si nejvhodnější pro jejich rodinu. Bez ohledu na druh uspořádání je úspěch podmíněn způsobem realizace. Rozhodující není počet hodin, který dítě stráví s každým rodičem, nýbrž kvalita společně prožitého času“ (Teyber, 2007, s. 129).

Po rozchodu rodičů existuje několik variant styku s dětmi. Je důležité, aby dítě mělo kontakt s oběma rodiči. Není dobré, pokud si rodiče přes dítě řeší svoje konflikty a jeden trestá druhého tím, že mu dítě nechce svěřit. V České republice jsou nejčastější tyto varianty styku:

- Dítě žije s matkou, k otci dochází.
- Dítě žije s otcem, k matce dochází.
- Dítě je v péči jednoho z rodičů, rodiče bydlí dohromady v jedné domácnosti.

- Dítě je v péči jiného rodinného příslušníka.
- Střídavá péče (Špaňhelová, 2010, s. 131).

Po rozvodu je ten rodič, který má u sebe dítě, rodičem číslo jedna, a ten druhý rodičem číslo dvě. Vůdčí výchovnou osobou ve všech oblastech je ten, který je s dítětem každodenně (Plaňava, 1994, s. 97).

Každá z těchto možností má své výhody i nevýhody. Pokud dítě žije jen s jedním rodičem, je výhodou, že žije pod jednotnou výchovou, v jednom stabilizovaném prostředí a vnímá plně jednu rodičovskou roli. Nevýhodami může být, že nepoznává plně roli druhého rodiče, jak se druhý rodič chová v běžných situacích, může vnímat chování rodiče, se kterým je častěji jako stresové a že na něj tento rodič nemá čas. V situaci, kdy rodiče žijí s dítětem v jedné domácnosti, je důležité, aby si stanovili pravidla, se kterými seznámí i dítě. Měli by mít vyřešenou i finanční stránku, aby se vědělo, kdo bude například platit elektřinu, kdo plyn a jak se budou stravovat. Do péče jiného rodinného příslušníka se většinou dostane dítě, jehož rodiče mají problém s alkoholem, jsou drogově závislí nebo ve vězení. Je třeba dítěti nabídnout oporu, poskytovat mu pravdivé informace a prostor pro dotazy. Je také důležité, aby ve výchově byla důslednost a zásadovost. Střídavá péče v České republice není příliš rozšířená. Znamená, že se rodiče ve výchově o dítě střídají, obvykle po stejnou dobu. Většinou je to tak, že dítě dochází k oběma rodičům. Střídá tedy rodiče i prostředí (Špaňhelová, 2010, s. 132-139).

Co se týče délky střídání, jde nejčastěji o měsíc nebo týden. V roce 2010 byla střídavá péče v České republice soudy vyslovena v 867 rozsudcích oproti více než 20 000 rozhodnutí o svěřením nezletilého dítěte jednomu z rodičů. Tento relativně nový institut vyvolává silné emoce. Někteří lidé berou střídavou péči jako spravedlivé a nekonfliktní řešení, které umožní dítěti, aby bylo i nadále vychováváno oběma rodiči. Rodiče by to mělo donutit spolu o dítěti vstřícně komunikovat. Jiní střídavou péči ostře kritizují. Pokud vše probíhá bezproblémově, je dítě schopné přijmout fakt, že se o něj rodiče hodlají podělit. Obavy u rodičů vznikají v situaci, kdy se má u každého z nich dítě střídat po měsíci. Je zde možnost, že dítě se bude přizpůsobovat výchovnému stylu rodiče, se kterým právě je. Doporučuje se střídavá péče po týdnů. Co nejdelší časový interval pro střídání péče vyžadují ti z rodičů, kteří se s daným stavem těžko smířují. Rodiče mohou mít strach, že dítě například od druhého rodiče pochytlí nevhodný slovník nebo mu bude povoleno, co normálně nemůže a bude zanedbávat povinnosti.

Je třeba mít jistotu přijatelných podmínek u obou rodičů. Měli by sladit svoje přístupy. Připusťme, že lepší nemusí být střídavá péče, ale rodiče, kteří se na ní dokážou domluvit a dohodnout. Rozsah pobytu dítěte u matky a otce nemusí být stejný. Jde o věc dohody. Nelze tvrdit, že je střídavá péče nejlepším ze všech špatných řešení situace dítěte po rozvodu rodičů. Každá rodina je jiná. Je to ale přijatelné řešení. Děti je přijímají, pokud takové řešení přijímají i jejich rodiče (Novák, 2012, s. 105-112).

5.5.1 Vyživovací povinnost rodičů k dětem

Vztahy mezi členy rodiny nejsou jen vztahy osobní povahy. Majetkové aspekty hrály vždy více či méně významnou roli. Vzájemná pomoc členů rodiny, která se označuje jako vyživování neboli alimentace, má i v dnešní době svůj význam. Předpokládá se, že hmotná i nehmotná vzájemná podpora v rodině je samozřejmostí. Nicméně to tak vždy není, proto stát toto společenské pravidlo vybavuje právním aspektem včetně příslušných sankcí v případě porušení. Výživné je označení majetkového souboru věcí a jiných předmětů, které jsou penězi ohodnotitelné. Poskytuje ho jedna osoba druhé, aby ji vyživovala (Švestka, Dvořák, 2009, s. 131-132).

„Vyživovací povinnost je povinnost hradit životní náklady či zabezpečovat potřeby mezi subjekty rodinněprávních vztahů. Nepředstavuje jen hrazení výživy, ale též uspokojování ostatních hmotných a kulturních potřeb. Výživné pro dítě má navíc cíl podpořit a zajistit všestranný rozvoj dítěte po stránce fyzické, duševní a sociální“ (Kovářová, 2011, s. 26).

Novák (2012, s. 27) uvádí tabulku s doporučením pro stanovení výživného podle Metodického pokynu Ministerstva spravedlnosti ČR z května 2010. V tabulce najdeme věk dítěte v letech a k němu je přiřazen díl z platu v procentech.

Kovářová (2011, s. 41) doplňuje, že tabulka je použitelná pro případ určování výživného pro rodiny s jedním nebo dvěma dětmi, tedy pro 80% všech rozcházejících se párů. Za základ se bere čistý příjem povinného rodiče bez jakýchkoli dalších odpočtů, tzn. bez zohlednění nákladů na domácnost, splátek hypoték, úvěrů, leasingů apod.

Ve věku 0-5 let má dítě nárok na 11-15% z platu, ve věku 6-9 let na 13-17%, v období 10-14 let na 15-19%, ve věku 15-17 let na 16-22% a pokud má dítě 18 let a více, náleží mu zpravidla 19-25% z platu. Tabulka je pouze orientační, i když se zdá, že ji soudy respektují. To, jak bude nakonec rozhodnuto, je kompetencí soudce.

Ten mimo jiné přihlíží i na počet vyživovaných osob. Za předpokladu, že se dítě připravuje na budoucí povolání, nehraje jeho zletilost roli. Dovězení osmnáctého roku však přináší výraznou změnu. Eventuální soudní spor o výživné nepovede s rodičem druhý z rodičů, nýbrž dítě samo. Děti to tak dělají velice nerady. Raději bývají velkorysé, než by soudily. Ve sporech o výživné rodič kontra dítě bývá nenávisti víc než dost (Novák, 2012, s. 27).

5.5.2 Dítě a nevlastní rodič

Nejčastější porozvodovou situací je ta, kdy z rodiny odchází otec a matka si přivádí nového partnera. Ten se může stát dětem později i formálně nevlastním otcem. Přijetí matčina nového partnera dětmi je velmi individuální. Ve hře je několik činitelů jako je pohlaví, věk, povaha a zkušenosti dítěte, osobnost a spokojenost matky, která se promítá do psychické pohody dětí, osobnost nevlastního otce, existence a osobnost vlastního otce, postoj vlastního otce k matčinému novému sňatku, postoje širší rodiny, rodinných přátel a morální zásady partnerů. Případů, kdy má rozvedený muž děti ve své péči a přivede jim novou nevlastní matku, je méně. V případě přijetí nevlastní matky vstupuje v součinnost také mnoho činitelů, které takovému rodinnému společenství dávají individuální charakter. Vztah si muže s dětmi, přináší jistá omezení. Předně je tu vědomé postavení nevlastní matky. Vyskytují se však případy, kdy nová nevlastní matka není schopna své nově získané děti mateřsky přijmout (Matějček, Dytrych, 1999, s. 80-96).

Nevlastní rodič bývá srovnáván s idealizovanou podobou vlastního rodiče a má tak často velmi těžkou pozici. Nevlastní rodič se tak může pro dítě stát soupeřem, konkurentem nebo dokonce vetřelcem, který ohrožuje jeho pozici (Špaténková, 2004, s. 55).

Často se stává, že nový partner je právě příčinou rodičů. V takovém případě by měl rodič vnímat chování dítěte a to, jak na rozchod rodičů reaguje. Pokud by rodič hned po rozvodu dítě s partnerem seznámil, mohou nastat rizika jak k tomuto partnerovi, tak i k rodiči. Dítě cítí zradu, že je všechno jinak. Může v rodiči a jeho novém partnerovi vidět viníka a na oba zanevřít. V takovém stavu dítě není ani schopno vnímat, jaké vlastnosti nový přítel má. Je proto lepší dítěti nechat čas vyrovnat se s rozvodem a teprve potom mu partnera představit. Jak dlouhý má tento čas být, nelze odhadnout. Důležité také je, aby se rodič s novým partnerem nestýkal moc

dlouho jen tajně, aby se nestalo, že se to dítě dozví. Tento partner by měl se seznámením s dítětem souhlasit a neměl by mít ve vztahu k dětem negativní rysy. Dítěti pomáhá brát nový vztah rodiče s partnerem vnitřní klid rodiče, dobré načasování sdělení této skutečnosti, neskrývání situace, komunikace mezi rodiči, vnímání okolností – co kdo dítěti řekne a jak to na něj působí, přístup nového partnera a jeho nezasahování do výchovného procesu rodiče před dítětem (Špaňhelová, 2010, s. 155-156).

Shrnutí

Ztráta rodiče pro dítě znamená zvýšenou zranitelnost. K tomu, aby se dítě situaci ztráty rodiče po rozvodu lépe přizpůsobilo, je podstatná kvalita vztahu a péče, stabilita rodinných podmínek, kladné poselství „zvládneme to“ a dostupnost sociální opory pro dítě i pro rodiče (Novák, 2012, s. 58).

Děti na rozpad vztahu svých rodičů reagují odlišně v různém věku. Jejich reakce je individuální podle jejich vlastností, temperamentu, zkušeností, přístupu rodičů k této situaci a jiných dalších faktorů, které ji ovlivňují. Rozvodová situace má vždy na děti určitý vliv. Důležité je, aby věděly, že za nic nemohou a že se mají vždy o koho opřít.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

6 VÝZKUMNÁ ČÁST

Ve výzkumné části diplomové práce jsou stanoveny cíle práce, vymezeny metody výzkumného šetření, cílová skupina a popis organizace výzkumu. Následně je proveden rozbor dat získaných prostřednictvím dotazníkového šetření a analýza polostrukturovaných rozhovorů. Výsledky jsou dále interpretovány a v závěru zhodnoceny.

6.1 Cíle výzkumu

Hlavním cílem výzkumné části diplomové práce je zkoumat, jak rozvod rodičů ovlivnil zletilé děti v Olomouckém kraji, a to ve vztahu s rodičem, u kterého dítě není nebo nebylo naposledy v péči, a v názoru na manželství a partnerské vztahy.

Díličními cíly jsou:

- Zjistit, jaké emoce děti v rozvodovém období prožívaly.
- Určit příčiny rozpadu manželství.
- Porovnat, jak probíhal styk s druhým rodičem po rozvodu a v současnosti.
- Uvést vztah mezi zkušeností s rozvodem a názory na partnerské vztahy a manželství.
- Uvést klady a zápory rozvodu.
- Porovnat výsledky dotazníkového šetření a rozhovorů.

6.2 Metody a organizace výzkumného šetření, cílová skupina

Pro empirickou část diplomové práce byla zvolena metoda **kvalitativního i kvantitativního výzkumného šetření**. V rámci kvantitativního výzkumu byl sběr dat uskutečněn **dotazníkovým šetřením**. Dotazníkové šetření bylo doplněno kvalitativním výzkumem v podobě **polostrukturovaných individuálních rozhovorů**.

Dotazník je způsob písemného kladení otázek a získávání písemných odpovědí. Je určen především pro hromadné získávání údajů o velkém počtu odpovídajících. Můžeme tak získat velké množství informací při malé investici času (Gavora, 2010, s. 121).

Kladené otázky se mohou vztahovat buď k vnějším jevům jako jsou názory nebo k vnitřním jevům, což jsou například postoje a citové stavy (Chráška, 2007, s. 163).

Vlastní dotazník byl sestaven jako nestandardizovaný, určený pouze pro empirický výzkum této diplomové práce. Skládá se z úvodu, který obsahuje představení dotazníku a podmínky pro jeho vyplnění a z 28 otázek. Ve 13 případech se jedná o uzavřené otázky, 14 otázek má polouzavřenou formu, poslední otázka je otevřená a její vyplnění bylo dobrovolné. Dotazník se rozděluje na okruhy, které se zabývají faktografickými údaji, průběhem rozvodového období, vztahem dětí s druhým rodičem, aktuálním pohledem na rozvod rodičů, názory dětí na partnerské vztahy a manželství a vlivem rozvodu rodičů na tyto oblasti. Vzor dotazníku je součástí přílohy č. 1.

Vybrané otázky k rozhovoru jsme čerpali z dotazníku a přeformulovali je do otevřené formy. Respondentům bylo položeno několik předem stanovených otázek a další dotazování vyplynulo z průběhu rozhovoru.

Pokud se nám zdá, že respondent nedostatečně odpověděl, může výzkumník požádat o vysvětlení odpovědi nebo pokládat dodatečné otázky. Kontakt tváří v tvář by měl být zárukou pravdivých a dostatečných odpovědí (Gavora, 2010, s. 136-137).

Organizace výzkumného šetření

Organizace výzkumného šetření byla zahájena v prosinci 2015, kdy byl sestaven dotazník. Před samotným výzkumem byl proveden **předvýzkum** na 5 respondentech, který ukázal nejasnosti a mezery dotazníku. Tyto nedostatky byly poté upraveny.

Předvýzkum se uskutečňuje na malém souboru lidí a jeho cílem je zjistit, zda výzkumný nástroj funguje. Nejčastěji jde o otázky, zda respondenti rozumí otázkám stejně jako výzkumník, jestli jsou ochotni se výzkumu zúčastnit a zda se sesbírané údaje dají správně vyhodnotit (Gavora, 2010, s. 84).

Dotazník byl na začátku ledna 2016 zadán do elektronické podoby prostřednictvím aplikace Google Forms. Po zpracování zadání bylo 14 dotazníků rozesláno do e-mailové pošty a 37 do soukromých zpráv přes aplikaci Messenger. Každý potenciální respondent byl tak zvlášť osloven a ujištěn, že vyplnění dotazníku je anonymní. Individuální oslovení zvýšilo pravděpodobnost, že respondenti nebudou dotazník ignorovat a vyvolá u nich větší zájem. Posledním způsobem šíření

bylo vytvoření soukromé skupiny na sociální síti Facebook, kde bylo hromadně osloveno 45 lidí.

Elektronický dotazník je lacinější, ulehčuje dostupnost respondentů, umožňuje pracovat s většími vzorky respondentů a obvykle se vrátí rychleji než při papírovém administrování dotazníků (Gavora, 2010, s. 133).

Sběr dat byl ukončen na začátku února 2016. Celkem bylo vyplněno 67 dotazníků. Z důvodu chybějících údajů a nesplnění zadaných podmínek byly 3 dotazníky z výzkumu vyloučeny. Po vyřazení zbylo k dalšímu zpracování **64 dotazníků**. Jednotlivá získaná data byla zaznačena na papír a poté zpracována pomocí programu Microsoft Office Excel. Výsledky byly vyhodnoceny a znázorněny pomocí tabulek a grafů. Pro vyjádření jednotlivých odpovědí byla použita absolutní a relativní četnost.

Výběr respondentů k rozhovoru byl uskutečněn metodou sněhové koule (Miovský, 2006, s. 131). O případný zájem a ochotu poskytnout mi rozhovor k danému tématu, jsem se zajímala již v říjnu 2014. V únoru 2016 jsem vybrané respondenty oslovila znovu a **6** z nich s poskytnutím rozhovoru souhlasilo. Na termínech jsme se domlouvali telefonicky. Místa pro uskutečnění jsem nechala na nich, aby si sami zvolili, kde se budou cítit příjemně a bezpečně. Rozhovory probíhaly od 5. 2. 2016 do 15. 2. 2016 prostřednictvím osobního kontaktu v kavárně, v kanceláři, v čajovně, v konferenční místnosti sportovního zařízení obce, v salonku restaurace a v kavárně ve sportovním centru. Zvukový záznam byl pořízen u 4 rozhovorů, 2 rozhovory byly zaznamenány písemně a bezprostředně přepsány. Tito respondenti tvrdili, že by u zvukového záznamu byli nervózní, ostatní s ním souhlasili. Získaná data z jednotlivých rozhovorů jsme analyzovali pomocí otevřeného kódování, pomocí kterého jsou údaje rozebrány na jednotky, konceptualizovány a složeny novým způsobem. Následně bylo provedeno axiální kódování, které umožňuje o datech systematicky přemýšlet, vzájemně je k sobě vztahovat a zohlednit procesuální dynamiku v datech (Švaříček, Šedřová, 2014, s. 211, 232). Přepsané rozhovory jsou uvedeny v příloze č. 2.

Cílová skupina

Cílovou skupinou výzkumu jsou zletilé děti ve věku 18-26 let, které mají trvalé bydliště v Olomouckém kraji a zažily rozvod rodičů alespoň před dvěma lety. Důvodem minimální stanovené doby je zjišťování dlouhodobějších reakcí dětí.

6.3 Vlastní výzkumné šetření

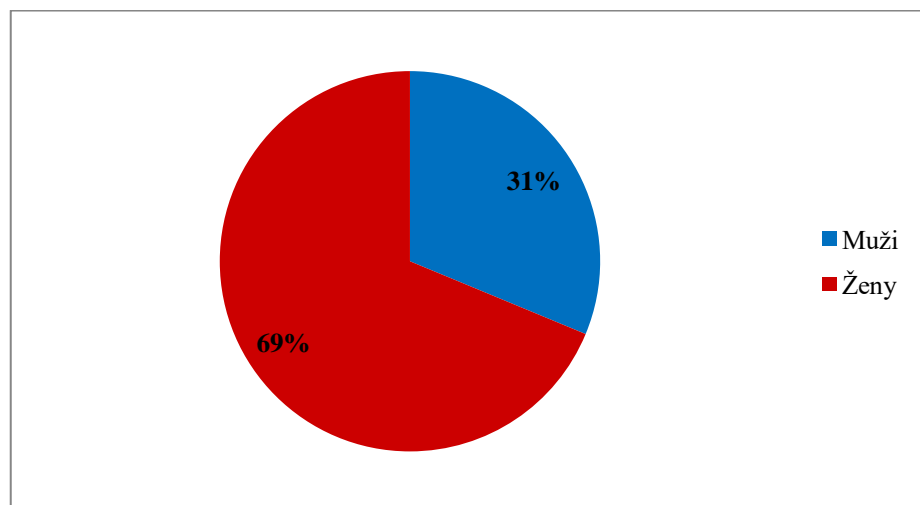
A. Vyhodnocení dotazníkového šetření

Získané informace a výsledky jsou zpracovány do následujících tabulek s absolutní (n) a relativní (%) četností a do grafů s relativní četností. Relativní četnost jsme získali podílem absolutní četnosti a celkovým počtem respondentů.

Otázka č. 1: Jaké je Vaše pohlaví?

Tabulka č. 1. Pohlaví respondentů

| Pohlaví | n | % |
|----------|-----------|------------|
| Muži | 20 | 31 |
| Ženy | 44 | 69 |
| Σ | 64 | 100 |



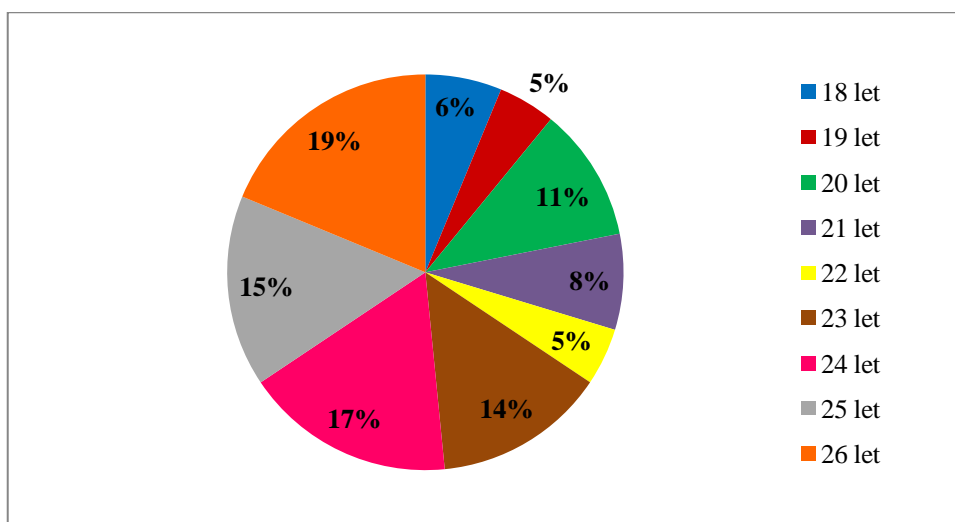
Graf č. 1. Pohlaví respondentů

Tabulka s grafem č. 1 znázorňují pohlaví zúčastněných respondentů. Dotazníkového šetření se zúčastnilo 20 mužů (31 %) a 44 (69 %) žen.

Otázka č. 2: Kolik je Vám let?

Tabulka č. 2. Věk respondentů

| Věk | n | % |
|-----|-----------|------------|
| 18 | 4 | 6 |
| 19 | 3 | 5 |
| 20 | 7 | 11 |
| 21 | 5 | 8 |
| 22 | 3 | 5 |
| 23 | 9 | 14 |
| 24 | 11 | 17 |
| 25 | 10 | 15 |
| 26 | 12 | 19 |
| Σ | 64 | 100 |



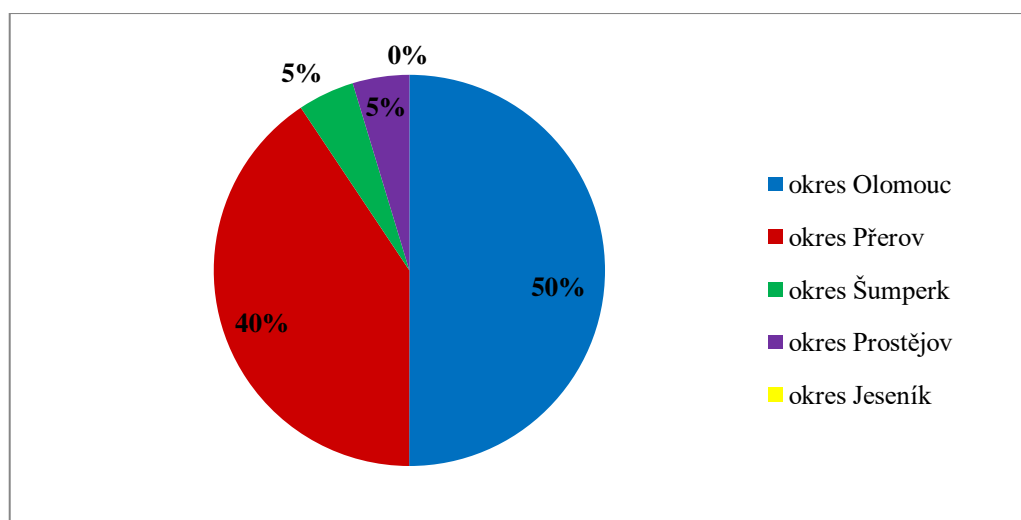
Graf č. 2. Věk respondentů

Z celkového počtu 64 respondentů, se dotazníkového šetření nejvíce zúčastnilo 12 osob ve věku 26 let (19 %), dále 11 respondentů ve věku 24 let (17 %), 10 respondentů ve věku 25 let (15 %), 9 respondentů ve věku 23 let (14 %), 7 osob ve věku 20 let (11 %), 5 respondentů ve věku 21 let (8 %), 4 respondenti ve věku 18 let (6 %), 3 respondenti ve věku 19 let (5 %) a 3 ve věku 22 let (5 %). Průměrný věk všech respondentů je 23 let.

Otázka č. 3: Ve kterém okrese bydlíte?

Tabulka č. 3. Bydliště respondentů

| Okres | n | % |
|-----------|-----------|------------|
| Olomouc | 32 | 50 |
| Přerov | 26 | 40 |
| Šumperk | 3 | 5 |
| Prostějov | 3 | 5 |
| Jeseník | 0 | 0 |
| Σ | 64 | 100 |



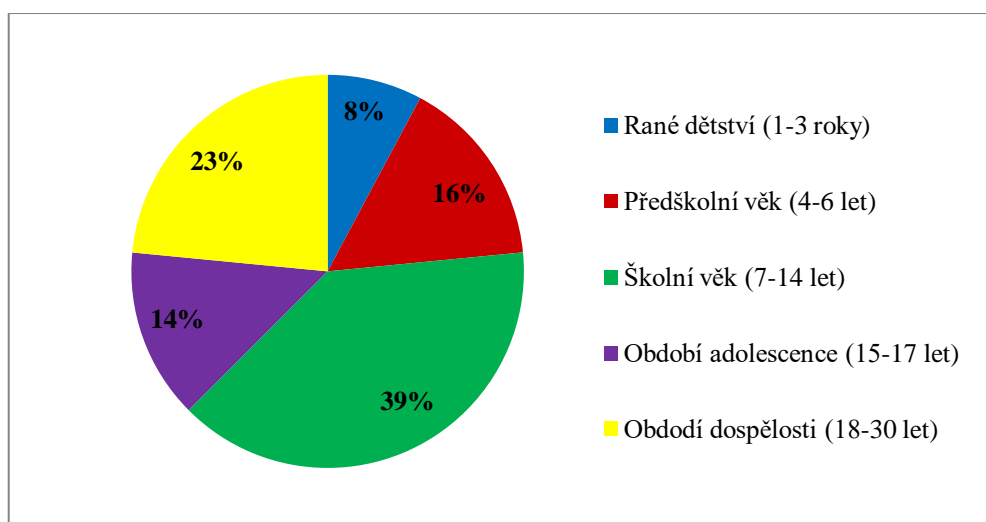
Graf č. 3. Bydliště respondentů

Tabulka a graf č. 3 znázorňují bydliště respondentů v rámci Olomouckého kraje. Polovina, tedy 32 respondentů (50 %) má bydliště v okrese Olomouc, dále je 26 respondentů z okresu Přerov (40 %), 3 respondenti z okresu Šumperk (5 %), a 3 z okresu Prostějov (5 %). Z okresu Jeseník se nezúčastnil nikdo.

Otázka č. 4: Kolik Vám bylo let, když se Vaši rodiče rozvedli?

Tabulka č. 4. Věk respondentů při rozvodu rodičů

| Věkové období | n | % |
|--------------------------------|-----------|------------|
| Rané dětství (1-3 roky) | 5 | 8% |
| Předškolní věk (4-6 let) | 10 | 16% |
| Školní věk (7-14 let) | 25 | 39% |
| Období adolescence (15-17 let) | 9 | 14% |
| Období dospělosti (18-30 let) | 15 | 23% |
| Σ | 64 | 100 |



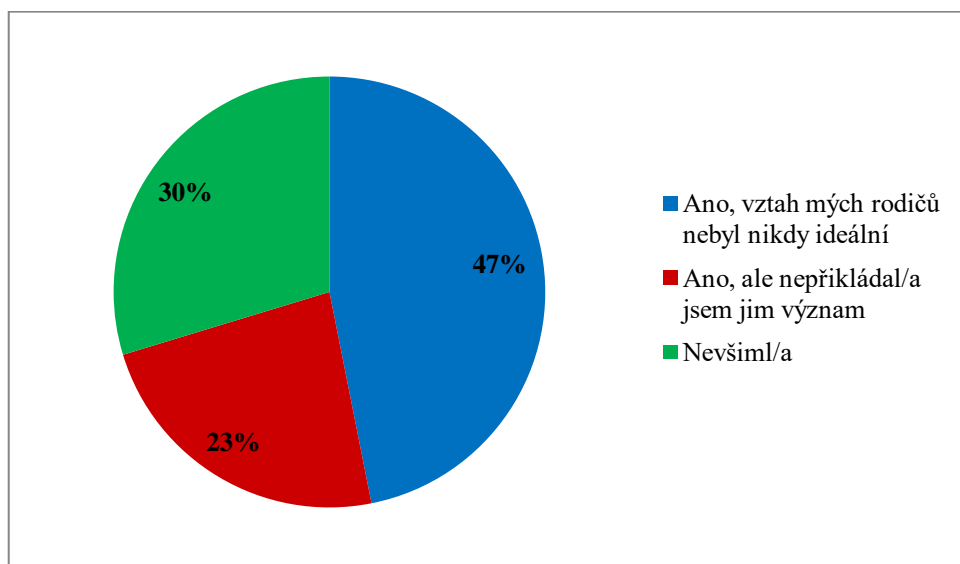
Graf č. 4. Věk respondentů při rozvodu rodičů

Otázka č. 4 byla otevřená. Respondenti uváděli svůj věk při rozvodu rodičů 1, 1,5, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22 a 23 let. Pro zjednodušení jsme věk shrnuli do věkových období podle autorky Machové (2005). Nejvíce respondentů, tj. 25, zažilo rozvod rodičů ve věku 7-14 let (39 %). Druhým nejčastějším obdobím je období dospělosti. Jedná se o 15 osob (23 %). V předškolním věku 4-6 let zažilo rozvod 10 respondentů (16 %), 15-17 let bylo při rozvodu 9 respondentům (14 %) a u pěti respondentů (8 %) došlo k rozvodu v jejich raném dětství.

Otázka č. 5: Všimli jste si už dříve u rodičů neshod či situací, které k rozvodu mohly vést?

Tabulka č. 5. Zaregistrování neshod mezi rodiči již před rozvodem

| Neshody již před rozvodem | n | % |
|--|-----------|------------|
| Ano, vztah mých rodičů nebyl nikdy ideální | 30 | 47 |
| Ano, ale nepřikládá/a jsem jim význam | 15 | 23 |
| Nevšiml/a | 19 | 30 |
| Σ | 64 | 100 |



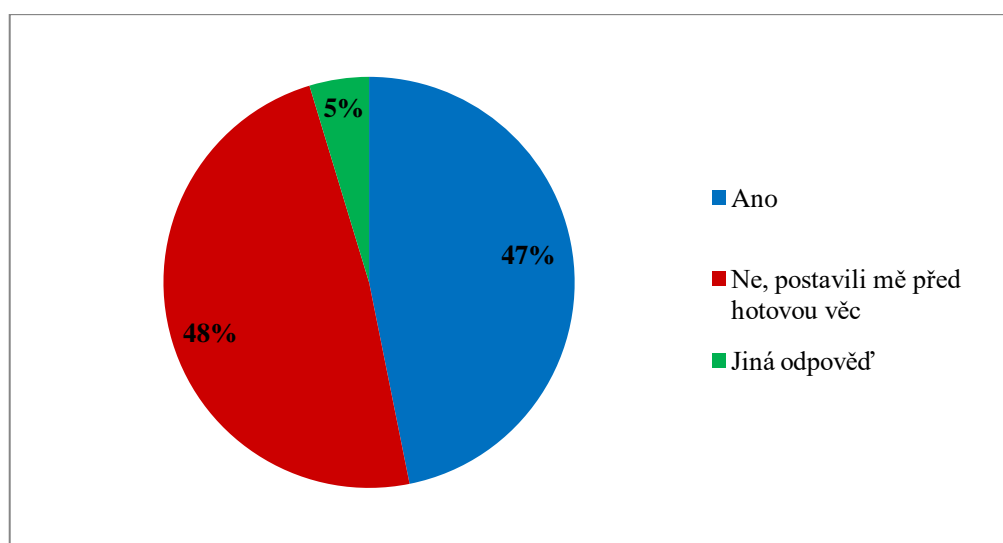
Graf č. 5. Zaregistrování neshod mezi rodiči již před rozvodem

Tabulka a graf č. 5 znázorňují, kolik respondentů si všimlo neshod mezi rodiči již před rozvodem. Celkem si neshod či situací, které podle respondentů k rozvodu mohly vést, všimlo 45 respondentů (70 %). Z toho 30 respondentů (47 %) tvrdí, že vztah jejich rodičů nebyl nikdy ideální a naopak 15 respondentů (23 %) těmito situacím nepřikládalo význam. Žádných situací či neshod mezi rodiči si nevšimlo 19 respondentů (30 %).

Otázka č. 6: Probírali s Vámi rodiče rozvodovou situaci?

Tabulka č. 6. Řešení rozvodové situace s respondenty

| Řešení rozvodové situace | n | % |
|-----------------------------------|-----------|------------|
| Ano | 30 | 47 |
| Ne, postavili mě před hotovou věc | 31 | 48 |
| Jiná odpověď | 3 | 5 |
| Σ | 64 | 100 |



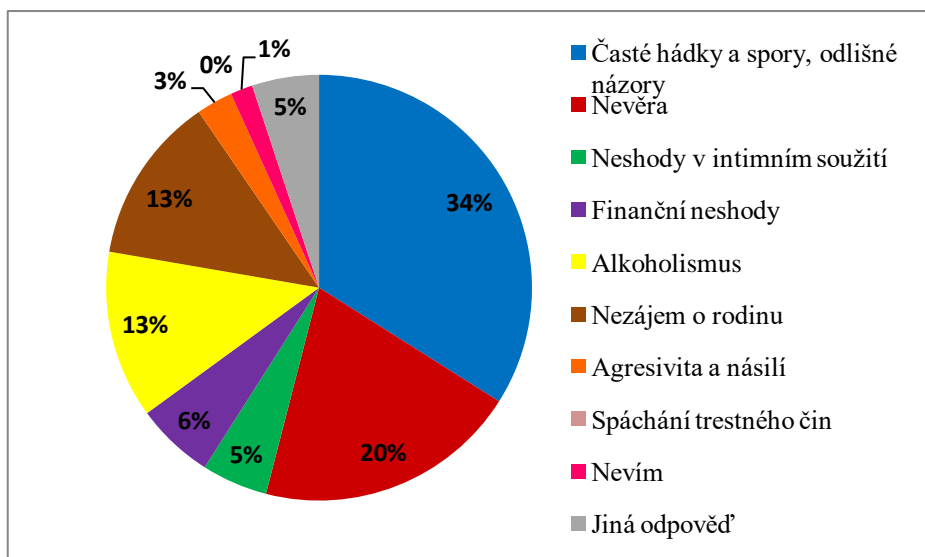
Graf č. 6. Řešení rozvodové situace s respondenty

Z tabulky a grafu č. 6 můžeme vyčíst, že 31 respondentů (48 %) postavili rodiče před hotovou věc a rozvod s nimi neprobírali, 30 respondentů (47 %) naopak uvádí, že s nimi rodiče rozvodovou situaci řešili. Zbýlých 5 % zahrnuje 3 respondenty, kteří uvedli: „Nepamatuji si.“

Otázka č. 7: Víte, jaký byl hlavní důvod rozpadu manželství rodičů?

Tabulka č. 7. Příčiny rozpadu manželství rodičů

| Příčina | n | % |
|-------------------------------------|------------|------------|
| Časté hádky a spory, odlišné názory | 40 | 34 |
| Nevěra | 22 | 20 |
| Neshody v intimním soužití | 6 | 5 |
| Finanční neshody | 7 | 6 |
| Alkoholismus | 15 | 13 |
| Nezájem o rodinu | 15 | 13 |
| Agresivita a násilí | 5 | 3 |
| Spáchání trestného činu | 0 | 0 |
| Nevím | 2 | 1 |
| Jiná odpověď | 6 | 5 |
| Σ | 118 | 100 |



Graf č. 7. Příčiny rozpadu manželství rodičů

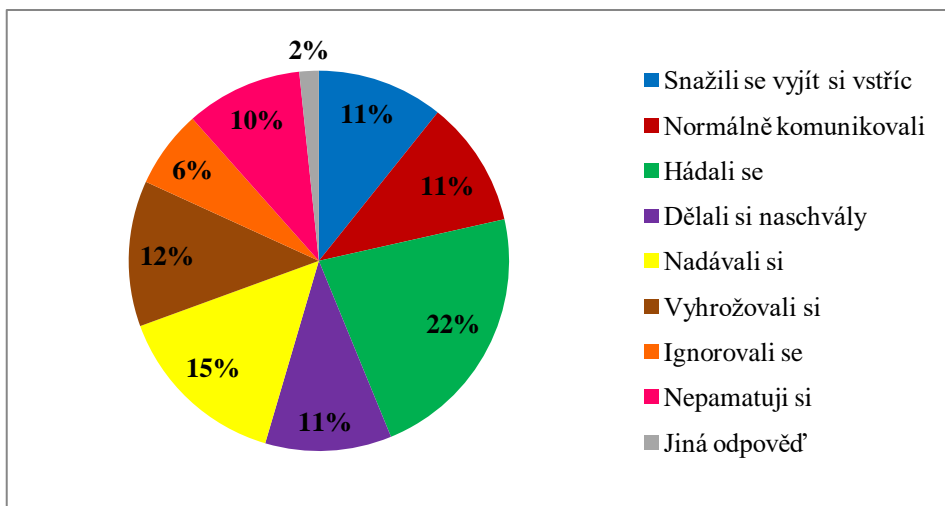
Otázka č. 7 zjišťovala, jaká byla hlavní příčina rozpadu manželství jejich rodičů. Respondenti měli možnost zvolit více možností. Celkově bylo zaznamenáno 118 voleb. Jako nejčastější důvod rozpadu manželství s počtem voleb 40 (34 %) uváděli respondenti časté hádky, spory a odlišné názory. Na druhém místě se umístila nevěra.

Měla 22 voleb (20 %), na třetím místě je alkoholismus a nezájem o rodinu s počtem voleb 15 (13 %). Následují finanční neshody, které uvedlo 7 respondentů (6 %), neshody v intimním soužití uvedlo 6 respondentů (5 %) a agresivitu a násilí 5 respondentů (3 %). Žádný z respondentů neuvedl jako důvod rozpadu manželství spáchání trestného činu a dva respondenti (1 %) příčinu neví. Jinou odpověď uvedlo 6 respondentů (5 %). Nyní citujeme jednoho z dotazovaných: „*Otec nemohl překousnout, že mamka si při práci vystudovala vysokou školu, zatímco on jestli má vůbec maturitu.*“ Další respondenti uváděli: „*Máma si našla jiného.*“ a „*Nový přítel.*“ Zbylí dva respondenti si nejsou jistí a poslední uvedl jako příčinu: „*Odlišné povahy.*“

Otázka č. 8: Jak se k sobě rodiče během rozvodu chovali?

Tabulka č. 8. Chování rodičů během rozvodu

| Chování | n | % |
|----------------------------|------------|------------|
| Snažili se vyjít si vstříc | 13 | 11 |
| Normálně komunikovali | 13 | 11 |
| Hádali se | 27 | 22 |
| Dělali si naschvály | 13 | 11 |
| Nadávali si | 18 | 15 |
| Vyhrožovali si | 15 | 12 |
| Ignorovali se | 8 | 6 |
| Nepamatují si | 12 | 10 |
| Jiná odpověď | 2 | 2 |
| Celkem | 121 | 100 |



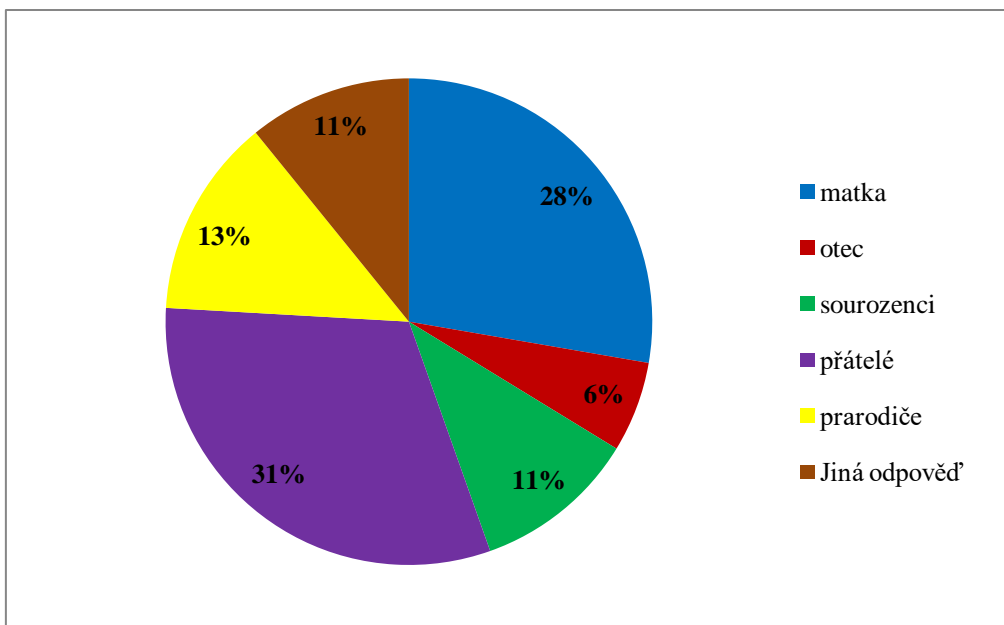
Graf č. 8. Chování rodičů během rozvodu

Otázka č. 8 zjišťovala, jak se k sobě rodiče respondentů v rozvodovém období chovali. Respondenti měli možnost označit více položek. Celkem bylo učiněno 121 voleb. Z tabulky a grafu č. 8 můžeme vyčíst, že 27 respondentů (22 %) uvádí, že se rodiče hádali, 18 respondentů (15 %) označilo nadávání, 15 respondentů (12 %) vyhrožování, 13 respondentů (11 %) uvedlo, že se rodiče snažili vyjít si vstříc, normálně komunikovali (11 %) a že si dělali naschvály (11 %). Na situaci si nepamatuje 12 respondentů (10 %), 8 respondentů (6 %) tvrdí, že se rodiče ignorovali. Jinou odpověď vyplnili 2 respondenti (2 %). První uvádí: „*Mamka se snažila vyjít vstříc, taťka dělal naschvály.*“ a druhý: „*Vůbec jsem nevěděla, že se rodiče rozvádí, byla jsem malá a sdělili mi to až po rozvodu.*“

Otázka č. 9: Kdo Vám byl v této době největší oporou?

Tabulka č. 9. Opora respondentů v době rozvodu

| Opora v době rozvodu | n | % |
|----------------------|-----------|------------|
| Matka | 23 | 28 |
| Otec | 5 | 6 |
| Sourozenci | 9 | 11 |
| Přátelé | 26 | 31 |
| Prarodiče | 11 | 13 |
| Jiná odpověď | 9 | 11 |
| Σ | 83 | 100 |



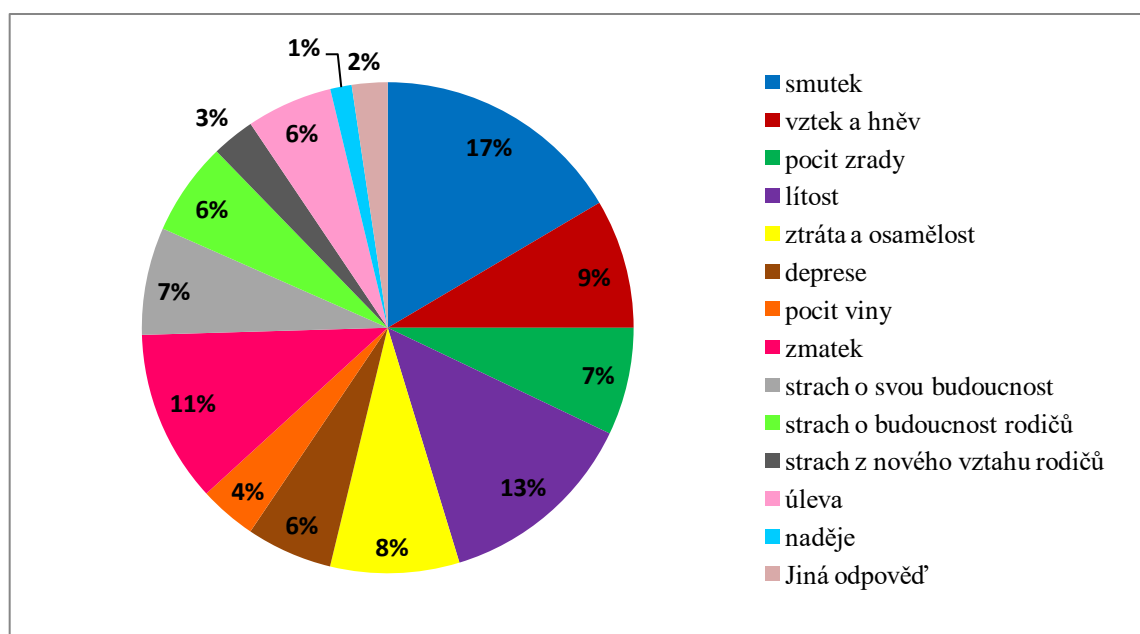
Graf č. 9. Opora respondentů v době rozvodu

U otázky č. 9 mohli respondenti označit více voleb. Celkem jich bylo zaznamenáno 83. Ve výsledku bylo zjištěno, že 26 respondentů (31 %) vidělo největší oporu v přátelích. Následuje 23 voleb (28 %) pro oporu v matce, 11 respondentů (13 %) uvádí oporu v prarodičích, 9 respondentů (11 %) v sourozencích, 5 respondentů (6 %) v otci a 9 respondentů (11 %) uvedlo jinou odpověď. Do této položky 4 ženy uvedly: „*Přítel*“ a jeden muž uvedl: „*Partnerka*“. Dva z respondentů napsali: „*Nikdo.*“ Jiný tvrdil: „*Já byl oporou matce.*“ Poslední se vyjádřil takto: „*Oporu jsem nepotřeboval, rozvod proběhl v poklidu.*“

Otázka č. 10: Jaké pocity jste v rozvodovém období prožíval/a?

Tabulka č. 10. Pocity respondentů v rozvodovém období

| Pocity | n | % |
|-------------------------------|------------|------------|
| Smutek | 35 | 17 |
| Vztek a hněv | 18 | 9 |
| Pocit zrady | 15 | 7 |
| Lítost | 28 | 13 |
| Ztrátu a osamělost | 18 | 8 |
| Depresi | 12 | 6 |
| Pocit viny | 8 | 4 |
| Zmatek | 24 | 11 |
| Strach o svou budoucnost | 15 | 7 |
| Strach o budoucnost rodičů | 13 | 6 |
| Strach z nového vztahu rodičů | 6 | 3 |
| Úlevu | 12 | 6 |
| Naděje | 3 | 1 |
| Jiná odpověď | 5 | 2 |
| Σ | 212 | 100 |



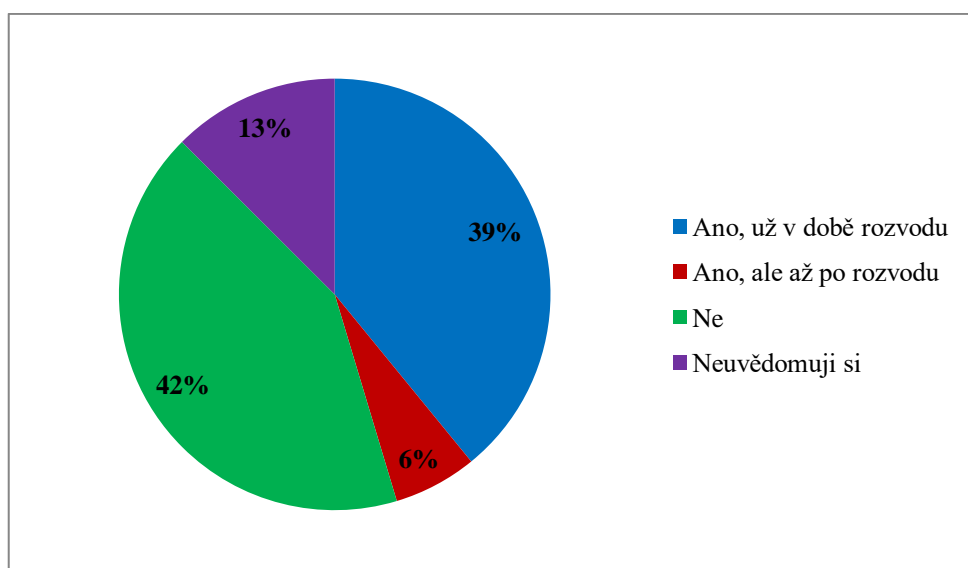
Graf č. 10. Pocity respondentů v rozvodovém období

Tabulka a graf č. 10 zobrazují, že 35 respondentů (17 %) uvedlo jako prožívaný pocit v rozvodovém období smutek, 28 respondentů (13 %) lítost, 24 respondentů (11 %) zmatek, 18 respondentů (8 %) pocit ztráty a osamělosti, dalších 18 (8 %) vztek a hněv, 15 respondentů (7 %) pocit zrady, dalších 15 (7 %) strach o svou budoucnost, 13 respondentů (6 %) strach o budoucnost svých rodičů, 12 respondentů cítilo depresi a 12 naopak úlevu, 8 respondentů (4 %) cítilo pocit viny, 6 respondentů (3 %) strach z nového vztahu rodičů a 3 respondenti (1 %) naději. Položku s možností jiné odpovědi vyplnilo 5 respondentů. Dva z nich si na pocity nepamatují. Ostatní uvádí: „Byla jsem malá.“, „O rozvodu jsem nevěděla.“ Poslední respondent odpověděl: „V podstatě to, co předtím, nic se pro mě nezměnilo.“

Otázka č. 11: Byl/a jste někdy ovlivňován jedním rodičem proti druhému?

Tabulka č. 11. Ovlivňování respondentů rodiči

| Ovlivňování | n | % |
|------------------------|-----------|------------|
| Ano, už v době rozvodu | 25 | 39 |
| Ano, ale až po rozvodu | 4 | 6 |
| Ne | 27 | 42 |
| Neuvědomuji si | 8 | 13 |
| Σ | 64 | 100 |



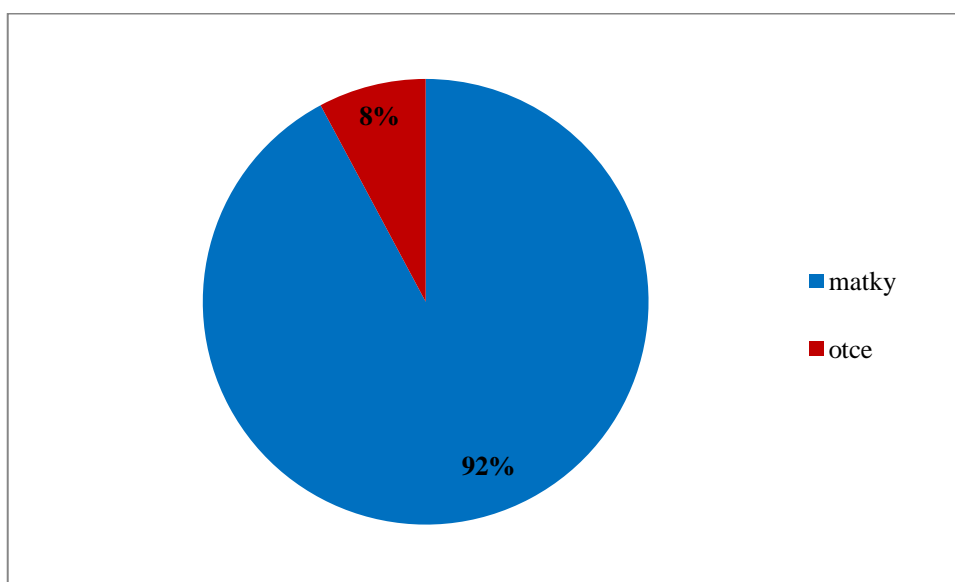
Graf č. 11. Ovlivňování respondentů rodiči

Položkou č. 11 jsme zjistili, že 29 respondentů (45 %) bylo ovlivňováno jedním rodičem proti druhému. Z toho 25 respondentů (39 %) již v době rozvodu a 4 respondenti (6 %) až po rozvodu. Zkušenost s ovlivňováním nemá 27 respondentů (42 %) a 8 respondentů (13 %) si tuto skutečnost neuvědomuje.

Otázka č. 12: Do čí péče jste byl/a po rozvodu svěřen?

Tabulka č. 12. Svěření do péče

| Svěření do péče | n | % |
|-----------------|-----------|------------|
| Matky | 59 | 92 |
| Otce | 5 | 8 |
| Σ | 64 | 100 |



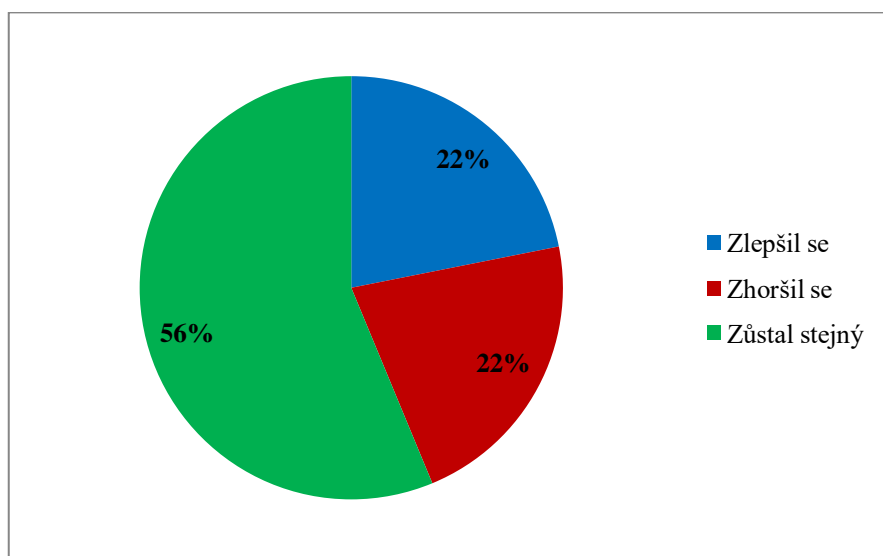
Graf č. 12. Svěření do péče

Tabulka a graf č. 12 ukazují, že 59 respondentů (92 %) bylo po rozvodu svěřeno do péče matky. Pouhých 5 respondentů (8 %) zůstalo v péči u otce.

Otázka č. 13: Jak se po rozvodu změnil Váš vztah s rodičem, v jehož péči jste zůstali?

Tabulka č. 13. Vztah respondenta po rozvodu s rodičem, v jehož péči zůstal

| Vztah s rodičem, v jehož péči respondent zůstal | n | % |
|---|-----------|------------|
| Zlepšil se | 14 | 22 |
| Zhoršil se | 14 | 22 |
| Zůstal stejný | 36 | 56 |
| Σ | 64 | 100 |



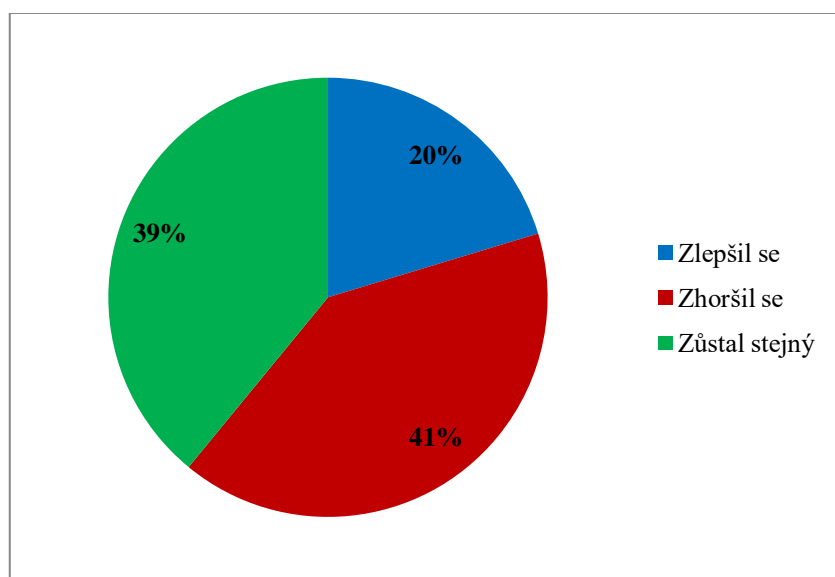
Graf č. 13. Vztah respondenta po rozvodu s rodičem, v jehož péči zůstal

Položka č. 13 zjišťovala, jaký byl po rozvodu vztah s rodičem, v jehož péči dítě zůstalo. Po rozvodu zůstal vztah stejný u 36 respondentů (56 %), u 14 respondentů (22 %) se vztah zlepšil a u 14 (22 %) se vztah zhoršil.

Otázka č. 14: Jak se po rozvodu změnil Váš vztah s druhým rodičem?

Tabulka č. 14. Vztah respondenta po rozvodu s druhým rodičem

| Vztah s druhým rodičem | n | % |
|------------------------|-----------|------------|
| Zlepšil se | 13 | 20 |
| Zhoršil se | 26 | 41 |
| Zůstal stejný | 25 | 39 |
| Σ | 64 | 100 |



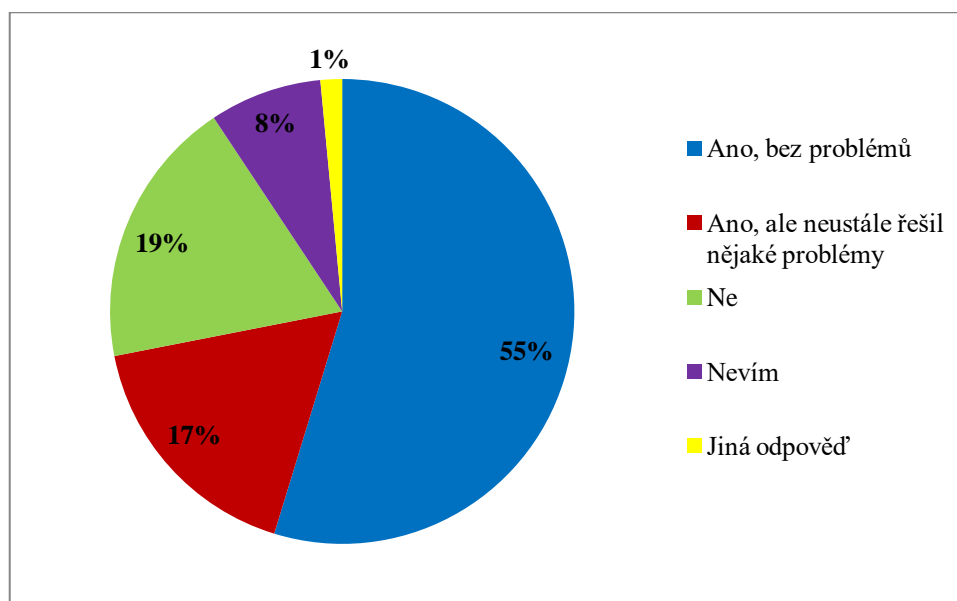
Graf č. 14. Vztah respondenta po rozvodu s druhým rodičem

Otázka č. 14 zjišťovala, jak se po rozvodu změnil vztah s druhým rodičem, tedy s tím, v jehož péči dítě nebylo. Můžeme vidět, že 26 respondentů (41 %) odpovědělo, že se vztah s tímto rodičem zhoršil, u 25 respondentů (39 %) zůstal vztah stejný a podle 13 respondentů (20 %) se vztah zlepšil.

Otázka č. 15: Plnil vždy tento druhý rodič vůči Vám řádně vyživovací povinnost?

Tabulka č. 15. Plnění vyživovací povinnosti

| Plnění vyživovací povinnosti | n | % |
|---|-----------|------------|
| Ano, bez problémů | 35 | 55 |
| Ano, ale neustále řešil nějaké problémy | 11 | 17 |
| Ne | 12 | 19 |
| Nevím | 5 | 8 |
| Jiná odpověď | 1 | 1 |
| Σ | 64 | 100 |



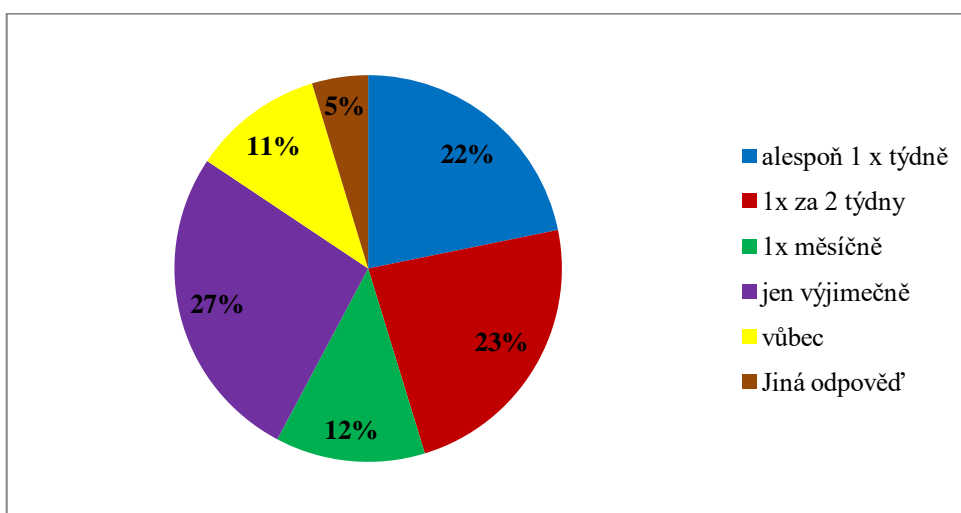
Graf č. 15. Plnění vyživovací povinnosti

Tabulka a graf č. 15 nám ukazují, že 35 rodičů (55 %) plnilo vždy vůči respondentům vyživovací povinnost bez problémů, 12 respondentů (19 %) odpovědělo, že tato povinnost vůči nim vždy řádně plněna nebyla, dalších 11 (17 %) odpovědělo, že ano, ale rodič řešil neustále nějaké problémy, 5 respondentů (8 %) neví a jeden respondent (1 %) napsal: „*Občas ne, došlo tak k několika soudním sporům.*“

Otázka č. 16: Jak často jste se po rozvodu s tímto rodičem stýkal/a?

Tabulka č. 16. Styk respondenta s druhým rodičem po rozvodu

| Styk po rozvodu | n | % |
|------------------|-----------|------------|
| Alespoň 1x týdně | 14 | 22 |
| 1x za dva týdny | 15 | 23 |
| 1x měsíčně | 8 | 12 |
| Jen výjimečně | 17 | 27 |
| Vůbec | 7 | 11 |
| Jiná odpověď | 3 | 5 |
| Σ | 64 | 100 |



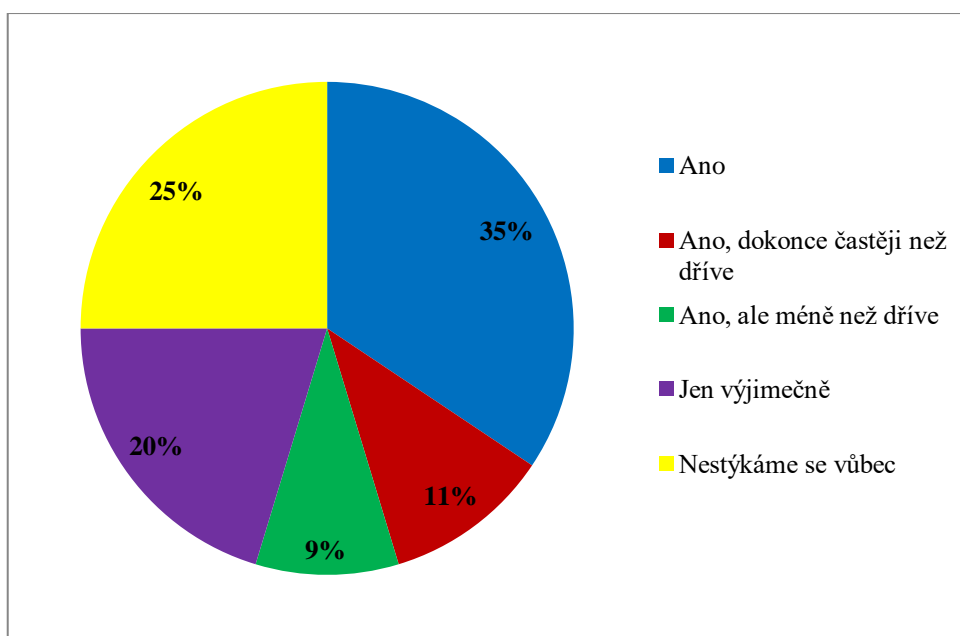
Graf č. 16. Styk respondenta s druhým rodičem po rozvodu

Tabulka s grafem č. 16 znázorňuje, že se s druhým rodičem po rozvodu 17 respondentů (27 %) stýkalo jen výjimečně, 15 respondentů (23 %) se s rodičem stýkalo 1x za dva týdny, 14 respondentů (22 %) alespoň 1x týdně, 8 respondentů (12 %) 1x měsíčně, 7 respondentů se s rodičem nestýkalo vůbec a 3 respondenti (5 %) uvedli jinou odpověď. První odpověděl: „Neměli jsme pevně stanovené termíny návštěv. Viděli jsme se, když byla příležitost a čas.“ Další respondenti uvedli: „Nepravidelně.“ a „Ze začátku pravidelně, pak už vůbec.“

Otázka č. 17: Stýkáte se i v současné době?

Tabulka č. 17. Styk respondenta s druhým rodičem v současnosti

| Styk v současnosti | n | % |
|--------------------------------|-----------|------------|
| Ano | 22 | 35 |
| Ano, dokonce častěji než dříve | 7 | 11 |
| Ano, ale méně než dříve | 6 | 9 |
| Jen Výjimečně | 13 | 20 |
| Nestýkáme se vůbec | 16 | 25 |
| Σ | 64 | 100 |



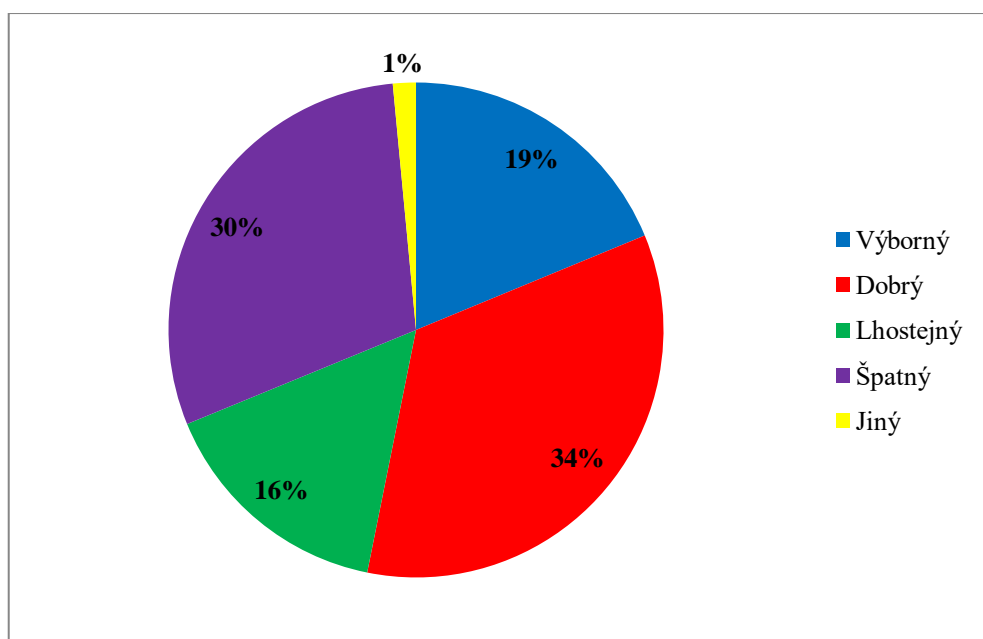
Graf č. 17. Styk respondenta s druhým rodičem v současnosti

Z tabulky a grafu č. 17 můžeme zjistit, že 35 respondentů (55 %) se s druhým rodičem stále stýká. Z toho 7 respondentů (11 %) dokonce častěji než dříve, ale naopak 6 respondentů (9 %) méně než dříve. S rodičem se vůbec nestýká 16 respondentů (25 %) a 13 respondentů se s rodičem v současné době stýká jen výjimečně.

Otázka č. 18: Jak byste označil/a vztah s tímto rodičem?

Tabulka č. 18. Vztah respondenta s druhým rodičem

| Vztah s druhým rodičem | n | % |
|------------------------|-----------|------------|
| Výborný | 12 | 19 |
| Dobrý | 22 | 34 |
| Lhostejný | 10 | 16 |
| Špatný | 19 | 30 |
| Jiný | 1 | 1 |
| Σ | 64 | 100 |



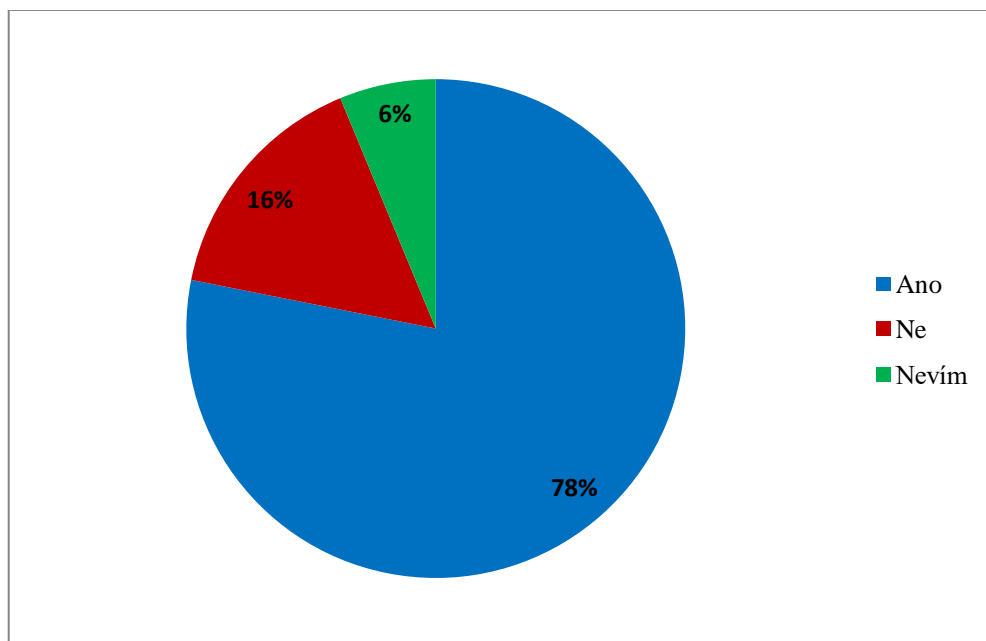
Graf č. 18. Vztah respondenta s druhým rodičem

V otázce č. 18 označilo 22 respondentů (34 %), že vnímají vztah s druhým rodičem jako dobrý, 19 respondentů (30 %) jako špatný, 12 respondentů (19 %) má s tímto rodičem výborný vztah, 10 respondentů (16 %) vnímá tento vztah jako lhostejný. Jeden respondent (1 %) uvedl: „Vztah neshod, vzteku a lítosti.“

Otázka č. 19: Našel si tento rodič nového partnera/ku?

Tabulka č. 19. Druhý rodič a nový partner

| Nový partner | n | % |
|--------------|-----------|------------|
| Ano | 50 | 78 |
| Ne | 10 | 16 |
| Nevím | 4 | 6 |
| Σ | 64 | 100 |



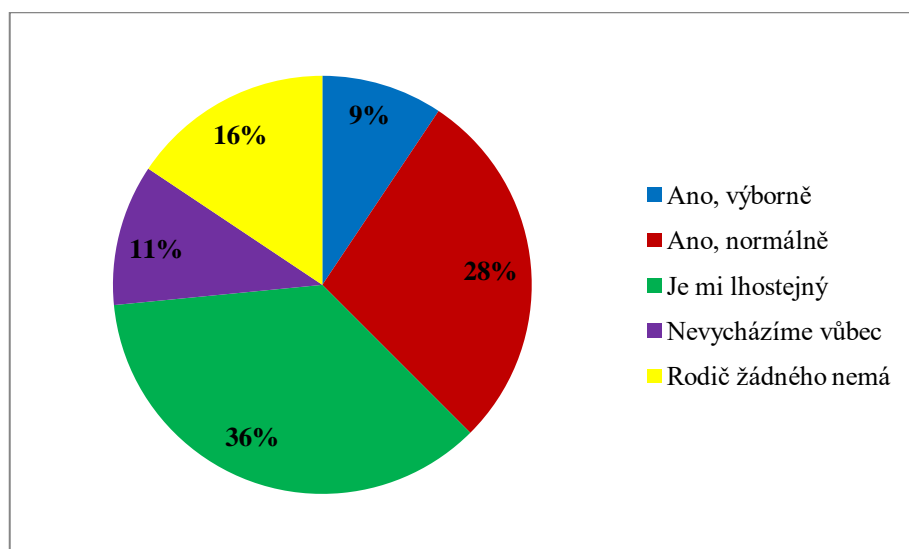
Graf č. 19. Druhý rodič a nový partner

Z tabulky a grafu č. 19 se můžeme dozvědět, že 50 rodičů (78 %), v jejichž péči respondenti nejsou, si našli nového partnera, 10 rodičů (16 %) si žádného nenašli a 4 respondenti (6 %) neví, zda si jejich rodič partnera našel.

Otázka č. 20: Vycházíte s tímto partnerem?

Tabulka č. 20. Vztah respondenta s novým partnerem druhého rodiče

| Vztah respondenta a partnera druhého rodiče | n | % |
|---|-----------|------------|
| Ano, výborně | 6 | 9 |
| Ano, normálně | 18 | 28 |
| Je mi lhostejný | 23 | 36 |
| Nevycházíme vůbec | 7 | 11 |
| Rodič žádného nemá | 10 | 16 |
| Σ | 64 | 100 |



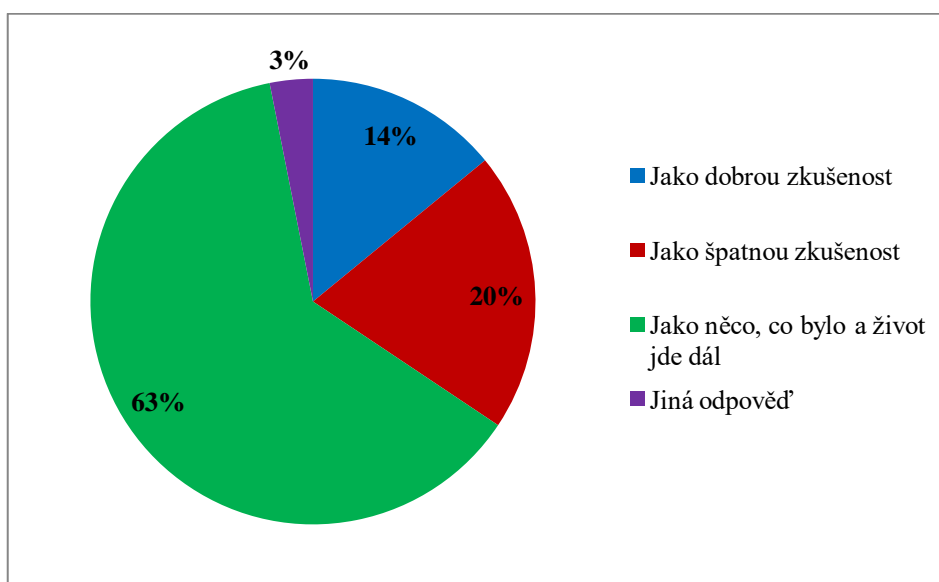
Graf č. 20. Vztah respondenta s novým partnerem druhého rodiče

Tabulka a graf č. 20 ukazují, že 24 respondentů (37 %) s partnerem druhého rodiče vychází, z toho 18 normálně (28 %) a 6 výborně (9 %), 23 respondentů (36 %) má k tomu partnerovi lhostejný vztah, 7 respondentů (11 %) s ním ne vychází vůbec a 10 respondentů (16 %) tvrdí, že rodič partnera nemá.

Otázka č. 21: Jak vnímáte rozvod rodičů s odstupem času?

Tabulka č. 21. Vnímání rozvodu s odstupem času

| Vnímání rozvodu | n | % |
|------------------------------------|-----------|------------|
| Jako dobrou zkušenost | 9 | 14 |
| Jako špatnou zkušenost | 13 | 20 |
| Jako něco, co bylo a život jde dál | 40 | 63 |
| Jiná odpověď | 2 | 3 |
| Σ | 64 | 100 |



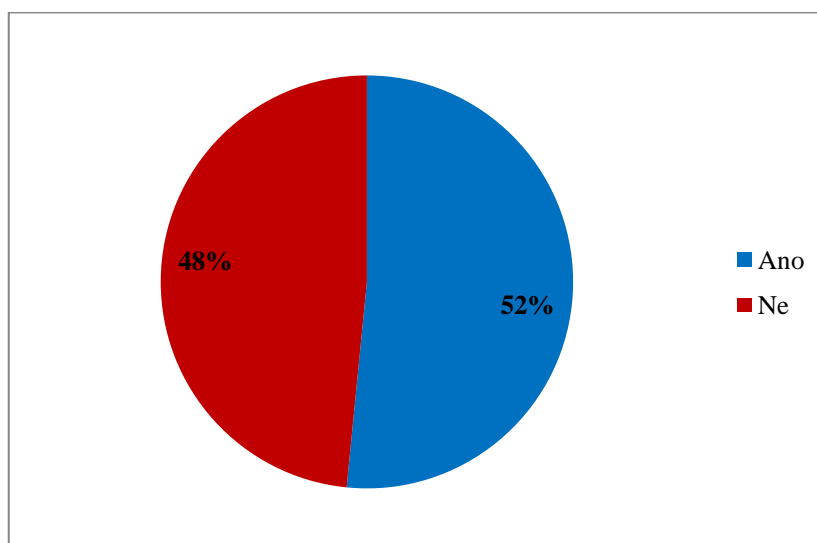
Graf č. 21. Vnímání rozvodu s odstupem času

Otázkou č. 21 se zjišťovalo, jak respondenti vnímají rozvod s odstupem času. Nejvíce respondentů uvedlo, že ho vnímají jako něco co bylo a život jde dál. Jedná se o 40 respondentů (63 %). Jako špatnou zkušenost rozvod vnímá 13 respondentů (20 %), jako dobrou zkušenost jej vnímá 9 respondentů (14 %), 2 respondenti (3 %) vyplnili položku s jinou odpovědí. Jeden respondent uvedl: „*Jako extrémně špatnou zkušenost, která ovlivnila můj následný vývoj.*“ Druhý rozvod vnímá takto: „*Bylo to nejlepší řešení.*“

Otázka č. 22: Máte dlouhodobý vztah?

Tabulka č. 22. Dlouhodobý vztah respondentů

| Dlouhodobý vztah | n | % |
|------------------|-----------|------------|
| Ano | 33 | 52 |
| Ne | 31 | 48 |
| Σ | 64 | 100 |



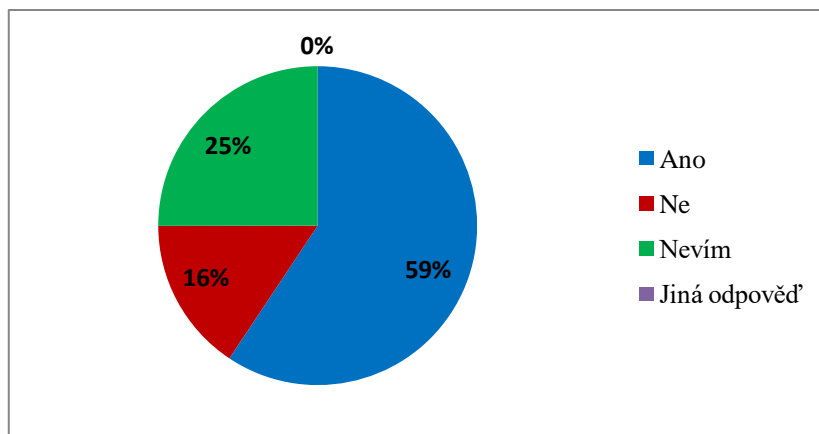
Graf č. 22. Dlouhodobý vztah respondentů

Na otázku č. 22 odpovědělo 33 respondentů (52 %), že má dlouhodobý vztah, trvající déle než 1 rok, 31 respondentů (48 %) dlouhodobý vztah neudržuje.

Otázka č. 23: Myslíte si, že má institut manželství význam?

Tabulka č. 23. Vnímání významu institutu manželství

| Vnímání významu manželství | n | % |
|----------------------------|-----------|------------|
| Ano | 38 | 59 |
| Ne | 10 | 16 |
| Nevím | 16 | 25 |
| Jiná odpověď | 0 | 0 |
| Σ | 64 | 100 |



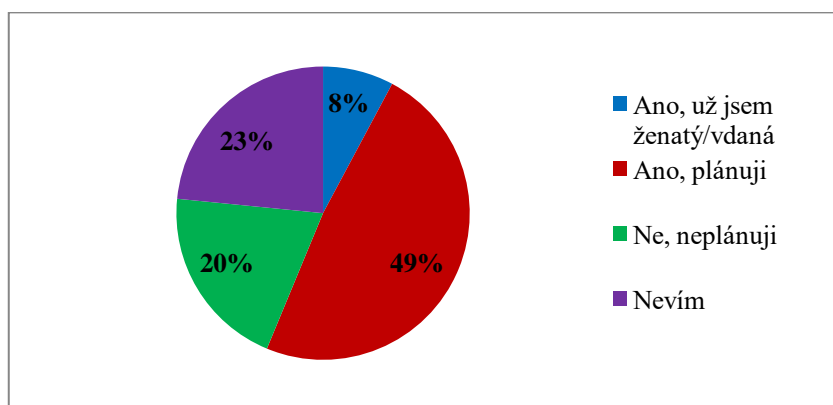
Graf č. 23. Vnímání významu institutu manželství

Tabulka a graf č. 23 znázorňují, že 38 respondentů (59 %) v manželství vidí význam, 16 respondentů (25 %) neví, zda pro ně má institut manželství význam a pro 10 respondentů (16 %) význam nemá vůbec.

Otázka č. 24: Plánujete do budoucna uzavřít sňatek?

Tabulka č. 24. Plánování sňatku

| Plánování sňatku | n | % |
|---------------------------|-----------|------------|
| Ano, už jsem ženatý/vdaná | 5 | 8 |
| Ano, plánuji | 31 | 49 |
| Ne, neplánuji | 13 | 20 |
| Nevím | 15 | 23 |
| Σ | 64 | 100 |



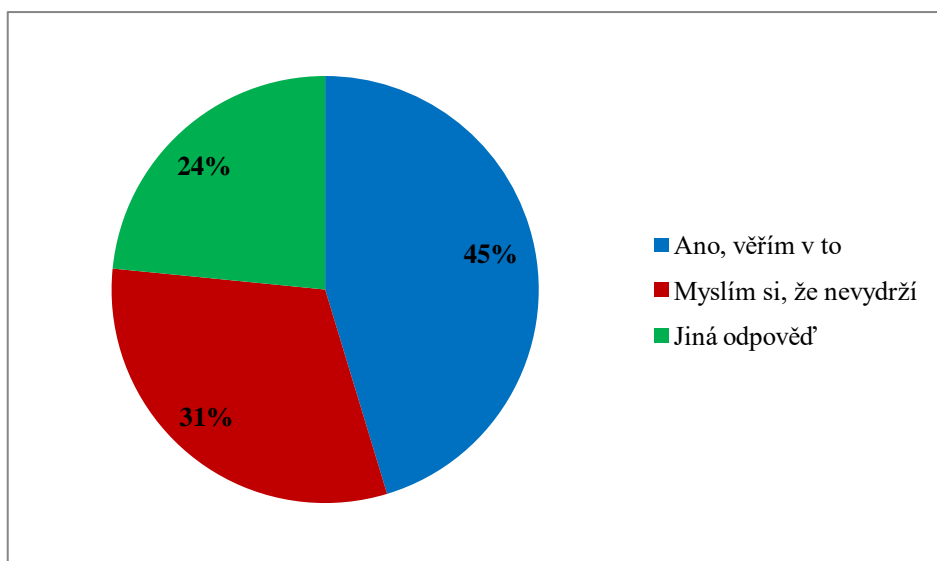
Graf č. 24. Plánování sňatku

Z tabulky a grafu č. 24 vyčteme, že 31 respondentů (49 %) plánuje do budoucna uzavřít sňatek, 5 respondentů (8 %) již sňatek uzavřelo, 15 respondentů (23 %) neví, zda chce do manželství v budoucnu vstoupit a 13 respondentů (20 %) sňatek do budoucna neplánuje vůbec.

Otázka č. 25: Myslíte si, že vydrží celý život?

Tabulka č. 25. Názor, zda manželství vydrží celý život

| Názor | n | % |
|------------------------|-----------|------------|
| Ano, věřím v to | 29 | 45 |
| Myslím si, že nevydrží | 20 | 31 |
| Jiná odpověď | 15 | 24 |
| Σ | 64 | 100 |



Graf č. 25. Názor, zda manželství vydrží celý život

Tabulka a graf č. 25 uvádějí, že 29 (45 %) respondentů věří, že jim manželství vydrží celý život, 20 respondentů (31 %) si myslí, že jim nevydrží. Zbylých 15 respondentů se k otázce vyjádřili otevřenou formou. Dva respondenti uvedli, že neví. Jiný odpověděl, že snad ano a další, že doufá. Ostatní respondenti uvedli tyto odpovědi:
„Pokud si někoho vezmu, budu věřit v to, že to vydrží.“
„Byl bych rád.“
„Věřím, že vydrží, ale nic není věčné.“

„Uvidíme.“

„Chtěl bych, aby vyšel, ale kdo ví.“

„I vztah bez manželství může vydržet celý život.“

„Doufám v to, ale vždy se může něco pokazit.“

„Doufám, ale příliš tomu nevěřím.“

„Pokud ano, musím si najít velmi dobrého partnera, jinak se nevdám.“

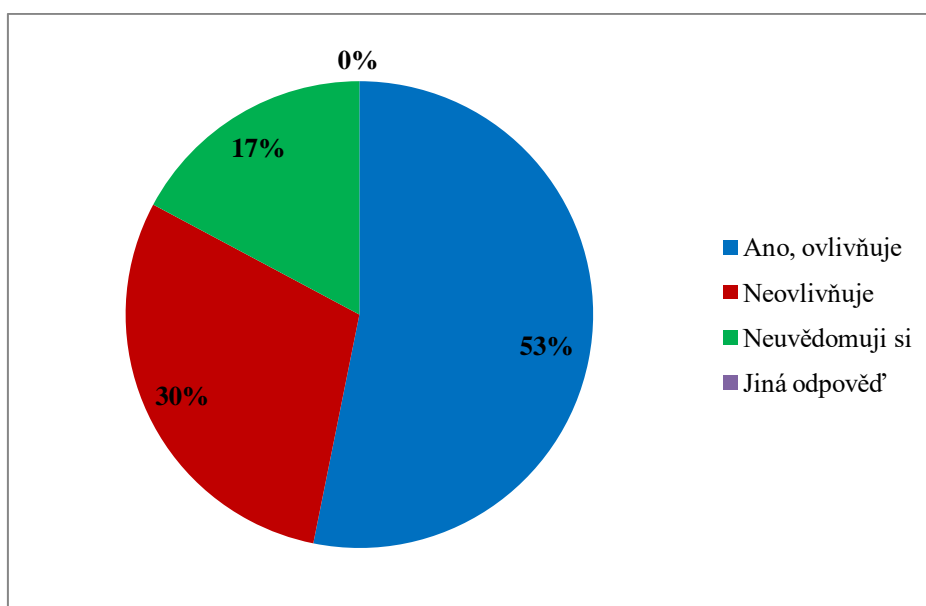
„Nemůžu říct, záleží na partnerovi, ale doufám, že ano.“

„Záleží na volbě partnera.“

Otázka č. 26: Domníváte se, že zkušenost s rozvedem ovlivňuje Váš názor na partnerské vztahy?

Tabulka č. 26. Vliv zkušeností s rozvedem na názor na partnerské vztahy

| Vliv rozvodu na názory na partnerské vztahy | n | % |
|---|-----------|------------|
| Ano, ovlivňuje | 34 | 53 |
| Neovlivňuje | 19 | 30 |
| Neuvědomuji si | 11 | 17 |
| Jiná odpověď | 0 | 0 |
| Σ | 64 | 100 |



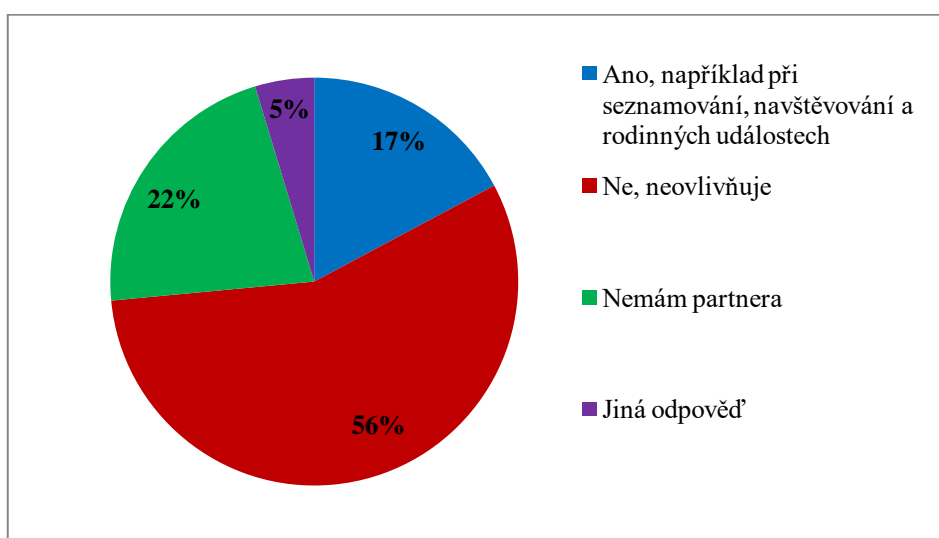
Graf č. 26. Vliv zkušeností s rozvedem na názor na partnerské vztahy

Otázkou č. 26 jsme se respondentů dotazovali, zda si myslí, že zkušenost s rozvedením rodičů ovlivňuje jejich názor na partnerské vztahy. Většina, to je 34 respondentů (53 %) uvádí, že je zkušenost s rozvedením ovlivňuje, 19 respondentů (30 %) si myslí, že je neovlivňuje a 11 respondentů (17 %) si neuvědomuje, že by je zkušenost s rozvedením ovlivňovala.

Otázka č. 27: Ovlivňuje skutečnost, že spolu Vaši rodiče již nežijí, nějakým způsobem Váš partnerský vztah?

Tabulka č. 27. Vliv rozvodu na partnerský vztah respondentů

| Vliv rozvodu na partnerský vztah | n | % |
|---|-----------|------------|
| Ano, například při seznamování, navštěvování a rodinných událostech | 11 | 17 |
| Ne, neovlivňuje | 36 | 56 |
| Nemám partnera | 14 | 22 |
| Jiná odpověď | 3 | 5 |
| Σ | 64 | 100 |



Graf č. 27. Vliv rozvodu na partnerský vztah respondentů

Tabulka a graf č. 27 uvádí, zda skutečnost, že jsou rodiče respondentů rozvedení a nežijí spolu, nějakým způsobem ovlivňuje jejich aktuální partnerský vztah. Většina, to je 36 respondentů (56 %) tvrdí, že neovlivňuje, 14 respondentů (22 %) nemá partnera, 11 respondentů (17 %) jejich vztah ovlivňuje a 3 respondenti (5 %) vyplnili jinou odpověď. Jeden respondent odpověděl, že si nemůže najít stálého partnera, druhý se zdržel komentáře a třetí respondent uvedl: *„Nyní partnera nemám, ale když jsem měla, tak to neovlivňovalo.“*

Otázka č. 28: Jakou další oblast vašeho života rozvod ovlivnil a jak?

Poslední otázka byla do dotazníku zvolena jako otevřená položka a její vyplnění nebylo povinné. Objevují se zde různorodé názory. Zde uvádím nejzajímavější odpovědi. Můžeme v nich sledovat, že rozvod rodičů způsobil zhoršení vztahu otce a syna, problémy s důvěrou a přecitlivělostí, ztrátu smyslu v manželském svazku. Ovlivnil dětem studium na škole, první partnerský vztah, pohled na konzumaci alkoholu, vztah s prarodiči. Můžeme vidět i pozitivní pohled na rozvod po určité době. Někteří tvrdí, že jsou díky němu samostatnější a silnější, jiní si z něj vzali ponaučení do svého partnerského života a ve vztahu k dětem.

„Dřív jsem s tátou vycházel dobře. Nevím, kdy se to přesně stalo, ale najednou jsme si byli cizí. Teď je to takový, že se ignorujeme a ztrácím v něm oporu. Už jsem chtěl od něj i odejít.“

„Ovlivnil mě v podstatě ve všech oblastech života, především ve vztazích, komunikaci a důvěře v sebe i v ostatní.“

„Nerada se stýkám s lidmi, většinu času trávím o samotě, mám problém věřit ostatním.“

„Jsem velmi citlivá a je mi to na škodu.“

„Ovlivnil mi první lásku, protože jsem se zamilovala v době rozvodu, a i když jsem s tím dotyčným byla tři roky, na začátku měl se mnou dost peklo, potřebovala jsem si na něm dokazovat, že se mi nikdy nestane to, co mamce, neustále jsem vyvolávala hádky a nutila ho za mnou dolízat a dokazovat mi lásku, čímž jsem to ve výsledku zničila. Dnes to ale beru jako dobrou věc, jako dospělá vidím, že jsou rodiče šťastnější a mají k sobě lepší partnery. Tenkrát jsem to ale trošku nezvládla.“

„Ovlivnilo to výsledky ve škole.“

„Ovlivnil mi školu, protože jsem se hrozně sekla a začala chodit za školu. Ztratila jsem dva roky studia. Nakonec jsem se ale vzpamatovala a zjistila, že tím nepomůžu sobě ani rodičům.“

„Učení - poruchy soustředěnosti, zmatek, stres atp.“

„Matka se rozvedla celkem 2x, otec taky. Děda podváděl a podvádí babičku. Institut manželství je blbost, nejsme k tomuhle stylu života uzpůsobení. Buď to se rozvedeš, nebo toho druhýho nenávidíš. Takhle to aspoň vidím ve své rodině. Fuu, probudilo to ve mně emoce!“

„Spousta lidí, co žije v úplné rodině, mi říká, že jsem samostatnější a průbojnější, a že si myslí, že je to právě proto, že jsem z rozvedené rodiny.“

„Rozvod mých rodičů ovlivnil mé nahlížení na mezilidské vztahy, na pohled na konzumaci alkoholu například. Dále mne vedl k větší samostatnosti a jistě mne ovlivnil i v mnoha dalších ohledech.“

„Uvědomila jsem si, že všechno zlé je k něčemu dobré, a že věci, které se mohou zdát jako obrovský problém, až tak hrozné být nemusí. Připadám si od té doby silnější.“

„Možná jsem byla více samostatná, protože se o mě staral pouze jeden rodič, a měl tak na mě méně času a já se o sebe musela více starat. Taky to na mě působilo svým způsobem pozitivně, protože jsem už od mladého věku viděla, že vše není pozitivní, a že když vztah prostě nefunguje, tak nemá smysl ho udržovat - tento názor mám dodnes.“

„Jsem dost samostatná a dokážu se o sebe postarat (i finančně) na rozdíl od mých rodičů. Vztah s otcovou matkou je také čím dál složitější, jelikož se nezajímá o svá vnoučata.“

„Rozvod ovlivnil můj vztah s prarodiči.“

„Nestýkám se s rodiči otce, nejspíš by mě ve městě ani nepoznali.“

„Vídala jsem se celkově míň s celou tátovou rodinou, trávila čas jen s matkou.“

„Nechci, aby se děti cítili zrazené a podvedené. Proto se budu snažit o fungující manželství bez negativních dopadů na děti.“

„Neuznávám mužskou autoritu, nikdy nedopustím, aby to co já prožily mé děti, nikdy se nechci rozvádět.“

„Rozvod mých rodičů zásadně ovlivnil mnoho oblastí mého života, nicméně všechny v dobrém slova smyslu. Otec byl Ing. PhD., vždy lpěl na studijních výsledcích, nicméně právě díky němu jsem si již v brzkém věku uvědomil, že to z nikoho nedělá lepšího člověka, byť mi to vtloukal do hlavy. Otec byl tyran a rozvod byl pro mě osvobozením a jsem za něj vděčný. Také se díky němu dívám jinak na výchovu dětí a manželství jako takové. V každém případě jsem si vědom toho, že nechci ve svých dětech a ženě vzbuzovat strach a hrůzu, že nechci být jako můj otec, za tohle díky, táto!!!!“

„Po rozvodu mých rodičů jsem si uvědomila, jak je opravdu těžké najít toho, nechci psát "pravého" partnera. Pokud nebudeme rozvod našich rodičů brát jako minulost a třeba i možnost se poučit z chyb našich rodičů, tak nás tahle situace převálcuje. Určitě bych do rozvodu netahala své děti, samozřejmě, že bych jim v rámci možností říkala pravdu, nikdy bych jim nelhala a určitě bych neházela špínu na toho druhého partnera.“

„Ukázal mi, že by si měl jeden druhého vážit a že pokud mám s někým dobrý vztah, je potřeba se o něho starat a né ho nechat na posledním místě.“

B. Vyhodnocení rozhovorů

V této části kategorizujeme získané odpovědi z rozhovorů. Rozhovoru se zúčastnilo 6 respondentů. Z toho 4 ženy a 2 muži. Jejich věkové rozpětí je 20-26 let, průměrná věková hranice je 24 let. S rodičem stále bydlí 2 respondenti, ostatní 4 se již osamostatnili. Následující tabulka představuje respondenty označené písmenem R s čísly 1 až 6.

Tabulka č. 28 Identifikace respondentů

| | Pohlaví | Věk | Věk při rozvodu | Trvalé bydliště | Sourozenci |
|-----------|---------|-----|-----------------|-----------------|------------|
| R1 | Žena | 24 | 8 | Okres Přerov | 1 |
| R2 | Žena | 25 | 8 | Okres Olomouc | 2 |
| R3 | Muž | 26 | 9 | Okres Přerov | 1 |
| R4 | Žena | 26 | 3 | Okres Přerov | 1 |
| R5 | Muž | 20 | 12 | Okres Olomouc | 1 |
| R6 | Žena | 23 | 19 | Okres Přerov | 1 |

Výsledky rozhovorů předkládáme v těchto kategoriích:

- Předrozvodové období, příčiny a sdělení situace dětem
- Rozvodové období – komunikace rodičů a emoce dětí
- Dítě a rodič, u kterého byl/je naposledy v péči

- Dítě a styk s druhým rodičem
- Dítě a druhý rodič
- Pohled zletilých dětí na manželství
- Zletilé děti a jejich partnerské vztahy
- Pozitiva a negativa rozvodu

Tabulka č. 29 Předrozvodové období, příčiny a sdělení situace dětem

| | Děti registrované signály vedoucí k rozvodu | Příčina rozvodu | Oznámení situace | Sdělení důvodu rozvodu |
|-----------|--|---------------------------------------|-------------------------|-------------------------------|
| R1 | Ničeho si nevšimla | Otcova nevěra | Matka | Nepamatuje si |
| R2 | Hádky, tichá domácnost, otec často nebyl doma | Otcův nezáměr o rodinu | Matka | Ano |
| R3 | Ničeho si nevšiml | Otcův nezáměr o rodinu | Matka | Ano |
| R4 | Hádky, matka často brečela, otec křičel | Otcův nezáměr o rodinu, otcova nevěra | Pravděpodobně matka | Nepamatuje si |
| R5 | Hádky, otec chodil domů opilý, jezdil za jinou | Dlouhodobé neshody, otcova nevěra | Matka | Nepamatuje si |
| R6 | Hádky, dlouhodobé neshody | Dlouhodobé neshody, neporozumění | Matka | Důvod tušila |

Situací nebo neshod, které by mohly vést k rozvodu, si ještě v období před rozvodem nevšimli dva respondenti. R1 uvedla: „*Všechno mi připadalo normální.*“ R3, který nic nezaregistroval, měl tento důvod: „*Otec se žije jako řidič kamionu, takže byl pořád pryč. Byl jsem na to zvyklý.*“ Ostatní respondenti ve všech případech zaregistrovali hádky. Dalšími signály bylo častější požívání alkoholu u otce, pláč matky, to, že otec nebýval doma a dlouhodobé neshody. Nejčastější příčiny rozvodu byly v těchto případech otcův nezáměr o rodinu, nevěra ze strany otce, dlouhodobé neshody a neporozumění. R2 uvedla: „*Tata chodil často do hospody, nechával mamku doma s náma samotnou.*“ U R3 byl problém podobný: „*Jedním z důvodů bylo hlavně to, že nás mamka vychovávala sama.*“ R4 se důvod dozvěděla později od matky: „*Otec začal hodně pít a tahal se s jinými ženskými. Nechodil domů, a když už, tak s sebou dotáhl ožralý kamarády, co mamku obtěžovali.*“ Rodiče od R5 měli vztah narušen již

od počátku: „*Mamka nám vykládala, že už to od začátku nebylo dobré. Horší to začlo být, když se začal scházet s tou jinou.*“ Pamatuje si, jak otec chodil domů opilý a křičel jednou po matce: „*Koho si strkáš mezi nohy?*“ R6 uvedla, že příčinou rozvodu byl podle ní otec, který málo přispíval finančně na domácnost, vyvolával hádky a z důvodu neporozumění si matka poté našla přítele. Všem dětem byla skutečnost, že se budou rodiče rozvádět, oznámena matkou. Polovina dětí si nepamatuje, jestli jim byl sdělen i důvod. Matka R3 pouze sdělila, že s otcem už nemůže být. U R2 se matka pravděpodobně vzhledem k věku dcery snažila informaci sdělit citlivě a řekla jí, že se od tatínka musí odstěhovat, protože „*je zlobivej*“. R6 důvod již předpokládala: „*Už jsme věděli, že jim to neklape.*“ U R1, R3 a R4 můžeme vidět rozdíl mezi signály, které zpozorovali, nebo vůbec nezpozorovali, a skutečnou příčinou, která jim byla sdělena později matkou.

Tabulka č. 30 Rozvodové období – komunikace rodičů a emoce dětí

| | Komunikace rodičů v rozvodovém období | Vztah rodičů v rozvodovém období | Emoce dětí v rozvodovém období |
|-----------|--|---|--|
| R1 | Nevěděla, že se rozvádí | Vše se zdálo, jak má být | Smutek |
| R2 | Komunikovali spolu | Ne moc přátelský vztah | Smutek, úleva, těšila se na nové bydlení |
| R3 | Komunikovali spolu, před dětmi se nehádali | Normální | Smutek |
| R4 | Hádali se, otec zahájil manipulaci proti matce | Špatný | Ničemu nerozuměla, strach z matky |
| R5 | Na všem se v klidu domluvili. | Přátelský | Lítost |
| R6 | Na všem se domluvili a jen podepsali papíry. | Tolerovali se | Úleva |

Ve většině případů se rodiče v rozvodovém období snažili komunikovat, i přes to, že se v předrozvodovém období hádali. R2 tvrdí: „*Komunikovali spolu, ale neměli moc přátelský vztah.*“ Když zjistila, že se budou rodiče rozvádět, cítila určitou dobu smutek, ale potom jí to nevadilo: „*Byla jsem ráda, že se už nebudou hádat. A těšila jsem se, že budeme bydlet jinde.*“ R1 vůbec nezaregistrovala, že se rodiče rozvádí: „*Všechno*

mi připadalo tak, jak má být.“ Po oznámení, že s nimi otec již nebude bydlet, nebyla ráda: „*Jak nám to mamka řekla, tak jsem samozřejmě začala brečet.*“ Poté ji však utěšovala, že je má otec stále rád a mohou k němu kdykoli jít. R3, který byl zvyklý, že je otec stále pryč a před rozvodem si neshod mezi rodiči nevšiml, uvedl: „*Určitě jsem byl nešťastný, že už nebudeme všichni spolu.*“ Jeho rodiče se v rozvodovém období chovali „*normálně*“. Mluvili spolu a před ním a bratrem se nehádali. V případě R4 se rodiče hádali po celou dobu. Otec dokonce zahájil manipulaci proti matce: „*Říkal o mamce škaredý věci a furt nám něco podstrojoval, abychom k ní nechtěli jít.*“ Vzhledem k tomu, že byla malá a ničemu z toho nerozuměla, měla z matky strach: „*Když mi o mamce říkal ty věci, tak jsem mu věřila. A když si mě chtěla odvést, tak jsem brečela a bála se za ní jít.*“ U rodičů R5, kteří se v předrozvodovém období také hádali, nastala v komunikaci změna: „*Byli jak kámoši. Hodně si v tu dobu pomáhali.*“ Z oznámení o rozvodu byl podle matky vyšokovaný: „*Byl jsem z toho prej vypleštěnej. Prej na mě viděla, jak mi hrozně buší srdce.*“ Bylo mu líto, že se rodiče rozvádí. Věděl však, že se s otcem bude dál vídat. Pamatuje si, že mu od otce ležel mobilní telefon na posteli, aby mohli být v kontaktu. V případě R6 se rodiče také na všem domluvili: „*Ohledně nás s bráchou se vždycky dokázali dohodnout.*“ Když věděla, že se rodiče rozvedou, cítila úlevu, protože se jejich hádky už nedaly snášet a chtěla, aby byli rodiče šťastní.

Tabulka č. 31 Dítě a rodič, u kterého byl/ je naposledy v péči

| | Rozdělení rodiny | Byl/(a)/je v péči | Vztah po rozvodu | Vztah v současnosti |
|-----------|------------------------------|--------------------------|-------------------------|----------------------------|
| R1 | Otec se odstěhoval | Matky | Dobrý | Dobrý, bezproblémový |
| R2 | Matka se odstěhovala s dětmi | Matky | Pěkný | Pěkný |
| R3 | Matka se odstěhovala s dětmi | Matky | Velice dobrý | Velice dobrý |
| R4 | Matka se odstěhovala s dětmi | Matky | Dobrý | Skvělý |
| R5 | Otec se odstěhoval | Otce | Dobrý | Komplikovaný |
| R6 | Matka se odstěhovala | Otce | Špatný | Dobrý |

Po rozvodu byla většina dětí svěřena do péče matky. R5 byl zpočátku také v péči matky. Z důvodu časového vytížení kvůli koníčku, se rozhodl zůstat u otce: „*Začal jsem*

hrát baseball, 4x týdně trénink, celý víkend zápasy, do toho škola. Takže nebyl čas na dojíždění.“ R6 zůstala v péči u otce z důvodu: „*Abysme se nemuseli stěhovat. I když jsem teda spíše chtěla být s mamkou.*“ R1 popisuje den na chalupě u babičky a dědy, kdy jí a sestře matka oznámila, že se budou s otcem rozvádět: „*Jak jsme přijely, tak tam tata už nebyl, ani neměl doma věci.*“ V případě R2, R3 a R4 se matka odstěhovala od otce s dětmi. R4 vzpomíná: „*Všechno vlastně zůstalo otci a mamka začínala s náma a nevlastním otcem úplně od nuly. Většina věcí v otcově bytě přitom byla od rodičů z mamčiny strany.*“ Určitou dobu po rozvodu měla většina dětí s rodičem, u něhož zůstaly v péči, pozitivní vztah. Jediná R6 na otázku, jak s otcem vycházela, odpověděla: „*No moc dobře ne. Neuznal nikdy svou chybu, ale poté, co si našel přítelkyni, byl jak vyměněný.*“ Nyní s ním vychází dobře. Ke zlepšení vztahu přispěla otcova přítelkyně a odstěhování se od otce. V současné době má s tímto rodičem stále pozitivní vztah většina respondentů, kromě R5, kde se vztah zhoršil: „*Prostě cítím, že už to není ten tata co dřív.*“ Tvrdí, že po nastěhování k otci mu otec přestal platit kroužek baseballu, s novou partnerkou mu zakázali jít na gymnázium a vyžadovali výběr školy s praktickým zaměřením: „*Asi abych nemusel už na výšku a nemuseli mě živit.*“ Dodává: „*Ale hodně věcí bylo beztak z hlavy té jeho.*“ Kvůli aktuálnímu koníčku se do něj naváží: „*Chodím posilovat, tak přibírám a on do mě furt rýpe.*“ V tomto případě zapříčinilo zhoršení vztahu odlišnost názorů otce a syna a pravděpodobně tlak ze strany otcovy nové partnerky.

Tabulka č. 32 Dítě a styk s druhým rodičem

| | Intervaly styku po rozvodu | Intervaly styku v současnosti |
|-----------|------------------------------------|--------------------------------------|
| R1 | Každý týden, každých 14 dní, občas | Nestýkají se vůbec |
| R2 | 2-3x měsíčně | Nepravidelně |
| R3 | Vídávali se často | Nestýkají se vůbec |
| R4 | Každých 14 dní | Nepravidelně |
| R5 | Každých 14 dní | Nepravidelně |
| R6 | Každý týden | Každý týden |

Z uvedených údajů můžeme vyčíst, že u všech případů měly styky s druhým rodičem po rozvodu určitou pravidelnost. V současné době se R1 a R3 s druhým rodičem, v tomto případě s otcem, nestýkají vůbec. R1 přemýšlela, co mohlo být důvodem k tomu, že se s otcem najednou přestala bavit: „*Pak se mu narodilo děcko, a už to šlo nějak z kopce. Ale nevím, čím to bylo.*“ V současné době si pouze popřejí

písemně na svátek, narozeniny a Vánoce. R3 se s otcem nekontaktuje ani telefonicky: „Naposledy jsem viděl otce asi před rokem a půl u soudu. Od té doby o něm nic nevím. Vůbec se nevidáme, ani mi nezavolá.“ R6 se s matkou stýká stále pravidelně: „Bud' jezdí ona, nebo my k ní.“ U ostatních se intervaly styku staly nepravidelnými. R5 se s matkou vidí: „Jak je čas. Někdy se vidíme i několikrát týdně, pak třeba jen jednou, dvakrát za měsíc.“ R4 je momentálně s přítelem pracovně v zahraničí: „Vždycky když jsme v Česku, tak se domluvíme a strávíme spolu pár dní.“ R2 se s otcem potká jen občas u babičky na návštěvě: „Mám teď málo času skrz školu a práci.“ Předpokládáme, že důvodem nepravidelných návštěv a setkání jsou vlastní zájmy respondentů, které dříve neměli – partnerský vztah, koníčky, studijní a pracovní vytížení.

Tabulka č. 33 Dítě a druhý rodič

| | Vztah po rozvodu | Vztah v současnosti | Řádné placení výživného | Výživné jako zdroj komplikací | Nový partner | Vztah s partnerem rodiče |
|-----------|-------------------------|----------------------------|--------------------------------|--------------------------------------|---------------------|---------------------------------|
| R1 | Dobrý | Vlažný | Ano | Ne | Ano | Velmi vlažný |
| R2 | Dobrý, rozuměli si | Dobrý | Ano | Ne | Ne | - |
| R3 | Dobrý | Chladný, bez zájmu | Ano | Ano | Ano | Chladný |
| R4 | Dobrý | Dobrý | Ano | Ne | Ano | Dobrý |
| R5 | Dobrý | Dobrý | Ano | Ne | Ano | Dobrý |
| R6 | Hodně dobrý | Hodně dobrý | Ano | Ne | Ano | Dobrý |

Ze začátku a určitou dobu po rozvodu měly všechny děti s rodičem, u kterého nejsou nebo nebyly naposledy v péči, dobrý vztah. R2 vzpomíná, že byla na otce naštvaná, protože prodal dům, ve kterém společně bydleli: „Jakoby už nepočítal s tím, že se k němu některá vrátíme.“ Celkově vztah hodnotí kladně: „Jako rozuměli jsme si, nemůžu říct, že ne.“ R5 o matce uvedl: „Vždycky mi pomáhala a podporovala mě.“ Kladný vztah s druhým rodičem přetrval do současnosti u většiny respondentů. R4 popisuje, že si sice s otcem moc často nevolá a nepíše: „Asi nemáme potřebu se pořád vidět a být pořád v kontaktu.“ Tvrdí však: „Ale pořád se máme rádi a stýkáme se.“ U R1 se vztah s otcem radikálně změnil: „Vztah jsme měli dobřej. Byla jsem malá, tak mi nedocházelo, co nám udělal.“ Co udělal, si uvědomila přibližně ke konci

základní školy, jak „dostala rozum“. Nemohla otci odpustit, že matku podvedl a opustil je: „Mám k němu blok dodnes.“ Co se přestali vídat, nedal jí otec vědět, že by se chtěl sejít. Informace a novinky mu sděluje občas její sestra: „Jinak mě se neozve. Ani mi to nevadí.“ Sama mu písemně sděluje pouze důležité okamžiky jako: „To, že jsem udělala maturitu, dostala se na výšku, dodělala bakaláře.“ Na promoce otce ale nepozvala a od sestry se dozvěděla, že ho to mrzelo: „Tak já nevím, kdyby se o mě víc zajímal, tak by to bylo jiný a pozvala bych ho. Akorát mě to vytočilo.“ Kdyby se jí však otec ozval, klidně by se s ním začala stýkat: „Ale musel by to být on, protože on je ten, co od nás odešel.“ Nevěří ale, že se situace ještě někdy zlepší. R3, který se s otcem také už nevidá, uvedl, že měli zpočátku dobrý vztah. Jezdil k němu i na prázdniny. Nyní je jejich vztah „úplně jiný“. Kdy přesně se vztah změnil, neví. Postupem času o něj otec nejevila takový zájem: „Věnoval se nové rodině.“ Přestal pro něj i bratra jezdit z důvodu, že bydlí daleko. Když studoval vyšší ročník na střední škole, požádala matka o zvýšení alimentů: „Což se otci moc nelíbilo, nebo spíše jeho manželce, která poté všechno řešila místo něho.“ Několikrát se soudili a přestali se vídat. Otec se pouze písemně dotazoval na konci školního roku, zda dále studuje: „Takže ho zajímalo jen placení alimentů.“ Nad tím, zda se s otcem začne ještě vídat, nějak nepřemýšlí: „Nevidím k tomu důvod.“ Možná by nad tím začal uvažovat „pokud by se otec sám ozval“. Převážná většina těchto rodičů si našla nového partnera, někteří dokonce již uzavřeli nové manželství a založili rodinu. R1 uvádí: „On je teďka s tou, se kterou mamku podvedl.“ Otec od R2 se do dnešní doby znovu neusadil: „Taťka měl od rozvodu víc vztahů, ale nic vážného.“ Otec R4 uznal, že udělal spoustu chyb a nebyl tehdy na manželství a rodinu připravený. Partnerku si našel asi devět let po rozvodu: „Teprve tehdy dospěl a přestal vyvádět.“ Tři respondenti s partnerem rodiče vychází. R1 partnerku svého otce maximálně pozdraví, když se potkají. R3 tvrdí, že dříve s partnerkou otce neměl žádný problém, změnilo se to však v době: „Jak jsme zažádali o to zvýšení alimentů.“ Podle výpovědi respondentů však s řádným placením výživného nebyl problém ani u jednoho z nich.

Tabulka č. 34 Pohled zletilých dětí na manželství

| | Partner | Plánování sňatku do budoucna | Důvody přesvědčení o významu (ne)uzavření manželství | Největší význam |
|-----------|-----------------|-------------------------------------|---|---|
| R1 | Ano, 4 roky | Ano | Přítel ani nikdo v jeho okolí nemá s rozvodem zkušenosti | Vzájemná opora |
| R2 | Ano, přes 6 let | Ano | Plánování rodiny, vztah funguje | Změna stereotypu vztahu, spoutání vztahu a jeho posun o další úroveň, společné příjmení |
| R3 | Ne | Ano | Další fáze vztahu, velká životní událost | Výchova dětí, vznik jedné rodiny, společné příjmení, spoutání vztahu |
| R4 | Ano, 4,5 roku | Ne | Společný život může člověk strávit i bez svatby, v dnešní době zbytečnost, velká finanční investice | Společné zdanění |
| R5 | Ne | Ano | Lidi musí vědět, do čeho jdou | Majetkové vztahy, společné příjmení, manželé v očích veřejnosti |
| R6 | Ano, 5 let | Ano | Vzorem jsou ti, co spolu jsou do smrti | Nežije se na hromádce, spoutání vztahu |

Čtyři ženy udržují v současné době dlouhodobý vztah. Muži R3 a R5 momentálně partnera nemají. Na rozdíl od R4, která je s partnerem už 4,5 roku, svatbu někdy do budoucna plánují stejně jako zbytek respondentů. R4 tvrdí: „*Vdávat se nechcu.*“ Uzavření manželství jí přijde v dnešní době zbytečné: „*Lidi za to dávajou nehorázný prachy, i když je nemají. Je to na hlavu postavený.*“ O sňatku by uvažovala pouze v případě: „*Kdybychom nechutně zbohatli.*“ Vdávat by se potom chtěla z důvodu: „*Kvůli té párty a kvůli tomu dnu, kdy se všechno točí kolem mě (smích).*“ Jediné pozitivum, které v uzavření sňatku našla, je společné zdanění manželů. Význam v manželství však nevidí: „*Společnej život můžou dva strávit aj bez svatby.*“ Ostatní respondenti se ve většině případů shodli, že manželství spoutá vztah. Dalšími uváděnými výhodami tohoto svazku je společné příjmení manželů, vznik jedné rodiny, změna stereotypu vztahu, posun vztahu o další úroveň, vzájemná opora, majetkové vztahy, jednání jako skutečný pár, být spolu jiným způsobem a to, že: „*Lidé nežijí*

na hromádce.“ Podle R3 má manželství význam především „pro výchovu dětí“. Pro R5 je mimo jiné důležité, že: „Lidi vidí, že prostě k sobě patříme.“

Tabulka č. 35 Zletilé děti a jejich partnerské vztahy

| | Vliv rozvodu na vztahovou oblast | Omezení ve vztahu vzniklá následkem odloučení rodičů |
|-----------|--|---|
| R1 | Názor, že se manželství se dříve nebo později rozvede | Ne |
| R2 | Pozitivní - vyvarování se vyrůstání v disharmonickém prostředí a přenosu chování do svého vztahu | Rodinné události |
| R3 | Ne | Návštěvy |
| R4 | Nevidí v manželství význam | Návštěvy |
| R5 | Nepřipustí si nikoho k tělu, dokud ho nepozná | Nálady z hádek |
| R6 | Ne | Rodinné události, návštěvy |

Podle výpovědi zletilých dětí, si většina myslí, že je rozvod rodičů ve vztahové oblasti určitým způsobem ovlivnil. R5 nejspíš nechce opakovat chybu rodičů, kteří se poznali na dovolené a před svatbou od sebe bydleli daleko: „Moc se nevidali, tak neměli šanci se pořádně poznat.“ Díky rozvodu rodičů je jiný v tom, že: „Jen tak si někoho nepřipustím k tělu, dokud ho pořádně nepoznám.“ R4 uvádí: „Prostě nevidím vyloženě nic světoborného v manželském svazku.“ Na R2 měl rozvod rodičů pravděpodobně pozitivní vliv. Domnívá se, že díky němu si do svého vztahu nepřenáší negativní, hnusné chování rodičů, jejich nerespektování, nedůvěru a žárlivost, protože kdyby spolu zůstali: „Vyrůstala bych ve vztahu, kde se dva nenávidí.“ U R1 rozvod rodičů zapříčinil to, že žila v domněnání, že každé manželství se dříve nebo později rozvede. Ke změně názoru ji přivedl přítel, který věří na manželství na celý život. V jeho rodině a v okolí není nikdo, kdo by byl rozvedený: „Takže se ani moc nebojím, že bysme se rozvedli, v případě teda, že se vezmeme.“ Dva respondenti tvrdí, že je rozvod rodičů v této oblasti nijak neovlivnil. R6 uvádí: „Na vše si utvářím svůj názor a na názoru na vztahy mě nezměnil.“ Odloučení rodičů způsobilo u většiny dětí jistá omezení. R1 si myslí, že ji situace nijak neovlivňuje: „Nebo jo, ale nevím o tom.“ Převážně se omezení týká návštěv u rodičů nebo rodinných událostí. R2 vidí problém v přítomnosti obou rodičů na rodinných oslavách: „Přítel chce, abych pozvala i svého tatku, ale to já nechci, protože by se tam s mamkou potkali a mamka by byla našťvaná.“ V době, kdy měl R3 přítelkyni, ho situace omezovala v plánování, kdy k němu mohou

dojet. R4 a jejího přítele omezuje rozdělení rodičů, když přijedou do České republiky, protože mají malé množství času. Nemohou tak být se všemi pohromadě: „*Musíme si rezervovat další čas, abysme navštívili zvláště mého otce.*“ Problém s časovou náročností má i R6: „*Slavíme Vánoce víckrát a jezdíme za každým jinam.*“ R5 si do vztahu s bývalou přítelkyní přenášel nálady z hádek, co proběhly, když byl již u otce v péči.

Tabulka č. 36 Pozitiva a negativa rozvodu

| | Co rozvod dal | Co rozvod vzal | Aktuální pohled na rozvod rodičů |
|-----------|--|--|---|
| R1 | Zkušenost vyrůstání v neúplné rodině, nechce, aby totéž zažily její děti | Možnost žít v úplné funkční rodině, stabilní mužský vzor | V dnešní době běžná věc |
| R2 | Zjištění, že ne každý vztah je jako pohádka | Úplnou rodinu | Dobré řešení situace |
| R3 | Život v lepších podmínkách, studijní úspěchy, nové přátele, poznání nových míst, nové spokojené manželství matky | Kontakt s otcem a jeho celou rodinou | Pozitivní pohled |
| R4 | Dalšího otce, cenění si věcí a rodiny | Příležitosti z důvodu nedostatku financí | Dobré řešení situace |
| R5 | Zkušenosti a poučení v oblasti chování k partnerovi | Klid z důvodu hádek, čas strávený dojížděním | Dobré řešení situace |
| R6 | Úlevu | Možnost být pohromadě jako rodina | Dobré řešení situace |

Všechny děti se aktuálně na rozvod rodičů dívají pozitivně. Podle R1 je v dnešní době rozvod „*normální věc*“, která se velmi často stává. R2 chápe rozvod jako „*dobré řešení situace*“, protože to mezi rodiči nebylo v pořádku a podle ní by pravděpodobně nebyli šťastní. R3 vidí rozvod rodičů s odstupem času pozitivně: „*Nebyl bych tam, kde jsem.*“ R4 se dívá na rozvod jako na „*dobrou věc*“ kvůli matce. Myslí si, že kdyby s otcem zůstala, byla by nešťastná. R5 vnímá rozvod jako „*správnou věc*“, protože podle něj je každý z rodičů „*úplně jinej*“. R6 považuje rozvod za „*dobré řešení*“, za které je ráda. R1,R2 a R6 díky rozvodu přišli o možnost žít v úplné rodině. R1 navíc udává, že nikdy neměla stabilní mužský vzor. R3 přišel díky rozvodu o kontakt s otcem a celou jeho rodinou: „*Ale to spíše zaviniily pozdější konflikty s otcem*“

a jeho manželkou ohledně alimentů a neustálých tahanic po soudech.“ R4 přišla o spoustu příležitostí kvůli tomu, že po rozvodu neměli *„žádný peníze.“* Museli se přestěhovat k babičce, která je živila, a začali znovu. R5 vzal rozvod *„klid kvůli hádkám“*, které v poslední době prožívá a čas, který stráví dojížděním k rodičům *„z jednoho místa na druhé“*. Co těmto dětem rozvod přinesl, vnímal každý jinak. R1 tvrdí, že se bude snažit, aby se nikdy nerozvedla. Chce, aby její děti měly oba rodiče, protože ví *„jak je nepříjemný vyrůstat bez jednoho z nich“*. R2 díky rozvodu od malička věděla, že: *„Ne každý vztah je jako pohádka.“* R3 uvádí, že žil po rozvodu rodičů v lepších podmínkách. Pozitivum rozvodu vidí i ve svém úspěchu. Matka s přítelem ho pořádně naučila, jak se má připravovat do školy a bez problému tak prošel každým ročníkem: *„Díky tomu jsem prošel i Vysokou školu, což bych asi jinak nevystudoval, kdybych zůstal u otce.“* Našel si i práci. Další pozitiva vidí v tom, že poznal nové lidi, se kterými vyrůstal, a do dnes se stýkají. Poznal i nová místa. Za velký přínos rozvodu považuje také to, že si jeho matka našla *„konečně dobrého manžela“*, se kterým si i on rozumí. R4 dal rozvod rodičů *„dalšího otce“* a naučila se vážit si víc *„věcí a svojí rodiny“*. R5 se poučil, jak se má *„chovat nebo nechovat, aby to stálo za to“*. R6 rozvod přinesl *„velkou úlevu“*.

6.4 Interpretace výzkumného šetření

Pro empirickou část diplomové práce byla zvolena kombinace kvalitativní a kvantitativní metody. Jedná se o dotazníkové šetření a polostrukturované rozhovory se zletilými dětmi z Olomouckého kraje, které zažily rozvod rodičů alespoň před dvěma lety.

Hlavním cílem výzkumného šetření bylo zjistit, jak rozvod rodičů ovlivnil vztah zletilých dětí s druhým rodičem a jak je ovlivnil v názorech na partnerské vztahy a manželství. Dílčími cíly bylo analyzovat průběh rozvodového období, zjistit, jaké emoce děti v rozvodovém období prožívaly, určit příčiny rozpadu manželství, porovnat průběh styku s druhým rodičem po rozvodu a v současnosti, uvést vztah mezi zkušeností s rozvodem a názory na partnerské vztahy a manželství, uvést klady a zápory rozvodu a porovnat výsledky rozhovorů a dotazníkového šetření.

Dotazníkového šetření se zúčastnilo 64 respondentů, z nichž převážnou část tvořily ženy (69 %). Nejvíce respondentů má 26 let (19 %), následuje věk 24 let (17 %) a 25 let (15 %). Polovina (50 %) má trvalé bydliště v okrese Olomouc, v okrese Přerov bydlí 40 % respondentů.

Neshody mezi rodiči a situace, které k rozvodu mohly vést, už dříve zaregistrovalo 70% respondentů, z toho 47 % tvrdí, že vztah jejich rodičů nebyl nikdy ideální. Rozvodovou situaci rodiče neprobírali se 48 % dětí, naopak 47 % respondentů označilo, že s nimi rodiče situaci řešili. Příčinou rozpadu manželství rodičů jsou podle respondentů časté hádky, spory a odlišné názory (34 %), po nich následuje nevěra (20 %) a na třetím místě je alkoholismus (13 %) a nezáměr o rodinu (13 %). Nejčastěji uváděná věková kategorie respondentů při rozvodu jejich rodičů je 7-14 let (39 %). Nejvíce respondentů uvádí, že se jejich rodiče během rozvodu hádali (22 %) a nadávali si (15 %). V době rozvodu byli pro děti největší oporou přátelé (31 %) a po nich matka (28 %). Nejčastěji uváděný pocit, který děti v rozvodovém období prožívaly, byl smutek (17 %) a po něm lítost (13%). 45 % respondentů označilo, že byli ovlivňováni jedním rodičem proti druhému, z toho 39 % už v době rozvodu.

Po rozvodu byla převážná část dětí (92 %) svěřena do péče matky. Vztah s rodičem, u kterého dítě zůstalo v péči, zůstal u 56 % stejný a u 22 % se zhoršil. V tomto případě se jedná převážně o vztah s matkou. Na otázku, jak se po rozvodu změnil vztah dětí s druhým rodičem, odpovědělo 41 %, že se jejich vztah zhoršil

a u 39 % zůstal stejný. Ve většině případů (72 %) plnil tento rodič vůči dítěti řádně vyživovací povinnost. Po rozvodu se s druhým rodičem v určitých intervalech stýkalo 57 % respondentů, 27 % respondentů jen výjimečně a 11 % vůbec. V současné době se 55 % respondentů s tímto rodičem stále stýká, naopak 25 % už vůbec. Z toho vyplývá, že 14 % respondentů přerušilo s tímto rodičem osobní kontakt. Nejčastěji bylo uvedeno, že respondenti vnímají vztah s druhým rodičem jako dobrý (34 %) a 30 % jako vztah špatný. Respondenti byli také dotázáni, zda si tento rodič našel nového partnera. Kladnou odpověď zvolilo 78 % respondentů. Nejvíce jich tvrdí (37 %), že s tímto partnerem vychází a 36 % respondentům je tento člověk lhostejný.

V okruhu, který se týká pohledu na manželství a partnerské vztahy tvrdilo 52 % respondentů, že má dlouhodobý vztah. Většina vidí v manželství význam (59 %). Na otázku, zda plánují respondenti do budoucna uzavřít sňatek, odpovědělo 49 % kladně, 8 % již sňatek uzavřelo. To je dohromady 36 respondentů. Uzavřít manželství neplánuje 20 %. Nejčastěji respondenti odpovídali, že věří, že jim manželství vydrží celý život (45 %), tj. 29 respondentů, naopak 31 % respondentů v to nevěří. Můžeme tedy usoudit, že z těch, kteří plánují manželství uzavřít nebo jej již uzavřeli, ne všichni věří, že to bude vztah na celý život. Většina se domnívá, že rozvod rodičů ovlivnil jejich názory na partnerské vztahy. Jedná se o 53 % respondentů a 30 % naopak tvrdí, že je zkušenost s rozvodem v tomto směru neovlivňuje. Při dotazu, zda jejich aktuální partnerský vztah ovlivňuje skutečnost, že spolu jejich rodiče již nežijí, označila většina (56 %), že neovlivňuje. V otázce, jak respondenti vnímají rozvod rodičů s odstupem času, vybrala převážná část (63 %) odpověď: „*Jako něco, co bylo a život jde dál.*“

Ze shrnutí výsledků dotazníkového šetření jsme usoudili, že zvolení této metody pro sběr dat k našemu tématu není příliš efektivní. Výsledky nejsou vždy jednoznačné a počet respondentů je nízký, proto tento vzorek nemůžeme považovat za reprezentativní. Dotazníkové šetření neumožňuje položit respondentům doplňující otázky, které by upřesnily získané výsledky. Z tohoto důvodu jsme jej doplnili vhodnější kvalitativní metodou, kterou byly polostrukturované rozhovory.

Prostřednictvím **rozhovorů** bylo výzkumné šetření realizováno s 6 zletilými dětmi. Jednalo se o 4 ženy a 2 muže ve věku 20-26 let. Pro získání dat se volba metody polostrukturovaného rozhovoru ukázala jako efektivní. V průběhu rozhovoru bylo možné respondenty nasměrovat k zjišťovanému cíli, vysvětlit nejasnosti, upřesnit

otázky a na výpovědi bylo možné reagovat a žádat jejich upřesnění nebo vysvětlení. Výsledky však mohla negativně ovlivnit mírná nervozita respondentů, překážky při sdělování intimních prožitků, potlačení nebo popření prožitků, omezené popisování prožitků a vyjadřování emocí.

V předrozvodovém období, kdy děti ještě ani netušily, že k rozvodu dojde, zaregistrovaly všechny u rodičů časté hádky. Další negativní signály, které zpozorovaly, byly tichá domácnost, opilý otec, pláč matky, křik otce, nepřítomnost otce doma, dlouhodobé neshody a styk otce s jinou ženou. Dva respondenti si ničeho nevšimli. V prvním případě se jednalo o záměr rodičů vyvarovat děti rozvodovému průběhu. Ve druhém případě byl otec neustále pracovně mimo domov, takže nebylo téměř možné nějaké změny u rodičů sledovat. To, že se budou rodiče rozvádět, oznámila všem dětem matka. Pouze dva respondenti si pamatují i důvod, který jim byl sdělen. Obě dvě matky těchto dětí sdělení přizpůsobily věku a citlivosti dětí. Jedna respondentka důvod rozvodu tušila, protože byla dlouhou dobu svědkem neshod mezi rodiči, kteří se od sebe dva roky před rozvodem odloučili.

Ve všech případech zapříčinil rozvod otec, často svým nezájmem o rodinu. Jednalo se o problémy s častějším požíváním alkoholu, o jeho častou nepřítomnost doma, pracovní vyčerpání, neúčast na výchově dětí, nevěru z jeho strany, nedostatečné přispívání na domácnost a vyvolávání hádek. Následkem těchto spouštěčů vznikaly mezi rodiči spory, které je dovedly až k samotnému rozvodu.

V rozvodovém období se rodiče snažili alespoň před dětmi komunikovat, i přes to, že se v předrozvodovém období hádali. Jedna respondentka až do rozvodu nevěděla, že k němu dojde a vše se jí zdálo, jak má být. U druhé se rodiče hádali neustále. Z tohoto rozhovoru jsme usoudili, že měli tito rodiče v rozvodovém období špatný vztah. Ostatní děti označily vztah rodičů v této době jako ne moc přátelský, přátelský, normální, a tolerantní. Při zjištění, že se rodiče budou rozvádět, převažovaly u dětí negativní emoce. Nejčastěji prožívaly smutek. Dalšími zachycenými emocemi byla lítost a strach z matky, který nastal vlivem manipulování dcery otcem. Ve dvou případech byla pocíťována i úleva. V obou se jednalo o to, že děti už nemusely být svědkem hádek a ve druhém případě již respondentka situaci rodičů vzhledem ke svému věku navíc chápala a přála si, aby byli šťastní.

Co se týče rozdělení rodiny, odešel ve 2 případech otec bez dětí. Ve třech situacích se odstěhovala matka s dětmi a 1 matka odešla k novému příteli bez dětí. Většina dětí zůstala po rozvodu v péči matky. Jeden respondent se po čase

přestěhoval od matky k otci. Nezvládal časově kombinaci školy, dojíždění a koníčku, který měl v místě bydliště otce. Ve výsledku v péči matky byli 3 ženy a 1 muž. V péči otce zůstal 1 muž a 1 žena, která si sice přála být s matkou, ale aby se nemusela ve svém věku stěhovat, zůstala s otcem. Všechny děti, které zůstaly s matkou, s ní od počátku až do dnes udržují pěkný vztah. Respondentka, která zůstala s otcem, s ním zpočátku nevycházela moc dobře. Vztah se mezi nimi zlepšil až po tom, co si otec našel přítelkyni. Zlepšení zapříčinilo i to, že se respondentka od otce odstěhovala k příteli. U respondenta, který se k otci nastěhoval, se situace změnila opačným způsobem. Dříve měl s otcem pěkný vztah. Po nějaké době jednal proti synovým zájmům, zakázal mu výběr školy podle sebe, a díky aktuálnímu koníčku se do něj neustále naváží. V tomto případě se otcova nová přítelkyně podílela na zhoršení vztahu mezi otcem a synem. Jejich neshody vznikají i díky odlišnosti názorů.

Styky s druhým rodičem měly po rozvodu určitou pravidelnost. Převážná většina dětí se v současné době s tímto rodičem stýká méně. Důvodem nepravidelných návštěv a setkání mohou být vlastní zájmy respondentů, které dříve neměli – partnerský vztah, koníčky, studijní a pracovní vytížení. Pouze jedna žena se s matkou stýká stále pravidelně každý týden. Dva respondenti se s druhým rodičem již nestýkají vůbec. Žena, která s otcem styky ukončila někdy na konci základní školy, má k němu blok z důvodu, že si později po rozvodu uvědomila, co rodině provedl. K uvědomění pravděpodobně přispělo narození otcova nového dítěte. Nebyla schopná mu odpustit, že podvedl matku a opustil je. Dnes je respondentka s otcem ve velmi omezeném telefonním kontaktu. Přes SMS zprávy mu sděluje pouze důležité momenty spojené se studiem, tím pádem i s placením výživného. Popřejí si ale i k narozeninám, svátku a na Vánoce. Otec žije nyní s ženou, se kterou podvedl matku respondentky a založil s ní novou rodinu. K partnerce otce má respondentka velmi vlažný vztah. Druhý respondent, který se již s otcem nestýká, je muž. Kontakt byl přerušen po neshodách v souvislosti s žádostí o zvýšení výživného ze strany syna. Ke zhoršení situace přispěla otcova nová manželka, která do jejich záležitostí zasahovala. Došlo i k několika nepříjemným soudním sporům. Syn a otec nejsou nyní v kontaktu ani telefonicky. K nové ženě svého otce má chladný vztah. Muž i žena, kteří se s druhým rodičem již nestýkají, by byli ochotni styk obnovit, ale pouze za podmínky, že by se jim otec ozval sám. Ostatní děti měly s druhým rodičem po celou dobu dobrý vztah až do současnosti. Dobrý vztah mají i s jejich novými partnery. Pouze jeden otec žádný vážný vztah neudrží. Z výzkumu vyplynulo, že pokud dítě mělo nebo má s některým z rodičů

špatný nebo komplikovaný vztah, jedná se ve všech případech o otce, i u dětí, které jsou nebo byly v jeho péči. Ve dvou případech vztah mezi synem a otcem negativně ovlivnila otcova nová manželka. V jednom případě právě nová partnerka přispěla ke zlepšení vztahu mezi otcem a dcerou. Pozitivní vliv partnerky na chování otce byl zaznamenán i u respondentky, která však s otcem udržuje po celou dobu dobrý vztah.

S odstupem času se všechny děti dívají na rozvod rodičů pozitivně. Chápu ho dnes jako dobré řešení situace nebo běžnou věc, která se často stává. Rozvod vzal dětem možnost žít pohromadě jako rodina, klid narušený hádkami, příležitosti z důvodu nedostatku financí, stabilní mužský vzor nebo kontakt s otcem a jeho rodinou. Naopak jim dal zkušenosti a poučení v oblasti chování k partnerovi a k dětem, které si přenesou do svého partnerského vztahu, život v lepších podmínkách, nové přátele, poznání nových míst, dalšího otce, úlevu a schopnost cenit si věci a rodiny. Většina z nich vidí přínos rozvodu v tom, že jsou jejich rodiče nyní šťastnější a spokojenější. Jeden muž vidí přínos také ve svém studijním a pracovním úspěchu díky vyrůstání v lepších podmínkách.

Všechny ženy, které se zúčastnily rozhovoru, udržují v současné době dlouhodobý vztah s partnerem. Dva muži momentálně žádnou partnerku nemají. Do budoucna svatbu neplánuje pouze jedna žena. V dnešní době jí uzavření manželství přijde jako zbytečnost a podle jejího názoru můžou dva lidé strávit společný život i bez toho. O svatbě by uvažovala pouze v případě, že by měli s přítelem přebytečné finance. Jedinou výhodou manželského svazku vidí ve společném zdanění manželů. Ostatní se shodli, že manželství spoutá vztah. Partneri jsou spolu jiným způsobem. Dále podle nich vznikne jedna rodina, nežije se „na hromádce“, vztah se posune o další úroveň, změní se jeho stereotyp, manželé získají společné příjmení, budou jednat jako skutečný pár a okolí uvidí, že k sobě patří. Význam vidí i ve vzájemné opoře, ve výchově dětí a v majetkových vztazích.

V oblasti partnerských vztahů zkušenost s rozvodem ovlivnila čtyři respondenty. První žena si myslela, že každý vztah se dříve nebo později vždy rozpadne. Názor změnila, až poznala svého partnera. Druhou ženu rozvod ovlivnil pozitivně v tom, že se vyvarovala vyrůstání v disharmonickém prostředí a nepřenesla si tak negativní chování rodičů do svého vztahu. Třetí žena nevidí v manželství význam a jeden muž si po zkušenosti s rozvodem jen tak někoho nepřipustí k tělu, dokud ho pořádně nepozná. Odloučení rodičů omezuje partnerský vztah pěti respondentům. Kritizováno je časové omezení z důvodu návštěv a oslav rodinných událostí u každého

rodiče zvláště, nemožná přítomnost obou rodičů na jedné rodinné události a nálady z rodinných hádek přenášené do partnerského vztahu.

6.5 Výzkumné závěry

Dotazníkového šetření i rozhovorů se zúčastnilo nejvíce dětí, jejichž rodiče se rozvedli, když byly ve věkovém období 7-14 let. Případ každého respondenta je podle výpovědí a výsledků individuální záležitostí. Přesto můžeme sledovat některé společné znaky.

Zaznamenali jsme, že v předrozvodovém období téměř všechny děti registrovaly u rodičů určité neshody, nejčastěji hádky. U některých pokračovaly až do rozvodového období, jiní se snažili na všem domluvit a komunikovali spolu. Hádky spolu s odlišnými názory a nevěrou jsou podle dětí nejčastější příčinou rozpadu manželství jejich rodičů. Z rozhovorů s dětmi vyplynulo, že příčinou byl především nezáměr o rodinu ze strany otce. Po zjištění, že se budou rodiče rozvádět, prožívaly nejčastěji děti smutek a lítost.

Po rozvodu byla většina dětí svěřena do péče matky. Z dotazníkového šetření jsme zjistili, že se vztah s druhým rodičem po rozvodu spíše zhoršil. U rozhovorů jsme zaznamenali zhoršení vztahu pouze s otcem, i v případě, že dítě bylo nebo stále je v jeho péči. Téměř všichni tito rodiče mají již nového partnera. Pokud dítě vychází s druhým rodičem, vychází i s jeho partnerem. Intenzita styku s druhým rodičem je v současnosti nižší než po rozvodu. Někteří se s ním nestýkají již vůbec.

Většina zletilých dětí udržuje dlouhodobý vztah a plánuje do budoucna uzavřít sňatek nebo jej už uzavřely. Ne všichni však věří, že jim vydrží po celý život. Význam manželství vidí v tom, že se vztah posune o další úroveň, spoutá ho, manželé mají společné příjmení a jednají na veřejnosti jako skutečný pár. Důležité je i pro výchovu dětí, majetkové vztahy a vzájemnou oporu. V oblasti partnerských vztahů si děti vlivem rozvodu rodičů utvořily různé názory. Někteří následkem rozvodu řeší ve vztazích otázku důvěry. Jiní si vzali z rozvodu rodičů ponaučení a chtějí se vyvarovat přenosu negativního chování ke svému partnerovi i dětem. Skutečnost, že spolu rodiče již nežijí, omezuje některé děti v jejich vztazích při navštěvování rodičů a při rodinných událostech, některé nikoli. Důležité je pro nás zjištění, že děti s odstupem času vnímají rozvod rodičů pozitivně, jako dobré řešení situace.

ZÁVĚR

V diplomové práci jsem se zabývala tématem rozvodu a jeho vlivem na zletilé děti v Olomouckém kraji. Rozvod je v dnešní době častým jevem a někteří ho považují za běžné řešení vztahových problémů. Také je to ale bolestivá záležitost, která je doprovázena emocemi. Je nepříjemná pro všechny zúčastněné, proto je důležité, aby při ní rodiče nemysleli jen na sebe, ale i na své děti. Řešit problémy příliš nevhodnými způsoby může mít na děti negativní vliv. To si však v tu chvíli málokterý rodič uvědomuje. Děti si zkušenosti z původní rodiny přenáší do svého života. Jakým způsobem a v jaké míře, to je velkou zodpovědností rodičů.

Diplomová práce byla rozdělena do teoretické a praktické části. První část byla zpracována na základě poznatků z odborné literatury a dalších odborných zdrojů. Cílem teoretické části bylo seznámit čtenáře s problematikou rozvodu ve vztahu k dětem i k rodičům. Popsali jsme si, jak manželský svazek vzniká, jak a z jakých příčin zaniká a jakou zodpovědnost rodiče vůči dítěti mají. Objasnili jsme význam rodiny a vliv jejího prostředí na osobnost dítěte a na partnerské vztahy, které děti později zakládají. Upozornili jsme na možné reakce dětí na rozvodovou situaci, jak by se k ní rodiče měli postavit a uvedli jsme si způsoby uspořádání rodiny po rozvodu.

V praktické části jsou prezentovány výsledky dotazníkového šetření a rozhovorů. Zjistili jsme, že zletilé děti vnímají rozvod svých rodičů s odstupem času jako dobré řešení situace a dívají se na něj jako na něco, co bylo a život jde dál. Plánují do budoucna uzavření sňatku i přes to, že to jejich rodičům nevyšlo. V manželství vidí stále význam a přikládají mu určitou hodnotu. Přiznávají však, že je zkušenost s rozvodem rodičů v oblasti partnerských vztahů ovlivnila. Některé negativně, jiní si z rozvodu vzali ponaučení. Vztah dítěte s druhým rodičem, v tomto případě s otcem, se ve většině případů zhoršil a intenzita styku s ním má klesající tendenci. Stanovené cíle teoretické i praktické části byly naplněny.

Výsledky výzkumného šetření nám mohou pomoci odhalit nebo vyvrátit některé mýty a stereotypy, které se váží k tématu rozvodu. Pro získání spolehlivějších výsledků by bylo dobré výzkum realizovat na větším vzorku respondentů. Výsledky výzkumu mohou sloužit také jako inspirace pro vytvoření dalších témat a rozšíření některých výsledků. Výzkum by se mohl zaměřit například na to, jak vztah dítěte s rodičem

ovlivňuje nový partner rodiče, nebo jestli nějakým způsobem plnění vyživovací povinnosti narušuje vztah dítěte a rodiče, u něhož dítě není v péči.

Tato práce je určena všem, kteří se danou problematikou zabývají a těm, které zajímá. Je určena široké veřejnosti, dětem a rodičům, kteří si situací prošli nebo procházejí a lidem, kteří plánují založit rodinu. Rodiče, kteří uvažují o rozvodu, si zde mohou najít stručný návod, jak k dětem v této situaci přistupovat. Práce jim může pomoci nahlédnout hlouběji do tématu, vcítit se do situace dětí, některé souvislosti více pochopit nebo přehodnotit svoje názory. Může být také použita jako studijní materiál nebo podklad pro diskuzi.

Jsem zastáncem názoru, že manželství je práce, a pokud do něj vstoupím, tak jediné s tímto vědomím. Člověk, který si není schopen připustit, že zvládne přebrat odpovědnost a jistá omezení, by podle mě neměl do takového svazku vstupovat, protože při první příležitosti uteče a nechá za sebou spoušť. Na druhou stranu nemůžeme s přesností vědět, kdy nastane krize, ze které jiné východisko než rozvod nebude. Musíme si ale uvědomit, že přes děti jsme spojeni až do smrti a že je naše nevhodné chování a řešení konfliktních situací může negativně poznamenat.

SEZNAM ZKRATEK

| | |
|--------------|------------------------------------|
| NOZ | Nový občanský zákoník |
| PAS | Parental alienation syndrom |
| SZR | Syndrom zavrženého rodiče |
| OSPOD | Orgán sociálně právní ochrany dětí |
| Např. | Například |
| Apod. | A podobně |
| Atd. | A tak dále |
| Tj. | To je |

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

Odborná literatura

BAKALÁŘ, Eduard, 2006. *Rozvodová tematika a moderní psychologie*. Vyd. 1. Praha: Nakladatelství Karolinum. 124 s. ISBN 8024610892

BARTOŇOVÁ, Dagmar, 2010. *Demografické situace České republiky: proměny a kontexty*. Vyd. 1. Praha: SLON. 238 s. ISBN 978-80-7419-024-7.

BEZOUŠKA, Petr, PIECHOWICZOVÁ, Lucie, 2013. *Nový občanský zákoník: nejdůležitější změny*. Vyd. 1. Ostrava: ANAG. 375 s. ISBN 978-80-7263-819-2.

BURIÁNEK, Jiří, 1996. *Sociologie*. Vyd. 1. Praha: Fortuna. 127 s. ISBN 8071683043.

DOBRUŠOVÁ, Eva, 2012. *Sociálně právní ochrana dětí v případech rozvodových a rozchodových konfliktů*. Praha: MPSV. 90 s. ISBN 978-80-7421-048-8

DUNOVSKÝ, Jiří, 1986. *Dítě a poruchy rodiny*. Vyd. 1. Praha: Avicenum. 139 s. ISBN 08-040-86.

DUNOVSKÝ, Jiří, 1999. *Sociální pediatrie*. Vyd. 1. Praha: Grada. 284 s. ISBN 80-7169-254-9.

EVERETT, Craig, EVERETT Sandra, 2000. *Zdravý rozvod pro rodiče i děti*. Vyd. 1. Praha: Talpress. 213 s. ISBN 80-7197-169-3.

GEIST, Bohumil, 1992. *Sociologický slovník*. Praha: Victoria Publishing. 647 s. ISBN 80-85605-28-7.

FRANCOVÁ, Marie, DVOŘÁKOVÁ ZÁVODSKÁ Jana, 2010. *Rozvody, rozchody a zánik partnerství*. Vyd. 3. Praha: Wolters Kluwer. 260 s. ISBN 978-80-7478-500-9.

- GAVORA, Peter, 2010. *Úvod do pedagogického výzkumu*. Vyd. 2. Brno: Paido. 261 s. ISBN 9788073151850.
- HARTL, Pavel, HARTLOVÁ Helena, 2010. *Velký psychologický slovník*. Vyd. 4. Praha: Portál. 800 s. ISBN 978-80-7367-686-5.
- CHRÁSKA, Miroslav, 2007. *Metody pedagogického výzkumu*. Vyd. 1. Praha: Grada. 265 s. ISBN 978-80-247-1369-4.
- JEDLIČKA, Richard, 2004. *Děti a mládež v obtížných životních situacích*. Vyd. 1. Praha: Themis. 478 s. ISBN 8073120380.
- KALIBOVÁ, K., PAVLÍK, Z., VODÁKOVÁ, A., 2009. *Demografie (nejen) pro demografy*. Vyd. 3. Praha: SLON. 241 s. ISBN 978-80-7419-012-4.
- KOVÁŘOVÁ, Daniela, 2011. *Rodina a výživné*. Vyd. 1. Praha: Leges. 152 s. ISBN 978-80-87212-84-4
- KRAUS, Blahoslav, 2014. *Základy sociální pedagogiky*. Vyd. 2. Praha: Portál. 216 s. ISBN 978-80-262-0643-9.
- KRAUS, Blahoslav, POLÁČKOVÁ Věra, 2001. *Člověk, prostředí, výchova*. Vyd. 1. Brno: Paido. 199 s. ISBN 8073150042.
- MACHOVÁ, Jitka, 2005. *Biologie člověka pro učitele*. Vyd. 1. Praha: Karolinum. 269 s. ISBN 80-7184-867-0
- MATĚJČEK, Zdeněk, 1992. *Dítě a rodina*. Vyd. 1. Praha: Státní pedagogické nakladatelství. 223 s. ISBN 8004252362.
- MATĚJČEK, Zdeněk, 1994. *O rodině vlastní, nevlastní a náhradní*. Vyd. 1. Praha: Portál. 98 s. ISBN 8085282836.

MATĚJČEK, Zdeněk, DYTRYCH, Zdeněk, 2002. *Krizové situace v rodině očima dítěte*. Vyd.1. Praha: Grada. 128 s. ISBN 80-247-0332-7.

MATĚJČEK, Zdeněk, DYTRYCH, Zdeněk, 1994. *Děti, rodina a stres*. Vyd. 1. Praha: Galén. 214 s. ISBN 80-85824-06-X.

MATĚJČEK, Zdeněk, DYTRYCH, Zdeněk, 1999. *Nevlastní rodiče a nevlastní děti*. Vyd. 1. Praha: Grada. 144 s. ISBN 80-7169-897-0

MATOUŠEK, Oldřich, 2003. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. Vyd. 3. Praha: Sociologické nakladatelství. 161 s. ISBN 8086429199.

MIOVSKÝ, Michal, 2006. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. Vyd. 1. Praha: Grada. 332 s. ISBN 80-247-1362-4

MOŽNÝ, Ivo, 1999. *Sociologie rodiny*. Vyd. 1. Praha: Sociologické nakladatelství. 251 s. ISBN 80-85850-75-3.

NAKONEČNÝ, Milan, 2011. *Psychologie*. Vyd. 1. Praha: Triton. 863 s. ISBN 978-80-7387-443-8.

NOVÁK, Tomáš, 2012. *Péče o dítě po rozvodu a její úskalí*. Vyd. 1. Praha: Grada. 144 s. ISBN 978-80-247-4110-9.

PLAŇAVA, Ivo, 1994. *Jak se (ne)rozvádět*. Vyd. 1. Praha: Grada Publishing. 120 s. ISBN 807169-129-1.

SMITH, Heather. *Děti a rozvod*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2004. 183 s. ISBN 8071789062

SVEJKOVSKÝ, Jaroslav, 2012. *Nový občanský zákoník: Srovnání nové a současné úpravy občanského práva*. Vyd. 1. Praha: C.H.Beck. 792 s. ISBN 978-80-7400-423-0.

SRB, Vladimír, 2004. *1000 let obyvatelstva českých zemí*. Vyd. 1. Praha: Nakladatelství Karolinum. 275 s. ISBN 80-246-0712-3.

ŠÍNOVÁ, Renáta, ŠMÍD, Ondřej, 2014. *Manželství*. Vyd. 1. Praha: Leges. 336 s. ISBN 978-80-7502-046-8.

ŠMOLKA, Petr, MACH Jan, 2008. *Manželská a rodinná trápění*. Vyd. 1. Praha: Portál. 192 s. ISBN 978-80-7367-448-9.

ŠMOLKA, Petr, MACH, Jan, 1999. *Když vás trápí někdo blízký*. Vyd. 1. Praha: Portál. 176 s. ISBN 80-7178-337-4

ŠPAŇHELOVÁ, Ilona, 2010. *Dítě a rozvod rodičů*. Vyd. 1. Praha: Grada Publishing. 184 s. ISBN 978-80-247-3181-0.

ŠPATÉNKOVÁ, Naděžda, 2004. *Krize: psychologický a sociologický fenomén*. Vyd. 1. Praha: Grada. 132 s. ISBN 80-247-0888-4

ŠVARŤÍČEK, Roman, ŠEĐOVÁ, Klára, 2014. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Vyd. 2. Praha: Portál. 377 s. ISBN 978-80-262-0644-6

ŠVESTKA, Jiří, DVOŘÁK Jan, 2009. *Občanské právo hmotné 3*. Vyd. 5. Praha: Wolters Kluwer ČR. 459 s. ISBN 9788073574666.

VÁGNEROVÁ, Marie, 2007. *Vývojová psychologie II: Dospělost a stáří*. Vyd. 1. Praha: Nakladatelství Karolinum. 461 s. ISBN 978-80-246-1318-5.

VENGLÁŘOVÁ, Martina, 2008. *Průvodce partnerským vztahem*. Vyd. 1. Praha: Grada. 128 s. ISBN 978-80-247-2054-8

VESELÁ, Jana, 1997. *Demografie*. Vyd. 1. Hradec Králové: Gaudeamus. 126 s. ISBN 80-7041-745-5.

VYMĚTAL, Jan, 2004. *Úzkost a strach u dětí*. Vyd. 1. Praha: Portál. 184 s. ISBN 80-7178-830-9

WARSHAK Richard A., 2003. *Rozvodové jedy*. Vyd. 1. Praha: Triton. 389 s. ISBN 807254439X.

TEYBER, Edward. *Děti a rozvod*, 2007. Vyd. 1. Praha: Návrat domů. 228 s. ISBN 978-80-7255-163-7.

WILLERTON, Julia, 2012. *Psychologie mezilidských vztahů*. Vyd. 1. Praha: Grada. 155 s. ISBN 978-80-247-3924-3.

Zahraniční literatura

GOLDENBERG, Herbert, GOLDENBERG, Irene, 1998. *Counseling today's families*. 3rd ed. New York: Brooks/Cole. 375 p. ISBN 0534346553.

HORTON, Ian, FELTHAM, Colin, 2000. *Handbook of Counselling and Psychotherapy*. London: Sage. 777 p. ISBN 0-7619-5688-3

STRONG, Bryan, 1989. *The marriage and family experience*. 4rd ed. New York: West Publishing. 532 p. ISBN 031444758X

Časopisy

KOŽUŠNÍK, Marek. Sklony k nevěře ovlivňují naše „geny zrady“. *Svět na dlani*. Praha: RF Hobby, s.r.o., 2016 (1), 98. ISSN 18055257

ŠKOPEK, Pavel. Proč ženy a muži vnímají rozchod odlišně. *21. STOLETÍ*. Praha: RF Hobby, s.r.o., 2016, (1), 122. ISSN 12141097

ŠTEFANICOVÁ, Kristýna. Proč oběť od domácího násilníka neuteče. *Psychologie Dnes*. Praha: Portál, 2013, 19(5), 67. ISSN 12129607.

Epizoda z televizního seriálu

ZINNEROVÁ, Markéta. *My všichni školou povinni*. 1. První zvonění [epizoda z televizního seriálu]. Režie Ludvík Ráža. Československá televize, 1984. ČT1 1. 9. 2012, 10:55. Dostupné též z: <http://www.ceskatelevize.cz/porady/898741-my-vsichni-skolou-povinni/>

Legislativa

Nový občanský zákoník 2014: rejstřík: redakční uzávěrka 26. 3. 2012. Ostrava: Sagit, 2012. ÚZ úplné znění; 900. 320 s. ISBN 978-80-7208-920-8.

Internetové zdroje

Einstein Albert: *Citáty slavných osobností* [online]. ©2010 [cit. 2015-10-14]. Dostupné z: <http://www.citaty-slavnych.cz/vyhledavani/rozvod>

Ministerstvo práce a sociálních věcí. *Rodina: Legislativa a systém sociálně právní ochrany* [online]. MPSV, ©2013 [cit. 2016-1-15]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/cs/14304>

Ministerstvo spravedlnosti ČR. *Nový občanský zákoník: Rodinné právo* [online]. ©2013-2015 [cit. 2015-9-30]. Dostupné z: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/rodinne-pravo/obecne>

Ministerstvo vnitra České republiky. *Manželství: Uzavření manželství* [online]. MVČR, ©2015 [cit. 2015-10-14]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/obcan-na-urade-manzelstvi-uzavreni-manzelstvi.aspx>

Hůle Daniel. *Demografie: Sňatečnost* [online]. ©2004-2014 [cit. 2015-10-19]. Dostupné z: http://www.demografie.info/?cz_snatecnost

Hůle Daniel. *Demografie: Rozvodovost* [online]. ©2004-2014 [cit. 2015-10-19]. Dostupné z: http://www.demografie.info/?cz_rozvodovost=

Český statistický úřad. *Sňatečnost* [online]. ČSÚ, ©2015 [cit. 2015-10-19]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/snatecnost>

Český statistický úřad. *Rozvodovost* [online]. ČSÚ, ©2015 [cit. 2015-10-22]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/rozvodovost>

Český statistický úřad. *Stav a pohyb obyvatelstva v ČR* [online]. ČSÚ, ©2015 [cit. 2015-10-22]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/stav-a-pohyb-obyvatelstva-v-cr-2-ctvrtleti-2015>

SEZNAM TABULEK A GRAFŮ

Schéma č. 1 Znaky současné rodiny

Schéma č. 2 Dlouhodobé reakce dětí na rozvod dle Teybera

Graf č. 1 Pohlaví respondentů

Graf č. 2 Věk respondentů

Graf č. 3 Bydliště respondentů

Graf č. 4 Věk respondentů při rozvodu rodičů

Graf č. 5 Zaregistrování neshod mezi rodiči již před rozvodem

Graf č. 6 Řešení rozvodové situace s respondenty

Graf č. 7 Příčiny rozpadu manželství rodičů

Graf č. 8 Chování rodičů během rozvodu

Graf č. 9 Opora respondentů v době rozvodu

Graf č. 10 Pocity respondentů v rozvodovém období

Graf č. 11 Ovlivňování respondentů rodiči

Graf č. 12 Svěření do péče

Graf č. 13 Vztah respondenta po rozvodu s rodičem, v jehož péči zůstal

Graf č. 14 Vztah respondenta po rozvodu s druhým rodičem

Graf č. 15 Plnění vyživovací povinnosti

Graf č. 16 Styk respondenta s druhým rodičem po rozvodu

Graf č. 17 Styk respondenta s druhým rodičem v současnosti

Graf č. 18 Vztah respondenta s druhým rodičem

Graf č. 19 Druhý rodič a nový partner

Graf č. 20 Vztah respondenta s novým partnerem druhého rodiče

Graf č. 21 Vnímání rozvodu s odstupem času

Graf č. 22 Dlouhodobý vztah respondentů

Graf č. 23 Vnímání významu institutu manželství

Graf č. 24 Plánování sňatku

Graf č. 25 Názor, zda manželství vydrží celý život

Graf č. 26 Vliv zkušeností s rozvodem na názor na partnerské vztahy

Graf č. 27 Vliv rozvodu na partnerský vztah respondentů

- Tabulka č. 1 Pohlaví respondentů
- Tabulka č. 2 Věk respondentů
- Tabulka č. 3 Bydliště respondentů
- Tabulka č. 4 Věk respondentů při rozvodu rodičů
- Tabulka č. 5 Zaregistrování neshod mezi rodiči již před rozvodem
- Tabulka č. 6 Řešení rozvodové situace s respondenty
- Tabulka č. 7 Příčiny rozpadu manželství rodičů
- Tabulka č. 8 Chování rodičů během rozvodu
- Tabulka č. 9 Opora respondentů v době rozvodu
- Tabulka č. 10 Pocity respondentů v rozvodovém období
- Tabulka č. 11 Ovlivňování respondentů rodiči
- Tabulka č. 12 Svěření do péče
- Tabulka č. 13 Vztah respondenta po rozvodu s rodičem, v jehož péči zůstal
- Tabulka č. 14 Vztah respondenta po rozvodu s druhým rodičem
- Tabulka č. 15 Plnění vyživovací povinnosti
- Tabulka č. 16 Styk respondenta s druhým rodičem po rozvodu
- Tabulka č. 17 Styk respondenta s druhým rodičem v současnosti
- Tabulka č. 18 Vztah respondenta s druhým rodičem
- Tabulka č. 19 Druhý rodič a nový partner
- Tabulka č. 20 Vztah respondenta s novým partnerem druhého rodiče
- Tabulka č. 21 Vnímání rozvodu s odstupem času
- Tabulka č. 22 Dlouhodobý vztah respondentů
- Tabulka č. 23 Vnímání významu institutu manželství
- Tabulka č. 24 Plánování sňatku
- Tabulka č. 25 Názor, zda manželství vydrží celý život
- Tabulka č. 26 Vliv zkušeností s rozvodem na názor na partnerské vztahy
- Tabulka č. 27 Vliv rozvodu na partnerský vztah respondentů
- Tabulka č. 28 Identifikace respondentů
- Tabulka č. 29 Předrozvodové období, příčiny a sdělení situace dětem
- Tabulka č. 30 Rozvodové období – komunikace rodičů a emoce dětí
- Tabulka č. 31 Dítě a rodič, u kterého byl/ je naposledy v péči
- Tabulka č. 32 Dítě a styk s druhým rodičem
- Tabulka č. 33 Dítě a druhý rodič
- Tabulka č. 34 Pohled zletilých dětí na manželství

Tabulka č. 35 Zletilé děti a jejich partnerské vztahy

Tabulka č. 36 Pozitiva a negativa rozvodu

PŘÍLOHY

Příloha č. 1 Dotazník

Příloha č. 2 Přepisy rozhovorů se zletilými dětmi

Příloha č. 1 Dotazník

DOTAZNÍK

Dobrý den,

jmenuji se Nikola Vřeská a jsem studentkou Univerzity Palackého v Olomouci, obor Pedagogika – Sociální práce. Ráda bych vás požádala o vyplnění anonymního dotazníku s názvem **Rozvod a jeho vliv na zletilé děti v Olomouckém kraji**, který bude součástí mé diplomové práce. Podmínkou pro vyplnění dotazníku je, aby vaši rodiče byli rozvedení alespoň **2 roky**, váš věk **18-26 let** a trvalé bydliště **v Olomouckém kraji**. Děkuji za Váš případný čas a pomoc.

1. Jaké je Vaše pohlaví?

- a) Muž
- b) Žena

2. Kolik je Vám let?

3. Ve kterém okrese bydlíte?

- a) okres Olomouc
- b) okres Přerov
- c) okres Šumperk
- d) okres Prostějov
- e) okres Jeseník

4. Kolik Vám bylo let, když se Vaši rodiče rozvedli?

5. Všimli jste si už dříve u rodičů neshod či situací, které k rozvodu mohly vést?

- a) Ano, vztah mých rodičů nebyl nikdy ideální.
- b) Ano, ale nepřikládám jim význam.
- c) Nevšiml/a.

6. Probírali s Vámi rodiče rozvodovou situaci?

- a) Ano
- b) Ne, postavili mě před hotovou věc.
- c) Jiná odpověď (prosím uveďte).....

7. Víte, jaký byl hlavní důvod rozpadu manželství rodičů? (více voleb)

- a) Časté hádky a spory, odlišné názory
- b) Nevěra
- c) Neshody v intimním soužití
- d) Finanční neshody

- e) Alkoholismus
- f) Nezájem o rodinu
- g) Spáchání trestného činu
- h) Agresivita a násilí
- i) Nevím
- j) Jiné (prosím uveďte).....

8. Jak se k sobě rodiče během rozvodu chovali? (více voleb)

- a) Snažili se vyjít si vstříc
- b) Normálně komunikovali
- c) Hádali se
- d) Dělali si naschvály
- e) Nadávali si
- f) Vyhrožovali si
- g) Ignorovali se
- h) Nepamatují si
- i) Jiné (prosím uveďte).....

9. Kdo Vám byl v této době největší oporou? (více voleb)

- a) matka
- b) otec
- c) sourozenci
- d) přátelé
- e) prarodiče
- f) Jiná odpověď (prosím uveďte).....

10. Jaké pocity jste v rozvodovém období prožíval/a? (více voleb)

- a) smutek
- b) vztek a hněv
- c) pocit zrady
- d) lítost
- e) ztrátu a osamělost
- f) depresi
- g) pocit viny
- h) zmatek
- i) strach o svou budoucnost
- j) strach o budoucnost rodičů
- k) strach z nového vztahu rodičů
- l) úlevu
- m) naději
- n) Jiná odpověď (prosím uveďte).....

11. Byl/a jste někdy ovlivňován jedním rodičem proti druhému?

- a) Ano, už v době rozvodu
- b) Ano, ale až po rozvodu
- c) Ne
- d) Neuvědomuji si

12. Po rozvodu jste byl/a svěřen/a do péče:

- a) matky
- b) otce

13. Jak se po rozvodu změnil Váš vztah s rodičem, v jehož péči jste zůstali?

- a) Zlepšil se
- b) Zhoršil se
- c) Zůstal stejný

14. Jak se po rozvodu změnil Váš vztah s druhým rodičem?

- a) Zlepšil se
- b) Zhoršil se
- c) Zůstal stejný

15. Plnil vždy tento druhý rodič vůči Vám řádně vyživovací povinnost?

- a) Ano, bez problémů
- b) Ano, ale neustále řešil nějaké problémy
- c) Ne
- d) Nevím
- e) Jiná odpověď (prosím uveďte)

16. Jak často jste se po rozvodu s tímto rodičem stýkal/a?

- a) alespoň 1x týdně
- b) 1x za dva týdny
- c) 1x měsíčně
- d) jen výjimečně
- e) Vůbec
- f) Jiná odpověď (prosím uveďte)

17. Stýkáte se i v současné době?

- a) Ano
- b) Ano, dokonce častěji než dříve
- c) Ano, ale méně než dříve
- d) Jen výjimečně
- e) Nestýkáme se vůbec

18. Jak byste označil/a vztah s tímto rodičem?

- a) Výborný
- b) Dobrý
- c) Lhostejný
- d) Špatný
- e) Jiný (prosím uveďte).....

19. Našel si tento rodič nového partnera/ku?

- a) Ano
- b) Ne
- c) Nevím

20. Vycházíte s tímto partnerem?

- a) Ano, výborně
- b) Ano, normálně
- c) Je mi lhostejný
- d) Nevycházíme vůbec
- e) Rodič žádného nemá

21. Jak vnímáte rozvod rodičů s odstupem času?

- a) Jako dobrou zkušenost
- b) Jako špatnou zkušenost
- c) Jako něco, co bylo a život jde dál.
- d) Jiná odpověď (prosím uveďte).....

22. Máte dlouhodobý vztah? (Více než 1 rok)

- a) Ano
- b) Ne

23. Myslíte si, že má institut manželství význam?

- a) Ano
- b) Ne
- c) Nevím
- d) Jiná odpověď (prosím uveďte)

24. Plánujete do budoucna uzavřít sňatek?

- a) Ano, už jsem ženatý/vdaná
- b) Ano, plánuji
- c) Ne, neplánuji
- d) Nevím

25. Myslíte si, že vydrží celý život?

- a) Ano, věřím v to
- b) Myslím si, že nevydrží
- c) Jiná odpověď (prosím uveďte).....

26. Domníváte se, že zkušenost s rozvodem ovlivňuje váš názor na partnerské vztahy?

- a) Ano, ovlivňuje
- b) Neovlivňuje
- c) Neuvědomuji si
- d) Jiná odpověď (prosím uveďte).....

27. Ovlivňuje skutečnost, že spolu vaši rodiče již nežijí, nějakým způsobem váš partnerský vztah?

- a) Ano, například při seznamování, navštěvování a rodinných událostech
- b) Ne, neovlivňuje
- c) Nemám partnera
- d) Jiná odpověď (prosím uveďte).....

28. Jakou další oblast vašeho života rozvod ovlivnil a jak? Zde máte prostor k vyjádření.

.....

.....

.....

Příloha č. 2 Přepisy rozhovorů se zletilými dětmi

Respondent č. 1

Pohlaví: Žena

Věk: 24 let

Bydliště: okres Přerov

Sourozenci: 1

R1 studuje Vysokou školu a momentálně bydlí sama s matkou v bytě ve městě blízko centra. Její matka je kuchařka v nemocnici a otec přebírá a opravuje reklamace ve firmě. Mladší sestra má 21 let, vystudovala obor kadeřnice a bydlí již samostatně.

„Kolik Ti bylo let, když se vaši rozvedli?“

R1: „Byla jsem ve 3. třídě, tak asi 8.“

„Probírali s tebou rodiče celou situaci? Zajímá mě, jakým způsobem ti to oznámili a jestli Ti řekli, jak to bude dál probíhat.“

R1: „No, jelikož jsem byla malá, chodila jsem do 3. třídy, tak se mnou nikdo rozvod neprobíral. Ani jsem nevěděla, co to je. Jednou si nás mamka se sestrou vzala k sobě a řekla nám, že už spolu s tatínkem bydlet nebudou, ale že to neznamená, že nás nemá rád, že k němu můžeme kdykoliv jít. My jsme s mamkou a se ségrou byly na chalupě u babičky a u dědy a jak jsme přijely, tak tam tata už nebyl, ani neměl doma věci. Už si ale nepamatuju, jestli nám řekla proč. Až pozdějc jsem zjistila, že to bylo kvůli tatové nevěře.“

„Všimla sis u rodičů už dřív, že by měli nějaké neshody?“

R1: „Nevšimla jsem si. Všechno mi připadalo normální.“

„Vzpomínáš si, jak se k sobě rodiče chovali v době, kdy se rozváděli?“

R1: „To nevím, protože jak říkám, všechno mi připadalo tak, jak má být a ani jsem nevěděla, že se rozvádí.“

„A vzpomeneš si, jak ses v té době cítila ty?“

RI: „Jak nám to mamka řekla, tak jsem samozřejmě začala brečet, ale utěšovala mě, že nás má tatínek rád a můžem k němu kdykoliv jít. Že se nic nemění, akorát s náma nebude bydlet. A jinak jsem nebyla ráda, že už s náma nebude.“

„Předpokládám, že jsi po rozvodu zůstala v péči mamky, je to tak?“

RI: „Jojo, zůstala.“

„Jak jsi s mamkou po rozvodu vycházela?“

RI: „Dobře, přece jenom jsem byla malá a mamka pro mě byla důležitá osoba.“

„Vycházíte dobře i dnes?“

RI: „Jojo, nemáme žádný problémy ani konflikty. Kromě těch běžných teda, ale to má asi každěj.“

„Stýkala ses po rozvodu i s tátou? Změnil se v tu dobu nějak k němu tvůj vztah?“

RI: „Vztah jsme měli dobrej. Byla jsem malá, tak mi nedocházelo, co nám udělal. Pak se mu narodilo děcko a už to šlo nějak z kopce. Ale nevím, čím to bylo. Ze začátku jsme u něho bývaly skoro každěj týden, pak každých 14 dní, pak jenom občas a ani nevím, co byl takovej zlomovej bod, ale já jsem se s ním najednou přestala bavit a nemohla jsem mu odpustit, že mamku podvedl a opustil nás. Mám k němu blok dodnes. Těžko říct, jestli se to někdy změní. Ale nevidám se s ním. Jenom si napíšem na svátek, narožky a Vánoce.“

„Nevzpomeneš si, kolik ti mohlo být, když jsi na něj zanevřela?“

RI: „Právě jsem nad tím přemýšlela, ale nemůžu si vzpomenout. Asi někdy ke konci základky, jak jsem dostala rozum a uvědomila si, co nám udělal.“

„A on nemá snahu se s tebou vidět?“

RI: „Vůbec. Možná by chtěl, to nevím. Ale už strašně dlouho, od té doby, co jsme se přestali vídat, tak nedal vědět, že by se chtěl sejít. Možná, kdybych mu napsala já, tak bysme se viděli. Těžko říct.“

„Nechybí Ti?“

RI: „Občas jo. Občas mám takový chvílky, že zapřemýšlím, jaký by to bylo, kdyby mamku nepodvedl.“

„Zajímá se o tebe aspoň nějak? Třeba jak ti to jde ve škole nebo jak se máš.“

RI: „On se občas baví se ségrou, tak ta mu řekne co je novýho. Jinak mě se neozve. Ani mi to nevadí. Jo a akorát mu dám vědět důležitý okamžiky, třeba to, že jsem udělala maturitu, dostala se na výšku, udělala bakaláře. Akorát jsem si vzpomněla, že jak jsem dodělala bakaláře a měla jsem promoce, tak jsem ho nepozvala, nepřišlo mi, že bych ho měla pozvat a pak jsem se od ségry dozvěděla, že ho mrzelo, že jsem ho nepozvala. Tak já nevím, přece kdyby se o mě víc zajímal, tak by to bylo jiný a pozvala bych ho. Akorát mě to vytočilo.“

„Platil Ti táta vždycky alimenty včas podle domluvy?“

RI: „Jo to jo, s penězma nikdy nebyl problém.“

„Našel si táta novou partnerku?“

RI: „On je teďka s tou, se kterou mamku podvedl. Jsou spolu doted' a mají 2 kluky.“

„Znáš se s nimi?“

RI: „Jo znám se s ní, protože jak jsme chodily dřív k tatovi, tak ona tam taky byla a jezdili jsme na výlety všeci. Pak ještě znám toho staršího syna, s tím jsem si dřív hrávala, jak jsme chodily k tatovi. Ale teď už bych ho nepoznala a on mě taky určitě ne. S tím druhým se neznám.“

„A s ní nějak vycházíš?“

RI: „Akorát ji pozdravím ve městě. Nic víc.“

„Vídáš se aspoň s tátovou širší rodinou? Myslím prarodiče, tety a podobně.“

RI: „Nevídám. Ani nevím proč, prostě jsme k nim přestaly chodit a oni by nás už asi ani nepoznali.“

„Poslední otázka ohledně táty. Kdyby se ti ozval, že se chce sejít, šla bys do toho? Máš v sobě pořád nějakou naději, že se ještě začnete vídat nebo už jsi tuto možnost zavrhla?“

RI: „Kdyby se mi ozval on, tak bych se s ním klidně začala stýkat. Ale musel by to být on, protože on je ten, co od nás odešel, ne my od něho. To se ale podle mě nestane a nemyslím si, že se to ještě někdy zlepší.“

„Jak se na rozvod rodičů díváš s odstupem času?“

RI: „Je to prostě normální věc, která se v dnešní době velmi často stává. Člověk fakt musí mít štěstí, aby našel někoho, s kým bude po celý život.“

„Dokázala bys říct, co ti rozvod nebo zkušenost s ním dala a vzala?“

RI: „Rozvod mi asi dal to, že se budu snažit, abych se nikdy nerozvedla, kvůli dětem, aby měly oba rodiče, protože vím, jak je nepříjemný vyrůstat bez jednoho z nich. A vzala mi asi možnost mít úplnou funkční rodinu a taky jsem nikdy neměla stabilní mužskej vzor. Těžko ale říct, jestli bych byla jiná, kdyby se naši nerozvedli.“

„Vím, že máš přítele. Jak dlouho spolu jste?“

RI: „Ve středu to byly 4 roky.“

„Chceš se vdávat?“

RI: „No jasně, že se chci vdávat, kdo by nechtěl. (smích)“

„Takže věříš, že má manželství i v dnešní době význam?“

RI: „Jo věřím. Přítelovi rodiče rozvedení nejsou, v jeho okolí se taky nikdo nerozvedl, takže se ani moc nebojím, že bysme se rozvedli, v případě teda, že se vezmeme.“

„Ještě jste se o tom nebavili?“

RI: „Jo bavili, hodláme se někdy vzít, ale člověk nikdy neví, co se může stát.“

„A pokud už se vezmete, věříš, že to bude na furt?“

RI: „Možná jsem naivní, ale věřím.“

„Dokázala bys říct, v čem vidíš v manželství největší význam?“

RI: „Podle mě je to v tom, že má člověk jeden druhýho, může se na něho vždycky obrátit.“

„Myslíš si, že rozvod tvých rodičů ovlivnil tvůj názor na partnerské vztahy? Pokud ano, jak?“

RI: „Nad tím jsem nikdy nepřemýšlela. Možná jsem dříve žila v domnění, že každé manželství se stejně dříve nebo později jednou rozvede, ale jak jsem poznala přítele, kterej věří na manželství na celý život, tak jsem změnila názor a už v něj věřím taky.“

„A ovlivňuje tě nějak ve vztahu s přítelem, že vaši nejsou spolu? Omezuje tě to nějak nebo to má naopak pozitivní dopad?“

RI: „Já myslím, že mě to nijak neovlivňuje. Nebo jo, ale nevím o tom.“

Respondent č. 2

Pohlaví: Žena

Věk: 25 let

Bydliště: okres Olomouc

Sourozenci: 2

R2 nyní bydlí s přítelem v domě jeho rodičů. Studuje na vysoké škole. Má dvě starší sestry, obě, stejně jako ona, zůstaly po rozvodu v péči matky. Nejstarší má 33 let a z domu se odstěhovala, když jí bylo 18 let. Teď žije s přítelem v zahraničí. Pracuje jako OSVČ. Druhá sestra se osamostatnila taky v 18 letech a založila rodinu. Vdala se a má dvě děti. Nyní má 29 let a je na mateřské dovolené. Matka je nezaměstnaná, otec pracuje jako pomocný dělník.

„Kolik Ti bylo, když se rodiče rozvedli?“

R2: *„Bylo mi 8.“*

„Probírali s tebou rozvodovou situaci? Pamatuješ si, kdo ti to sdělil?“

R2: *„To si už moc nepamatuju. Vím ale, že mi mamka řekla, že se musíme všechny, i se ségrama, od tatínka odstěhovat, protože je zlobivej. Všechny jsme pak zůstaly s mamkou. Odstěhovaly jsme se do vesnice, která byla asi jenom 10 kiláků daleko. Já s ní bydlela ještě tak 12 let po rozvodu a pak jsem se přestěhovala k příteli.“*

„Všimla sis u rodičů ještě před rozvodem nějakých neshod?“

R2: *„Jo, to jo.“*

„A jakých?“

R2: *„Pamatuju si, že se hodně hádali. Někdy spolu nemluvili a tak...Jako malý dítě jsem to vnímala hodně.“*

„Víš, jaká byla příčina toho, že se vaši rozvedli?“

R2: *„No... Vím. Tata chodil často do hospody, nechával mamku doma s náma samotnou. Koho by to po nějaké době nesralo že? Začali se hádat....No, až to dospělo k rozvodu.“*

„Vzpomeneš si, jak se k sobě rodiče v době rozvodu chovali?“

R2: *„Matně asi jo no. Komunikovali spolu, ale neměli moc přátelský vztah. Jako v tom smyslu, že si neskákali do náruče, když se viděli, ale když byl problém, tak ho vyřešili.“*

„Pamatuješ si, jak ses v té době cítila ty?“

R2: *„Jo. Nevadilo mi to. Nějakou dobu jsem byla smutná, ale byla jsem ráda, že se už nebudou hádat. A těšila jsem se, že budeme bydlet jinde.“*

„Jak jsi po rozvodu s mamkou vycházela?“

R2: *„Měly jsme pěkný vztah.“*

„Vycházíte spolu i dnes?“

R2: *„Jo.“*

„Jak jsi po rozvodu vycházela s tátou?“

R2: *„No...občas jsme se viděli. Asi dvakrát, třikrát za měsíc. Byla jsem na něho našťvaná, že prodal náš barák. Jakoby už nepočítal s tím, že se k němu některá vrátíme. Jinak dobrý.“*

„A váš vztah byl jaký?“

R2: *„Když jsem byla dítě, tak fajn. Dával mi dárky a tak. Jako rozuměli jsme si, nemůžu říct, že ne.“*

„Stýkáte se i dnes?“

R2: *„Jo, vidáme se.“*

„Jak často?“

R2: *„Potkám se s ním jen občas u babičky, když k ní jedu. Mám teď málo času skrz školu a práci.“*

„Vztah máte pořád hezký?“

R2: *„Vztah je pořád dobrej. Když se vidíme, tak pokecáme, co je novýho. Zeptá se mě třeba na školu, a když může, tak mi s něčím poradí a tak.“*

„Alimenty Ti vždy platil, jak měl?“

R2: *„Jo, platil. Když to náhodou nešlo, zavolał mamce a nějak se domluvili.“*

„Našel si táta novou partnerku?“

R2: *„Tatka měl od rozvodu víc vztahů, ale nic vážnýho. Ani nevím, nikdy jsme se o tom moc nebavili.“*

„Vídáš se pořád s tátovými rodiči a dalšími členy z jeho strany?“

R2: *„S babičkou, teda tatkovou mamkou, se vídám často. Jezdím k ní. A s ostatníma, třeba s bratránkem, sestřenkou nebo tetou se vídáme při nějakých rodinných sešlostech.“*

„Jak se na rozvod rodičů díváš s odstupem času?“

R2: *„Asi bylo dobře, že se rozešli, když to neklapalo. Jinak by asi nebyli šťastní. Takže jako dobré řešení situace.“*

„Co ti rozvod rodičů vzal a co ti naopak dal?“

R2: *„Vzal mi úplnou rodinu. Dal mi to, že jsem už od malička věděla, že ne každý vztah je jako pohádka.“*

„Plánuješ, že se v budoucnu vdáš?“

R2: *„Plánuju. Dokonce už jsem zasnoubená.“*

„Jak dlouho spolu jste?“

R2: *„Přes 6 let.“*

„Takže v manželství vidíš význam?“

R2: *„Jasně. Jsem šťastně zamilovaná. Nikam nespěchám, ale když nám to klapne a chceme mít rodinu - proč se nevzít?“*

„V čem vidíš ten největší význam?“

R2: *„To, že změníme stereotyp vztahu. Že budeme jakoby víc spojení a budeme jednat jako skutečný pár. Myslím, že není důvod, abysme se nebrali, když ani jeden z nás není proti. Navíc, chci s ním být zase "jinačím způsobem", to že se vezmeme, tak se něco*

změní. A to že budu mít jeho příjmení, to je taky krásný gesto. Navíc, když se mi jeho příjmení vůbec nelíbí a bez keců si ho převezmu. (smích)“

„Věříš, že vám vydrží celý život?“

R2: „Jo, stopro, jinak bych do toho nešla.“

„Ovlivnil tě rozvod rodičů v názorech na partnerské vztahy?“

R2: „To nemůžu říct s jistotou, protože nevím, jak bych se na vztahy dívala, kdyby se naši nerozvedli. Spíš si myslím, že mě ovlivnili pozitivně, protože kdyby spolu zůstali, vyrůstala bych ve vztahu, kde se dva nenávidí a třeba bych si to jejich negativní, hnusný chování vůči sobě přenesla i do svého vztahu. Možná i to jejich nerespektování, nedůvěru a žárlivost.“

„Ovlivňuje tvůj vztah s přítelem, že spolu vaši už nežijí?“

R2: „Možná to, že když někdo z nás slaví narozeniny, přítel chce, abych pozvala i svého tatku, ale to já nechci, protože by se tam s mamkou potkali a mamka by byla našťvaná. Jinak nijak.“

Respondent č. 3

Pohlaví: Muž

Věk: 26

Bydliště: okres Přerov

Sourozenci: 1

R3 vystudoval vysokou školu a nyní pracuje jako skladník. Momentálně bydlí sám v bytě ve městě. Otec je řidič kamionu, matka sociální pracovnice. Bratr má 24 let a je zaměstnaný.

„Kolik Ti bylo, když se vaši rodiče rozvedli?“

R3: „9 let.“

„Probírali s tebou rozvodovou situaci?“

R3: „Ano, probírali se mnou i s bratrem. Jelikož se to stalo před mnoha lety, tak si na to moc nevzpomínám. Oznámila nám to mamka, která k nám jednou přišla a řekla, že již dál s otcem být nemůže, že se tedy budou rozvádět. Jedním z důvodů bylo hlavně to, že nás většinou mamka vychovávala sama. Otec se živil jako řidič kamionu, takže byl pořád pryč, neměl na nás tolik času, nevěnoval se nám ani mamce. Pak se shodli, že zůstaneme já i brácha u mamky.“

„Všiml sis už před rozvodem u rodičů nějakých neshod?“

R3: „Myslím, že jsem si ničeho nevšiml. Otec pořád pracoval, jezdil pryč a byl jsem na to zvyklý. Když byl doma, bavili se normálně. A ani u mamky, pokud si dobře vzpomínám, jsem si ničeho nevšiml.“

„Víš tedy, jaká byla příčina rozvodu?“

R3: „Myslím, že hlavní důvod byl otcův nezáměr o rodinu.“

„Vzpomeneš si, jak se k sobě rodiče v té době chovali?“

R3: „Myslím si, že normálně. Před námi se nehádali a mluvili spolu. Tedy pokud si dobře vzpomínám.“

„A jak ses cítil, když jsi zjistil, že už vaši spolu nebudou?“

R3: *„Bohužel, již neřeknu přesně. Ale určitě jsem byl nešťastný, že už nebudeme všichni spolu.“*

„Jak jsi po rozvodu s mamkou vycházel?“

R3: *„S mamkou vycházím po celou dobu velice dobře. Po rozvodě, jak jsem zmiňoval, jsem zůstal s bráchou u ní v péči. Vždy se o nás dobře starala, když jsem potřeboval s něčím pomoci, tak pomohla. Myslím, že můžu být rád za takovou mamku. Ted' již spolu nebydlíme, ale neustále se navštěvujeme.“*

„A jak jsi po rozvodu vycházel s tátou?“

R3: *„S otcem jsem měl taky zpočátku dobrý vztah. Vidávali jsme se často, jezdili jsme k němu i na prázdniny. Jednou nás i vzal kamiónem do Španělska, ale to už je dávno. Ted' je náš vztah úplně jiný. Vůbec se nevidáme, ani mi nezavolá.“*

„Víš, kdy zhruba a proč se to tak změnilo? A dokázal bys ten vztah mezi vámi ted' více upřesnit?“

R3: *„Kdy přesně se náš vztah změnil nevím. Myslím, že to bylo tak v 18 letech, kdy jsem byl u otce a jeho nové manželky a mé nevlastní sestry naposledy. Poté jsme se přestávali vidat úplně a to i s celou rodinou z otcovy strany. Postupem času o nás nejevil takový zájem. Věnoval se nové rodině. Přestal pro nás jezdit, že bydlíme daleko, ať jezdíme vlakem. A když už jsem byl starší a ve vyšším ročníku na Střední škole a poté i na Vysoké, tak mamka požádala o zvýšení alimentů, což se otci moc nelíbilo, nebo spíše jeho manželce, která poté všechno řešila místo něho. Několikrát jsme se soudili a přestali jsme se vidat. Otec pouze napsal SMS na konci školního roku jestli dále studuji. Takže ho zajímalo jen placení alimentů. Naposledy jsem viděl otce asi před rokem a půl u soudu. Od té doby o něm nic nevím. S bráchou není v kontaktu, co vyšel střední školu. Ted' by ho ani nepoznal.“*

„Jak vycházíš s jeho partnerkou a sestrou?“

R3: *„Nějakou dobu úplně normálně, bavili jsme se, jezdili jsme všichni na výlety. Neměl jsem s ní vůbec žádný problém. Jak jsme žádali o to zvýšení alimentů, se to změnilo. Všechno řešila za otce. K soudu jezdila pak jen ona, takže jsem otce neviděl“*

ani tam. No a teď nejsme v kontaktu. Nevlastní sestru bych teď nepoznal, měla asi 2-3 roky co jsme se přestali vídat. “

„Alimenty Ti platil, jak měl?“

R3: „Ty platil vždy bez problémů. “

„Kdyby se ti otec ozval, že se chce sejít, šel bys do toho? Máš ještě nějakou naději, že se začnete vídat nebo už jsi tuto možnost zavrhl?“

R3: „Nad tím, jestli se ještě začneme vídat, nějak nepřemýšlím. Nevidím k tomu důvod. Pokud by se otec sám ozval a chtěl by se sejít, tak pak bych možná nad tím začal uvažovat. “

„Jak se na rozvod rodičů díváš s odstupem času?“

R3: „Nejspíše pozitivně, nebyl bych tam, kde jsem. Jsem rád za to, že jsem zůstal u mamky, která si myslím nás s bráchou dobře vychovala. Myslím si, že i díky ní jsem vystudoval Vysokou školu a našel práci. “

„Měl rozvod ještě jiný dopad na tvůj život? Co ti dal a co vzal?“

R3: „Určitě mi přinesl více, než mi vzal. Myslím, že jediné o co jsem tak přišel, je kontakt s otcem a jeho celou rodinou, ale to spíše zaviniily pozdější konflikty s otcem a jeho manželkou ohledně alimentů a neustálých tahanic po soudech. A určitě mi toho rozvod přinesl hodně. Přestěhovali jsme se a žil jsem v o dost lepších podmínkách. Mamka s přítelem nás s bráchou pořádně naučili, jak se máme připravovat do školy, učit se, a tím jsem bez problému mohl projít každým ročníkem. Díky tomu jsem prošel i Vysokou školou, což bych asi jinak nevystudoval, kdybych zůstal u otce. Teď už přes 10 let bydlíme v Lipníku, poznal jsem tu nové lidi, s kterými jsem vyrůstal, a do teď se neustále vídáme. A taky jsem poznal hodně nových míst, mohl jsem cestovat. Mamka se znovu provdala. Její manžel je v pohodě. Rozumíme si a kdykoliv mi též pomůže. Naposledy mi pomohl najít práci. Jsem rád, že má mamka konečně dobrého manžela, se kterým je šťastná. Takže i to beru jako velký přínos toho rozvodu. “

„Plánuješ do budoucna, že se oženíš?“

R3: „Momentálně jsem bez přítelkyně, tak nad tím moc neuvažuji. Ale do budoucna ano. “

„Vidíš tedy v manželství význam?“

R3: *„Určitě má manželství svůj význam a to i přesto, že může dojít k rozvodu, jako se stalo u mých rodičů. Jedná se většinou o další fázi vztahu a také o velkou životní událost, takže by ji podle mě měl zkusit každý.“*

„V čem vidíš největší význam tohoto svazku?“

R3: *„Nad tím se budu muset chvilku zamyslet. Největší význam manželství? Především asi pro výchovu společných dětí, které potřebují jak matku, tak i otce. Díky manželství vzniká jedna rodina, většinou mají všichni jedno příjmení a taky tmelí vztah.“*

„Myslíš si, že díky tomu, že tě rozvod rodičů nějak ovlivnil v názorech na partnerské vztahy?“

R3: *„Myslím, že mě tato zkušenost nijak neovlivnila. Přeci jen se rodiče rozvedli, ještě když jsem byl dítě a moc jsem to ještě nevnímal. Takže to na mé názory na vztahy nemá žádný vliv.“*

„Když jsi měl přítelkyni, ovlivňovalo váš vztah nějak to, že už spolu vaši nejsou?“

R3: *„Když jsem měl přítelkyni, tak mě to moc neovlivňovalo, že už rodiče nebyli spolu. V té době už jsem se s otcem moc nebavil, myslím, že jsem s bývalou přítelkyní byl u otce na návštěvě asi jednou, možná dvakrát. Možná to bylo tím, že otec byl neustále pryč, takže jen to plánování, kdy můžeme dojet.“*

Respondent č. 4

Pohlaví: Žena

Věk: 26 let

Bydliště: okres Přerov

Sourozenci: 1

Bratr R5 má 27 let. Pracuje jako vedoucí skladu a chystá se do armády. S přítelkyní čekají první dítě. Matka pracuje na městském magistrátu, otec na stavebním úřadu. R5 zhruba před rokem s přítelem odcestovala do zahraničí, kde si na přechodnou dobu našli práci, aby si zlepšili finanční situaci. Momentálně pracují spolu v pizzerii.

„Kolik Ti bylo let, když se rodiče rozvedli?“

R4: „Byly mi 3 roky.“

„Probírali s tebou rodiče aspoň rámcově rozvodovou situaci?“

R4: „Z toho si bohužel nic nepamatuju. Ale jak znám rodiče, určitě mi to všechno vysvětlovala maminka.“

„Všimla sis u rodičů už před rozvodem nějakých neshod?“

R4: „Jo tak to jo. Pamatuju si, že mamka často brečela a hodně se hádali a otec hodně křičel.“

„Víš, jaká byla příčina jejich rozvodu?“

R4: „Otec začal hodně pít a tahal se s jinýma ženskýma. Nechodil domů, a když už, tak s sebou dotáhl ožralý kamarády, co mamku obtěžovali. Tohle vím od ní. On se o tom nikdy nebavil. Jenom mi řekl, že uznává, že udělal spoustu zlých věcí a že nebyl naprosto na rodinu a manželství připravený. Partnerku si našel až o devět let později a teprve tehdy dospěl a přestal vyvádět.“

„Vzpomeneš si, jak se k sobě rodiče chovali, když se rozváděli?“

R4: „Ne hezky. Pořád se hádali. Pamatuju si, že otec mi říkal o mamce škaředý věci a furt nám něco podstrojoval, abychom k ní nechtěli jít. Taky majetkový vyrovnání se řešilo hodně na noze. Všechno vlastně zůstalo otci a mamka začínala s náma

a nevlastním otcem, už tou dobou byli spolu, úplně od nuly. Většina věcí v otcově bytě přitom byla od rodičů z mamčiny strany. Ještě roky po rozvodu měli špatnej vztah.“

„A víš, jak ses v té době cítila ty?“

R4: „Byla jsem ještě hodně malá a v podstatě jsem ničemu z toho nerozuměla. Nechácala jsem, že někdo je hodnej a někdo špatnej. Když mi o mamce říkal ty věci, tak jsem mu věřila. A když si mě chtěla odvést, tak jsem brečela a bála jsem se za ní jít. Tenkrát si mě prostě mamka asi nějak násilím odvedla a nejspíš až jsem se uklidnila, tak jsem jí to všechno řekla.“

„Co ti táta říkal?“

R4: „Už nevím, co přesně. Ale nějaký blbosti pro malý děcka. Jako že mě bude zamykat do komory a nedá mi najíst a vyhodí všechny moje plyšáky nebo tak.“

„Jak jsi s mamkou po rozvodu vycházela?“

R4: „Normálně. Soud rozhodl, že budeme s mamkou a s otcem jenom jednou za dva týdny. Takže jsem byla v její péči a všechno bylo v pohodě. Asi mi hned došlo, že se nemusím bát a že budu v pohodě. Mám z toho všeho ale jenom střípky vzpomínek.“

„Jak vycházíte teď?“

R4: „S mamkou? Skvěle. Celej život spolu vycházíme dobře. Teda kromě puberty. (smích) Je to nejlepší mamka na světě.“

„A s tátou jsi po rozvodu vycházela jak?“

R4: „Po rozvodu normálně asi jako předtím. Byli jsme s ním každěj druhej víkend a vždycky se nám věnoval. Bylo to v pohodě. I když nás třeba bral do hospody, tak byl furt s náma a babička s dědou z jeho strany koupili kameru a všechny ty víkendy od roku 94 jsou natočený na stovkách kazet. Kolikrát, když jsem na ty nahrávky koukala, nic z toho si nepamatuju. Ale jsme tam třeba s otcem na kolotočích nebo se mazlíme u televize, zpíváme spolu písničky a tak.“

„Vidáte se i dnes?“

R4: „Jo, vždycky když jsme v Česku tak se domluvíme i s ním a s jeho přítelkyní. Vezmou si dovolenou a strávíme spolu par dní.“

„A jaký s ním máš vztah teď?“

R4: *„Tak normal. Nepíšeme si a nevoláme moc často. Spíš jednou za čas jak se máš, co novýho. Asi nemáme ani jeden potřebu se pořád vidět a být pořád v kontaktu. On má svoji přítelkyni s dětma. Já mám svou mamku a nevlastního tatku. Asi je to tak normální. Ale pořád se máme rádi a stýkáme se. Dáme si pusy, pokecáme o životě.“*

„A s jeho ženou vycházíš?“

R4: *„Jo, s ní vycházím. Našel si ju, když mi bylo tuším dvanáct a je to hodná ženská. Mamka ju viděla na mojem maturitáku a sama říkala, že je to fakt skvělá ženská, že takovou si snad tata ani nezaslouží.“*

„Alimenty Ti táta platil, jak měl?“

R4: *„Co vím, tak jo.“*

„S jeho širší rodinou se vídáš?“

R4: *„Sourozence nemá, babička už umřela. Z jeho strany mám už jenom dědu a s tím se stýkáme samozřejmě.“*

„Jak se na rozvod rodičů díváš s odstupem času?“

R4: *„Asi jako na dobrou věc. Kvůli mamce. Kdyby s tatysem zůstala, tak by byla nešťastná.“*

„Zkusila bys přijít na to, co ti rozvod dal nebo vzal?“

R4: *„Rozvod mi asi vzal hodně příležitostí kvůli tomu, že jsme po rozvodu neměli žádný peníze, museli jsme se odstěhovat k babičce, která nás živila a začít se vším od znova. Otec nám žádný peníze kromě minimálních alimentů, což byly dva tisíce měsíčně, nedával nic navíc. Na druhou stranu mi dal dalšího otce. Sice nevlastního, ale já ho tak neberu. Vliv to na mě mělo taky ten, že jsem se naučila víc si vážit věci a svojí rodiny.“*

„S přítelem jsi jak dlouho?“

R4: *„4,5 roku.“*

„Chceš se v budoucnu někdy vdávat?“

R4: „Vdávat se nechcu. Možná, kdybysme nechutně zbohatli a měli zbytečný prachy, tak se klidně vdám, kvůli té párty a kvůli tomu dnu, kdy se všechno točí kolem mě. (smích) Jinak je to podle mně zbytečný, kór v dnešní době.“

„Takže v manželství význam nevidíš?“

R4: „Nevidím no. Možná je to dobrý se vzít kvůli daním, že pak člověk platí míň, ale společnej život můžou dva strávit aj bez svatby. Lidi za to dávajou nehorázný prachy, i když je nemají. Je to na hlavu postavený.“

„Myslíš si, že rozvod rodičů ovlivňuje tvoje názory na partnerské vztahy?“

R4: „Myslím si, že ne. Prostě nevidím vyloženě nic světobornýho v manželském svazku.“

„Ovlivňuje tvůj vztah s přítelem nějak to, že jsou vaši rozvedení?“

R4: „Omezuje nás to v tom, že máme jenom malý množství času na rodinu. Takže když přijedem, nemůžem být se všema pohromadě, ale musíme si rezervovat další čas, abysme navštívili zvlášť máho otce.“

Respondent č. 5

Pohlaví: Muž

Věk: 20 let

Bydliště: okres Olomouc

Sourozenci: 1

R5 bydlí v bytě ve městě s otcem, nevlastní matkou a nevlastní sestrou, která má 4 roky. Studuje poslední ročník střední školy. Otec je hasič, matka je momentálně na mateřské dovolené s jeho další nevlastní sestrou, která má 2,5 roku. Je znovu vdaná. Sestra má 25 let a žije s přítelem.

„Kolik Ti bylo, když se rodiče rozvedli?“

R5: *„Asi 12.“*

„Probírali s tebou rodiče rozvodovou situaci?“

R5: *„Mamka mi později říkala, že mi to oznámila ona a byl jsem z toho prej vypleštěnej. Prej na mě viděla, jak mi hrozně buší srdce. Já si tohle ale už moc nepamatuju. Jenom si pamatuju, že mi od taty ležel mobil se vzkazem na posteli, abych s ním mohl být v kontaktu.“*

„Všiml sis už před rozvodem rodičů nějakých neshod?“

R5: *„No jasný.“*

„A jakých?“

R5: *„Hodně se s mamkou hádali. Tata chodil domů ožralej. Pamatuju si, jak řval po mamce: „Koho si strkáš mezi nohy?“ Přitom on jezdil za jinou. Takovou tlustou.“*

„Víš, jaká byla příčina rozvodu?“

R5: *„Jaká přesně nevím. Asi ale dlouhodobý hádky, který byly furt kvůli něčemu. Mamka nám vykládala, že už to od začátku nebylo dobrý. Poznali se někde na dovolené a bydleli od sebe daleko. Moc se nevidali, tak neměli šanci se pořádně poznat. Vzali se tajně a až pak spolu začli žít a poznávat se. Horší to začlo být, když se začal scházet s tou jinou.“*

„Vzpomínáš si, jak se k sobě rodiče v rozvodovém období chovali?“

R5: *„Byli jak kámoši. Na všem se v klidu domluvili. Tata se odstěhoval do bytu do města a skoro nic si nevzal. Nic nechtěl. Na penězích se taky domluvili. Hodně si v tu dobu pomáhali. Ted' spolu už vůbec nekomunikují.“*

„Vzpomeneš si, jak ses cítil ty?“

R5: *„Přesně si už nevzpomínám. Víím, že jsem nebrečel, ale líto mi to bylo. Stejně jsem věděl, že se s ním budu dál vídat.“*

„Takže od vás odešel táta a ty jsi zůstal u mamky?“

R5: *„Nejdřív jo a pak jsem šel k tatovi.“*

„Měl jsi k tomu vážný důvod?“

R5: *„Jo měl. Začal jsem hrát baseball, 4x týdně trénink, celý víkend zápasy, do toho škola. Takže nebyl čas na dojíždění. Našel jsem si tam i kámoše a chtěl jsem tam i na střední.“*

„Jak jsi po rozvodu s tat'kou vycházel?“

R5: *„Dobře. Chodili jsme třeba do kina, do lanovýho centra, na brusle, jezdili na výlety. Furt mě někde bral a věnoval se mi. Byla s ním sranda.“*

„Vycházíte dobře i dnes?“

R5: *„Dá se to. Je to mezi náma komplikovaný. Ted' se mu nelíbí moje koníčky.“*

„Jaké?“

„Chystám se na soutěž v bodybuilding, chodím posilovat, tak přibírám a on do mě furt rýpe. Chvíli po tom, co jsem se k němu kvůli baseballu tenkrát nastěhoval, mi ho přestal platit, zakazoval mi i jít na gympl. Chtěl s tou svojí, ať mám školu s nějakým zaměřením, ať se po ní hned můžu někde uplatnit. Asi abych nemusel už na výšku a nemuseli mě žívit. Ted' mě ta škola nebaví. Ale hodně věcí bylo beztak z hlavy té jeho. Prostě cítím, že už to není ten táta co dřív.“

„Jak jsi po rozvodu vycházel s mamkou?“

R5: *„Joo, v pohodě. Prostě je to máma. Vždycky mi pomáhala a podporovala mě.“*

„Vycházíš s ní i dnes?“

R5: *„Joo, pořád v pohodě.“*

„Jak často jste se vidávali, od té doby, co ses nastěhoval k tátovi?“

R5: *„Co druhej víkend.“*

„A teď?“

R5: *„Jak je čas. Někdy se vidíme i několikrát týdně, pak třeba jen jednou, dvakrát za měsíc.“*

„Platila ti vždy alimenty jak měla?“

R5: *„Jo, bez problémů.“*

„Našla si mamka nového partnera?“

R5: *„Jo jo. Už je s ním vdaná a mají dceru.“*

„Jak s ním vycházíš?“

R5: *„Dobře. Nemám s ním vůbec problém.“*

„Vidáš se pořád se širší rodinou z mamčiny strany?“

R5: *„Jo, hlavně s babičkou a dědou.“*

„Jak se na ten rozvod díváš s odstupem času?“

R5: *„Jako na správnou věc. Každý z nich je úplně jinej.“*

„Kdybys měl říct, co ti rozvod dal a co ti vzal, co by to bylo?“

R5: *„Dal mi zkušenosti a poučení, jak se mám chovat nebo nechovat, aby to stálo za to. Vzal mi klid kvůli hádkám, co jsou teď v poslední době a čas, který jsem strávil dojížděním z jednoho místa na druhé. Už mě to moc nebaví.“*

„Máš přítelkyni?“

R5: *„Teď ne.“*

„Plánuješ, že se někdy oženíš?“

R5: „Ale jo.“

„Věříš, že má manželství význam, i když je v dnešní době tolik rozvodů?“

R5: „Věřím. Když se lidi berou, musí vědět, do čeho jdou.“

„V čem vidíš největší význam?“

R5: „V majetkových vztazích, ve společném příjmení, a že lidi vidí, že prostě k sobě patříme.“

„Myslíš si, že rozvod rodičů nějak ovlivnil tvoje názory na partnerské vztahy?“

R5: „Jo, jen tak si někoho nepřipustím k tělu, dokud ho pořádně nepoznám.“

„Když jsi měl přítelkyni, ovlivňovalo váš vztah nějak to, že už vaši nejsou spolu?“

R5: „Jenom nálady moje z hádek co byly doma.“

Myslíš teď u táty?

R5: „Jo.“

Respondet č. 6

Pohlaví: Žena

Věk: 23

Bydliště: okres Přerov

Sourozenci: 1

R6 bydlí již pár měsíců ve městě v bytě s přítelem a pracuje jako zdravotní sestra. Otec je mistr ve firmě, bratr má 24 let a dělá ve stejné firmě dělníka. Matka je dělnice a kontrolorka ve firmě na součástky od aut.

„Kolik Ti bylo, když se rodiče rozvedli?“

R6: „19.“

„Probírali s tebou rodiče rozvodovou situaci? Zajímá mě, kdo ti to oznámil a jestli ti byl vysvětlen důvod.“

R6: „No spíše jsme to tušili a chtěla jsem, aby se rozvedli. Už jsme věděli, že jim to neklape. Mamka nám to oznámila. Rozvod byl z její strany a důvodem byly hádky. Ona si potom našla přítele.“

„Všimla sis u nich už před rozvodem nějakých neshod?“

R6: „Hádali se. Ty neshody byly delší dobu. Začli to řešit asi tak v mých 16ti letech. To už spolu ale nežili. Mamka se pak odstěhovala k přítelovi. Ale bylo by to komplikovanější skrz to, kde bych byla já, tak se to rozvod řešil až v mých 18 letech.“

„Víš, jaká byla hlavní příčina rozvodu?“

R6: „Příčina rozvodu podle mě byl tata. Málo přispíval finančně na domácnost, měli dlouhodobé neshody, často se hádali. To vyvolával on, co si pamatuji. A potom z důvodu nepochopení si mamka našla přítele.“

„Jak rozvod probíhal? Jak se k sobě rodiče chovali?“

R6: „Ten byl naprosto v klidu. Tolerovali se. Na všem se domluvili a jen podepsali papíry. Ohledně nás s bráchou se vždycky dokázali dohodnout.“

„Jak ses v té době cítila?“

R6: „*Já jsem chtěla, aby se rozvedli, protože už se ty hádky nedaly snášet a chtěla jsem, aby byli šťastní. Ulevilo se mi.*“

„S kým jsi po rozvodu zůstala?“

R6: „*Abysme se nemuseli stěhovat, zůstala jsem s tatou. I když jsem teda spíše chtěla být s mamkou.*“

„Jak jsi s ním po rozvodu vycházela?“

R6: „*S tatškou? No moc dobře ne. Neuznal nikdy svou chybu, ale poté co si našel přítelkyni, byl jak vyměněný. Pak jsem s ním dobře vycházela až na pár výjimek. Oba jsme tvrdohlavý.*“

„Jak s ním vycházíš teď?“

R6: „*Od té doby co jsem se přestěhovala, tak dobře. Jde na něm i vidět, že mu chybím.*“

„Jak se po rozvodu změnil tvůj vztah s mamkou?“

R6: „*Nijak. Byl a je pořád stejný. Mám s ní hodně dobrý vztah.*“

„Jak často jste se po rozvodu stýkaly?“

R6: „*Každý týden.*“

„A v současné době?“

R6: „*Pořád stejně. Buď jezdí ona, nebo my k ní.*“

„Platila ti mamka alimenty vždy bez problémů?“

R6: „*Jo, platila.*“

„Má mamka stále partnera?“

R6: „*Má ho pořád.*“

„Jak s ním vycházíš?“

R6: „*Dobře.*“

„Jak se na rozvod rodičů díváš dnes s odstupem času?“

R6: *„Dívám se na něj stejně. Bylo to dobré řešení a jsem za něj ráda.“*

„Kdybys měla říct, co ti rozvod přinesl a co ti naopak vzal, co by to bylo?“

R6: *„Přinesl mi velkou úlevu. A vzal asi možnost být dál pohromadě jako rodina.“*

„Jak dlouho máš partnera ty?“

R6: *„Bude to 5 let.“*

„Plánuješ, že se vdáš?“

R6: *„Já ano. (smích)“*

„Vidíš v manželství i v dnešní době stále význam?“

R6: *„Ano vidím. Vzorem jsou pro mě ti, kteří jsou spolu až do smrti.“*

„V čem vidíš tu největší hodnotu, ten největší význam?“

R6: *„Že lidé nežijí na hromádce a že je to více spoutá. Samozřejmě každý má názor jiný.“*

„Věříš, že i tobě vydrží celý život?“

R6: *„Chtěla bych, ale moc tomu nevěřím. Nikdy nevíš, co se stane.“*

„Ovlivnil tě rozvod rodičů v názoru na partnerské vztahy?“

R6: *„Rozvod rodičů mě nijak neovlivnil, na vše si utvářím svůj názor a na názoru na vztahy mě nezměnil.“*

„Ovlivňuje tvůj aktuální partnerský vztah nějakým způsobem to, že jsou vaši rozvedení? Omezuje vás to v něčem nebo to má naopak pozitivní dopad?“

R6: *„Omezuje možná jen v tom, že slavíme Vánoce víckrát a jezdíme za každým jinam.“*